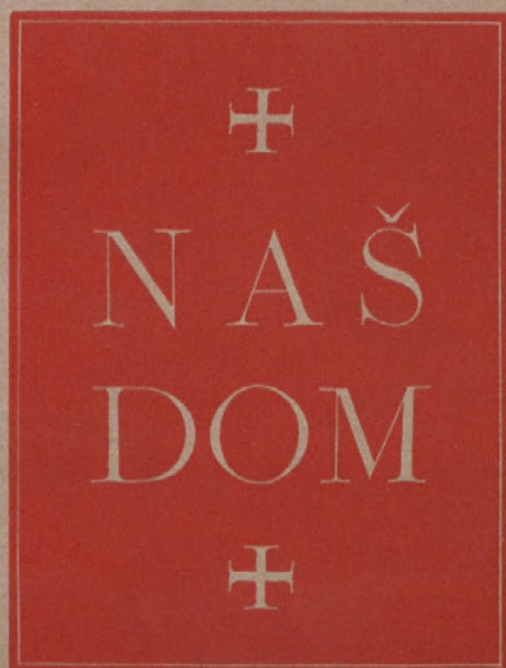

1 9 3 8

IV. Z V E Z E K

M A R I B O R

Izhaja četrletno. Naročnina znaša letno 20 din. Posamezen zvezek je po 8 din. Številka poštnega čekovnega računa je 13.577.

Tiska in izdaja Tiskarna sv. Cirila v Mariboru; predstavlja jo Albin Hrovatin v Mariboru.

Urejuje dr. Fran Sušnik v Mariboru.

Naslov uprave ali uredništva: Maribor, Koroška cesta 5.

Vsebina četrtega zvezka:

Otto Michael-Ksaver Meško: Pohujšanje	193
Marija Brenčič: Soncu	206
Meško o sebi	207
Dr. Fr. Sušnik: Blaž Mavrel, strojski pesnik	210
Vida Taufer: Večer ob vodi	211
Maks Jeza: Ženitno pismo	212
France Lipičnik: Trije kralji	212
Fr. Fink: Karl May	213
Stanko Modic: Jadralno letalo	216
Vilko Novak: Brezovski tkalec	217
Stanko Janežič: Ob topli peči	232
Matevž Krof: Moj oče	233
Marija Brenčič: Dva snežnika	235
Zvonko Kračun: Po stopinjah Karla Maya	236
France Filipič: Uspavanka	240
Stanko Janežič: Ob jaslicah	240
Ivan Kordež: Iz domače kronike	241
Stanko Modic: Krvni obtok	245
Maks Jeza: Zgodovina slovenske knjige	246
Marija Ornik: Književni obzornik	248
France Modrinjak: Uganke	253

Celotno kazalo izide ob zaključku prihodnjega letnika (konec I. knjige)

Pohujšanje

Roman

Poslovenil Ksaver Meško

(Dalje)

Magdalena je pravkar pripravila za moža večerjo, ko je zaslišala, da je pridrdral na dvorišče voziček. Hitela je ven, da bi možu pomagala spravljati z voza kose, ročaje za kose, ovitke za snope, tudi nov cepec je bil zraven; nesla sta vse to v sobo. Peter je bil dobre volje in ves nežen. »Lačen pa sem pošteno,« se je smejal.

»To pa pusti! To bom odprl že sam,« je dobrovoljno zabrundal, ko je hotela razvezati neki sveženj. »Tudi jaz imam skrivnosti, ne samo ti.«

Svetilka, viseča s stropa, je širila le ozek krog luči, zato Peter ni mogel videti, kako je žena ob njegovih besedah obledela. Ga je tudi preveč zanimala skleda s krompirjem. Magdalena pa se je morala zdaj smehljati svoji nespameti, ko je pa bil še pravkar tako dober z njo. Kako dolgo bo še? Kako dolgo še?

Peter je povečerjal. Pa je položil sveženj pod luč na mizo.

»Si pač majhna avša,« se je muzal. »Misliš, da ničesar ne vem. Le glej, kaj vem.«

Odvil je papirnati ovoj in v rumenkasti luči petrolejke je ležalo pisano volneno otroško perilo. »Da lahko že kar pripraviš zibelko,« se je v zadregi pošalil.

Magdalena je stala s povešenimi rokami. In kaj so se ji spet orosile oči? Ovila mu je roke okrog vratu. »Peter, ti blagi, blagi Peter,« se mu je potihoma laskala, a je skrivala solzne oči pred njegovimi.

»Veš, nameraval sem kupiti kar hlačiце, pa je trgovka mislila, da vendar še ne vem, če bo fant,« se je Peter branil in je nenadoma zaropotal: »In ničesar mi ne poveš o tem. A zdaj, ko smo rž poželi, bom kosil jaz, da veš. Povezovati snope že še smeš.« In jo je pobožal po životu. »Pa že hudo razgraja, ta divjaček?«

Nasmehnila se mu je: »Ne še. Kaj le misliš!«

Ko sta bila že v postelji in je pripovedoval to in ono, kar je doli v trgu zvedel, se je še spomnil: »Pomisli, župnik spodaj pri Fari je kar čez noč nevarno zbolel, in so ga spravili v bolnišnico. Pa bo moral naš župnik dol na pomoč. Za kako dolgo, Bog ve. Potovka mi je pravila. Šla je z menoj sem gor, pa je morala kar v župnišče naznanit. Jutri navsezgodaj že mora župnik v trg.«

In Peter je zaspal, bil je utrujen.

*

V Dvornikovi gostilni je vršalo bučno življenje. Takšnole nedeljsko popoldne med žgoče vročimi dnevi žetve je bil za moške res pravi praznik. Pivo je bilo hladno in dobro. Šele prejšnji večer so ga pripeljali iz trga. Rž, pšenica, ječmen so stali zunaj na njivah kakor bleščeče, povezano zlato. Tako je bil lahko dobre volje tudi najhujši čmerikavec. Že takoj po kosilu se je gostilna polnila kakor ob kakih volitvah. Hitreje kakor ob drugih nedeljah so hitela dekleta z vrčki od miz v točilnico in nazaj, a tudi govorica mož je tekla hitreje in živahneje kakor sicer. Vsakega novega prišleca so že med durmi sprejeli z nagajivimi šalami, vsaki dovtipni besedi je sledil glasen, razposajen smeh.

Križnik je prišel s svojim najstarejšim, ki se je v mestu učil za doktorja. Na počitnice je prihajal samo ob božiču, veliki noči in nekaj dni ob žetvi. Oče je

želel, naj bi se sin ne odtujil čisto kmečkemu življenju; dobro mu bo to služilo, ako bo pozneje zdravnik na deželi in bo obiskoval bolnike po vaseh. In fant je rad slekel za čas mehko gosposko obleko in oblekel čisto domačo. Pa se je sukal krog mlatilnice kakor pravi hlapec. Včeraj je bil celo z žnjeci; toda tega ni zdržal predolgo.

»Oho, Križnikov novi žanjec!« so ga sprejeli, ko je vstopil, in vsa soba je odmevala od glasnih pozdravov. Križnik in njegov gospod sin, kakor ju je navihani gostilničar nagovoril, sta odzdravljala z veselimi obrazi.

»H komu naj prisedem?« jih je meril naokrog študent.

»K temule. Samo obrni se!« je zaklical od druge mize bradat kmet. In v glasnem smehu je vzvalovala vsa soba, ker prav tedaj je vstopil Peter Gorjak in je iskal z očmi prostor zase.

»Tu sem k meni prisedi, ti srečni novopečeni mož,« je povabil Petra Lesičnik, njegov sosed.

Vsako besedo so ujeli kakor žogo in jo smeje metali sem in tja.

»Veš, ti Križnikov dohtar« — in že so nesli valovi smeha »Križnikovega dohtarja« do zadnjega kota sobe. Fantini so bili kakor nori: »Živio, Križnikov dohtar!«

»Veš, Križnikov dohtar,« je bradati predel dalje svoj govor, »mladi Gorjak zdaj sam žanje. Ženo si mora čuvati, veš.«

Peter mu je pomežiknil z dobrovoljno očitajočim pogledom in se je z drugimi smejal.

»O, tako daleč je že?« se je razveselil Lesičnik. »Tako je prav!«

»Že, pravi ta!« se je posmehoval od druge mize Tratnik. »Dobra je ta!«

Križnikova sta si že priborila sedeže. Ko so se možje tesneje stiskali, da so jima naredili prostor na koncu mize, se je trušč za trenutek polegel.

Ta odmor se je zazdel Tratniku kaj primeren za njegovo novico: »Ne res, Peter, si že ob pravem času poskrbel za naslednika!«

»O pravem času! Bo že tako!« se je smejal Gorjak.

Tratnika je posilil smeh, da se je davil. Le s težavo je iztisnil iz sebe: »Ti si mi kujon, ti! O pravem času, pravi — pa se mu je tako mudilo, da bo ob Svetih Treh Kraljih že h krstu poslal.«

Spet je stala med vrati črna senca: župnik. »Moram vendar pogledati, kako so preživeli moji Vrhljani teh štirinajst dni, kar sem bil z doma,« je pozdravil goste. »Bi bil rad prišel že prejšnjo nedeljo, pa ni bilo mogoče.«

In že je bil v vrtincu govorjenja in smeha, se je sam smejal, pozdravljaj, prikimaval na vse strani ter se prerinil do klopi, da je bil s hrbtom obrnjen proti Gorjaku. Tratniku je gledal iz oči v oči.

»Pravkar imamo vesele pogovore,« je meketal ta in pozdravljaj župnika. »Toda ti niso za duhovnega gospoda, ne res, Gorjak? Kar ušesa si zamašite, gospod župnik, lepo prosim.«

Gorjaka je že grabila jeza. »Ne zbijaj neumnih šal, Tratnik,« je zaklical in je pogledal Tratnika žez ramo.

Toda Tratnik ni izpustil mastne kosti. »Šala — pravi temu. Ta je pa dobra. Šala pravi temu, če mu je žena osem tednov po poroki že v četrtem mesecu.«

Župnik je postal mračen. »Ne govorite neslanosti, Tratnik,« se je vmešal.

»Sanja se ti!« je rekel Gorjak, ni pa nikogar pogledal.

Župnik je začel z novicami iz doline, da je moral duhovni sobrat pod nož, za življenje je šlo. A se mu obrača že na bolje, in bo on lahko čez štirinajst dni, čez tri tedne spet tu gori pri njih. In da so se občinski očetje v trgu pri seji hudo sporekli, malo ne dejansko bi se bili spopadli, je pripovedoval. Pa ga nihče ni posebno poslušal.

Tratnik je namreč razburjeno nekaj pojasnjeval sosedu pri mizi. In je govoril tako glasno, da so ga okoli sedeči lahko dobro slišali, dasi je tudi župnik pripovedoval glasneje in glasneje. »To je vendar jasno, da mora biti že čez dva meseca, ko se ji pa vidi pri vsakem koraku,« se je razvnel. »Toda on zdaj noče nič slišati o tem, ker je župnik tukaj. A gotovo tudi že ta ve — ne res, gospod župnik? — Saj boste morali v krstno knjigo vpisati.«

Peter je postajal divji. »Tratnik je prišel sem obrekovat, se mi zdi?« je rekel izzivalno glasno. Sedel je premo pokoncu in je gledal vsem čez glave.

Pri vseh mizah so ga slišali. Hipoma je postalo tiho v sobi.

»Ne marnajte neslanosti!« je miril župnik. »Pa si vendar ne boste tako lepega dne zagrenili.«

»Neumnost!« je pribil Tratnik. In je zakričal: »Pa naj vpraša babico, če potrebuje še potrdilo za to, kar sem rekel.« Srdito je izpraznil vrček in udaril z njim po mizi, da so kupice zažvenketale.

Povsem mirno, a zelo glasno je pripomnil Peter, sedeč še vedno tako trdo pokoncu: »Bi moral tudi jaz kaj o tem vedeti.«

Tratnik se je rogal: »Če Gorjak nič ne ve, bo vedel pač kak drug.«

Kupica je padla. Za njo je zaropotal vrček. Peter Gorjak je stal pred Tratnikom. Z obema rokama ga je pograbil za prsi, tresel kakor znorel: »Kaj si rekel, ti falot? Kaj si rekel o moji Magdaleni?« Govoril je s stisnjenimi ustnicami, počasi, grozeče.

»Nikar tako, možje!« je zaklical župnik. Pretisnil se je do borečih se, rinil se med nju: »Izpustita, pravim! Bodite vendar pametni, ljudje božji!«

Gorjak ni odnehal: »Naj pove še enkrat!« je hropel.

Od zadi se je zaslišal ukazajoč glas Križnikov: »Če se tu pretepajo, grem. Plačam.«

Iz gneče okoli borečih se je sekal glas Petrov:

»Naj ponovi obrekovanje, falot!«

»Falota išči tu med temi, ne pri meni!« je rjovel Tratnik.

Peter je treščil Tratnika na klop in ga izpustil. Za utrip srca je obstal na mestu in še za utrip ter strmел predse. Župnik je stopil v stran. Nihče ni črnil besede. Le glasno dihanje razgretih mož je izdajalo njih razburjenost. Tedaj je Petra kar vrglo naokoli. Videl ni nikogar. Videl je samo duri, z enim skokom je bil iz sobe.

Pred vrati se je zaletel v župnika. »Stoj!« je zapovedal ta mirno in ga je prijel.

»Meni nima nihče nič zapovedovati!« Kakor da je zblaznel, je bil glas in blodni pogled besnečega.

Iz sobe je kričalo prerekanje: »Kdo je falot? Kdo je falot?« — »To bomo še videli!« se je otepal Tratnik. — »Pa je to res?« — »Tratnik pravi.« — »Mir zdaj, možje!« zapove odločno gostilničar.

Zunaj sta se borila, telo ob telesu, Peter in župnik. Tudi župnik je bil jezen. »Govoriti moram s teboj!« mu je rekel odločno.

»Ali veste tudi vi?« grozeče oni.

»Vem, da nápak delaš, Gorjak. In hočeš narediti še kaj hujšega, Peter, zločin?«

»Ničesar ne maram slišati.«

Prsi ob prsi sta stala. Župnik ga ni maral izpustiti. »Zdaj ne greš domov, Gorjak. Ne zdaj! Ne pustim te! Ne grem od tvoje strani, ne ti s poti. In če bi trebalo udarjati plat zvona proti tebi — domov ne smeš! Zdaj ne!« Nenadoma pa poln usmiljenja: »Peter! Ubogi Peter!«

Duhovnik je videl, kako je ugašala upornost v kmetovih očeh. V hipu so mu bile tuje, čisto tuje. — Sunkoma se mu je Peter izvil, že je bil mimo njega. Toda ni hitel domov; ven iz vasi je bežal. — »Počakal te bom!« je zaklical duhovnik za njim.

Ozračje v gostilni je bilo kakor pred nevihto. Nenadoma je bilo pivo slabo. Gost za gostom je potegnil denarnico, plačal, šel. Na drugi strani ceste, kjer se dviga steza poševno proti pokopališču in cerkvi, je stal župnik. Moža za možem je videl odhajati, vsak je šel sam zase. Le fantov ni bilo nobenega. Kjer je stal, je dobro videl vso cesto skozi vas. Minila je ura. Vzel je brevir iz žepa, a oči so mu venomer iskale čez knjigo po cesti. Gorjakovo hišo je imel tako pred seboj, da bi moral opaziti, ako bi kdo tudi od zadi šel v hišo.

Globlje in globlje se je pogrezalo sonce v dolino. Snopi zunaj na požetih njivah so goreli, so postajali vijoličasti, rjavi. Petra pa od nikoder. Vse misli župnikove so bile ena sama molitev. Voz je pridrdral v vas. Delala se je že noč. Voz je obstal pred župnikom.

»Hvala Bogu, da vas najdem tu,« je zaklical fant in skočil z voza. »Tako bo treba dol k nam! Zalesnikov hlapec je pal s svisli. Ne vem, če bo še kdaj vstal. Že dve uri vas iščem.«

Malo nato se je peljal župnik z Najsvetejšim iz vasi. Za svetlimi okni pri Gorjaku je pletla Magdalena. Župnik je naredil z burzo velik, počasen križ proti hiši in mrmral:

»Benedicat vos...«¹

»Čudno!« je mislil sam pri sebi fant.

*

Po vsaki vrsti zadrž je pogledala Magdalena od pletenja na uro. Tri ure je že tako. Tako dolgo še ni ostal Peter nobeno nedeljo v krčmi. »Pa sta se kaj sporekla?« je s tihim očitanjem vprašala mati, preden je odšla v svojo kamrico. Ne, nič se nista sporekla. Toda zakaj ga le tako dolgo ni domov, Petra?

Ko je odbila devet, je Magdalena mislila, zdaj mora vsako sekundo priti. Toda sekunde, minute so prazne odtekale, mučee jo, rogajoče se ji. Bilo je deset. Magdalena je šla v kamrico. Od tam se je videla cesta skoraj do konca vasi. Iz nobenega okna ni več sijala luč. Celo v gostilni je bilo že temno. Morda se pogovarja s kakim sosedom o kaki kupčiji? Ali pa — o sveta Devica — če je morda danes...?

Že tedne je bilo tako. Vsako jutro, ko je vstajala, je mislila samo eno: »Samo danes še ne, Mati božja! Le ta dan mi še pusti!« In vendar: nekdanj, nekdanj ne bo mogoče več odvrniti, ne več izmoliti. Nekdanj se bo moralo zgoditi. Ali se je zgodilo danes?

Enajstkrat je bila ura. Ko bi vendar stala, ta ura! Ko bi bila tiho! Saj ob nje-nem hreščecem bitju niti ni mogoče slišati, če kdo obrača ključ v ključavnici.

Tako dober je bil vse dni žetve. Pa ji bo še kdaj tako dober? Gospod Jezus, ko bi bilo mogoče, kar je omenil župnik, da bi ga pred ljudmi pripoznal za svojega! Saj bi prenesla vso njegovo jezo. Vzrok ima, da bi bil jezen. Pa se je domislila: saj je danes videla župnika spet doma. V gostilno ga je videla iti popoldne. In Peter je bil tudi tam. Gotovo, prav gotovo je danes govoril župnik z njim! — Da bi le eno veroval, njen Peter, samo to eno: da mu nezvesta ni bila! Samo to! Saj ji mora verjeti! Saj mora vendar čutiti, kako rada ga ima, kako neizrekljivo rada. O, saj ji bo verjel! Saj mu bo župnik povedal! — In nenadoma

¹ Blagoslovi vas vsemogočni Bog!

je bila polna zaupanja ob vsi svoji tesnobi; zakaj zdaj je za gotovo pričakovala, da bo danes prišlo, česar se je tako dolgo bala.

Pa jo bo tepel? Njen Peter? Njen dobri Peter? O, bo že prenesla njegovo jezo, čisto mirno in vdano jo bo prenesla. Ali se bo le dolgo jezil, dolgo? In četudi — tako dolgo pač ne bo trajalo, kakor že njen strah, teden za tednom, dan za dnevom, ko ni bilo ne ene blaženosti, ki je ne bi bila sprejemala s trepetom in boljo. In ako je kam šel in se vrnil, je zmerom bila v nji groza: »Ali že ve?« — Danes pa mora priti. Da, danes mora biti. Čuti to v sebi.

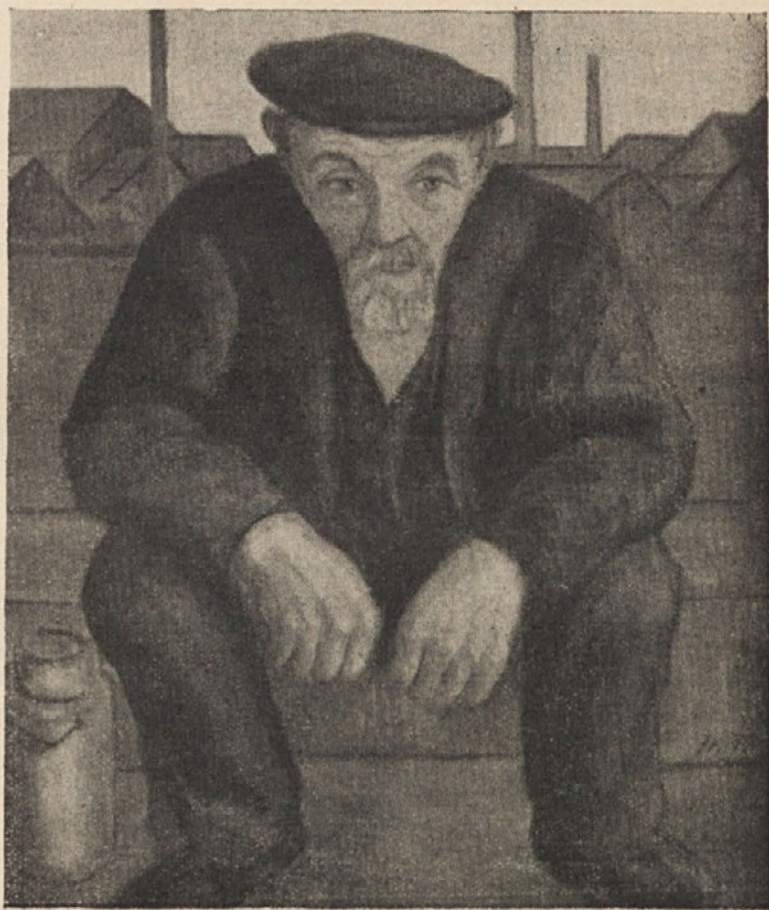
Zunaj je nekdo vrata trdo zatresnil.

Divje ji je zatrepetal srce. Vsak utrip srca, ki ji je spreletel telo, je bilo začutila v ledju, v rokah, v sencéh, globoko notri v blagoslovljenem telesu. Zdaj je obračal ključ v ključavnici. S treskom je porinil zapah. In je prihajal.

Da, zdaj je prišlo — je vedela Magdalena. Roke s pletenino so ji omahnile. Ta, ki prihaja, ni njen Peter! Ne več njen Peter! Ta prihaja, stopa drugače, z drsajočim korakom. Nekoč, mlada deklica je še bila, je

slušala nekaj pripovedovati o jetnikih, ki imajo verige in železne uteži na nogah — tak je ta korak. Zdaj je pred pragom, stoji, obotavlja se. Sveta Mati božja! Kako neskončne morejo biti sekunde! Kakor v jasnovidnosti je videla, ko se od groze ni mogla ganiti s sedeža, kaj to obotavljanje moža pred durmi pomenja: — zadnje, najzadnje upanje je, da je bilo vse samo sen, težek sen — in zdaj trepeče, trpeče trepeče, da bi stopil v grozo nespremenljive resničnosti. — A že je ugasnilo upanje. Strah je odpadel. Duri so se odprle.

Ali je to Peter Gorjak? Peter Gorjak to ni! Je to njen gospodar? Ne, gospodar to ni! Je to njen mož? Njen mož? — Magdaleni ni bilo več srce. Vse je bilo mrtvo. Vse je zastalo. — Ali je to njen mož?

Ivan Kos: Izčrpan (Olje)

Ni pristopil k mizi, ne k nji. Postal je v sobi, sredi sobe. Magdalena ga je gledala kakor tujca. Vsako malenkost je videla: kako si je brke razgrizel in se mu gladko povešajo, kako mu v laseh visi vsa mogoča nesnağa iz gozda, bodice, mahovje, mastne luskinе smrekovih storžev — da mu je telovnik ves onesnažen, ker je poležaval na zemlji — da mu roke vse velevise iz rokavov — toda če bi tudi želela, če bi tudi iskala, videla ni, kar je sicer videla na njem: njegovih oči, obraza njegovega. Vse to je bilo zastrto — ne, bilo ga ni. Izginilo je. Svetilka je risala polkrog okoli njegovih kolen, ravno okrog kolen; ta so klecala. — Magdalena je vstala. A bila je še vedno kakor začarana, k njemu ni mogla.

Tedaj je mož spregovoril. Čutila je, kako ji njegov pogled polze gor po telesu. Celo njegov glas je začutila na svojem telesu — suh, kosten.

»Od koga,« je vprašal komaj slišno, »od koga — imaš — tisto...?«

Tisto — je rekel. Tisto! Tisto! — Zakaj je ne udari? Zakaj ne rjove? Zakaj je ne pograbi in je ne stresa v divji, nenasitljivi besnosti? Ali ni že sto in stokrat preživljala te minute? Kaj mu je le nameravala povedati? Kaj le? Od koga imaš tisto — se ji je vrtinčilo v glavi.

»Tako — torej mi nimaš ničesar povedati?« se je iztrgalo iz moža.

Odrpala je usta, zaprla jih, odprla, zaprla; besede ni bilo iz njih. Kakor v grozničavem drhtenju so ji šklepetali zobje. Pesti je dvignila k ustom, da bi iztrgala besedo iz njih — a so ji tudi te le drhte. Nobene misli ni mogla poslati do njega. Ujete v njo so ji besnele skozi telo misli, čustva, slutnje.

Nobena misel ni šla od njega k nji. Le divje vretje je bilo v njem, ki mu je zdaj zdaj zalučalo zasmehljivo besedo z žgočo bolečino v telo, misli, možgane: On. A ta »on« ni imel obličja. Ni se ga mogel s pestmi lotiti. Samo ime je imel: On. Pljunil bi nanj, na tega — »on«!

»Pa je bil morda, on' prav zdaj spet pri tebi — on?« se je rogalo iz njega.

»Peter!« je kriknila. Roke so se ji krčevito oprijele roba mize.

O, to roganje dene dobro. Kako omamlja bol! Sam si moraš zasukati nož v rani, ne pustiti drugim, da ti to store: »Kaj kričiš zdaj? Kaj vpiješ? Je bilo vendar vse tako lepo na skrivnem.«

»Peter!« Samo še proseč zdih je bil to, čisto obupen; groza ji je segala po srcu.

»Peter? Kaj se ne bi ta zadovoljil z zjedmi, ta dobri Peter? Zakaj pa ne? Za kak sladke zdih ti žre kar iz roke! Ta ti da, če treba, vso poročno noč za kako lepo zmerjanje! — Saj si mora vendar odpočiti od pretekle noči, ne?«

»Peter!« je kriknila spet.

Še se je grizlo roganje njemu in nji v telo: »Malo ga pobožáš, tega dobrega Petra, pa je zadovoljen. Tudi za očeta bo — da, da, če se onemu ravno ne bi poljubilo. Kaj pa misliš, še ponosen bo na to! Kar polovico krame bo pokupil pri trgovki, od samega veselja, da ima kukavičino jajce v svojem gnezdu, ta dobri Peter!«

»Ne veš, kaj govoriš, Peter.«

Tedaj je zarohnel: »A ti, ti si vedela, kaj bi bila morala storiti, kaj — ti deviška Magdalena!«

Prsi ob prsi je stal ob nji. V obledelo lice so mu udarjali plameni palečega srda. Obe roki ji je zagrebel v lase. »Kje imaš venec, svoj deviški venec?« je sikal.

»Da je moj, si rekla, ti! Meni venec — a onemu, kaj?« je besnel. Za lase jo je zadenski pripognil do mize, da ji je glava tresnila ob mizo, in jo je tako držal, tesno zleknjen nad njo.

Mislila je samo eno: »Da bi bila mrtva! O Mati nebeška, da bi bila mrtva!« — Njegova sapa ji je bičala lice. Zastudilo se ji je. Luč svetilke, ki je lila naravnost nanjo, jo je bolela, kakor bi jo do golega slačila. Vsa teža njegovega telesa je ležala na nji.

»Kdo je oče?« je kričal v njo.

Molčala je.

Po mizi ji je tolkel z glavo: »Kdo je oče, kdo je, hočem vedeti!«

Ustnice so se ji pre-gibale, besede niso spre-govorile.

»Morda, sama ne veš. Preveč jih je morda bilo?«

Bele kakor njena lica so bile zdaj tudi njene ustnice. In zdaj je spre-govorila, pretrgano, zlomljeno: »Ubij me, Peter, ubij me! Saj govoriti ne morem. Prav storiš, če me ubiješ!«

Peter jo je udaril z obema rokama v lice.

Ni štela, kolikokrat. — »Samo da bi bila mrtva, o Mati nebeška, samo mrtva!« — Potem se je zrušila čez rob mize, padla na tla. Duri so se zaloput-nile. Po stopnicah je grmel njegov korak. Ura je tik-takala.

Gori se je vrgel Peter Gorjak oblečen na poste-ljo. S čevlji je odmetal rjuho, blazinico, odejo. S pestmi se je udarjal po glavi, z glavo ob pesti. Kakor žrebelj si je zabijal v možgane: »Nečistnico si si prignal v hišo, Peter!« Vse je lahko obesil na ta kavelj: dvome in sramoto, dobroto in ljubezen, spo-mine, ki so se mu porog-ljivo zbuiali; vse, kar je kdo hotel, je bilo mogoče obesiti na ta žrebelj: trdno je držal.

V se zvita, z licem ob hladilnem lesu tal, je ležala v spodnji sobi Magdalena. Ni smela umreti. Ne bi smela umreti. Ne sme biti mrtva. Samo ena misel je bila v nji, uro sa uro samo ena: Nocoj je bila njena poročna noč — zdaj se pričinja njen zakon...

★

Župnik je Petru pisal. Ko je ta videl, od koga pismo je, ga je neprebranega na koščke strgal: »Ne potrebujem več kakih pobožnih nauk. Sem tega dovolj doživl!«

Ivan Kos: Kmet (Risba s čopičem)

Ko se je prihodnjo noč Magdalena priplazila gor v spalnico, je mož zabesnel: »Kaj hočeš? Zraven mene hočeš ležati? K meni nameravaš leči? Kaniš spet kazati svoj svetohlinski obraz, tisti svoj cmerikavi, češ: Dobri Peter sem, dobri Peter tja! — Dobri Peter ti bo pokazal, kje je mesto za tako, kakor si ti!« In jo je povlekel za seboj, po ozkih, strmih stopnicah dol, da ji je boleč rezalo v telo, pahnil jo v hlev in je vrata zapahnil.

Samotna je stala Magdalena nekaj časa, drhteča po vsem telesu — nato je šla k rdeče lisasti Breziki, se je naslonila nanjo in je božala venomer, ne da bi se tega zavedala, kravico po trebuhu, venomer. Misliti ni mogla ničesar.

Čez uro je prišla stara. »V sobo pojdi!« je rekla suhotno, stopala pred njo in vrgla dve odeji, ki jih je bila prinesla s seboj, na tla. In je odšla.

Nihče ni spregovoril besede z njo; ne mož, ne sosedje, ako je pri delu prišla z njimi skupaj, tudi njegova mati ne. Ako je imel Peter kaj naročiti, je vrgel to materi tja ali pa se je zadril nad Magdaleno, da je mislila: »Zdaj me bo konec!«

V nedeljo se je Tratnik v gostilni mogočno razširokoustil. Petra Gorjaka ni bilo tam. »Ali sem vam prav pravil ali ne?« se je zmagovito postavljaj.

»Nisi prav storil,« ga je kresnil po jeziku Križnik.

»Pa misliš, da bo kdo svojo ženo pretepal, če ne bi bil prepričan, da ni njegovo, kar pod srcem nosi?«

Sovražni so postajali možje za svojimi vrčki.

»Ponosen si lahko, Tratnik, res si lahko ponosen, da si bil ti tisti, ki mu je zažgal hišo nad glavo. Dan na dan moreš zdaj slišati, kake uganja. Jezik bi bil držal! Pa se Petru še sanjalo ne bi kaj takega!«

»V božjem miru bi živeli pri Gorjaku!«

»Za vraga, kaj pa bevskate zdaj v mene, vi vsi skupaj! Pa sem jaz kriv, če je taka lajdra?«

»Prav tebi se lepo poda, to moram že reči, res lepo se ti poda, Tratnik. Menda si že pozabil, kako se je tvoji mudilo s poroko,« je počasi klepal star, škrbinast kmet čez tri mize sem.

Tratnika je kar vrglo kvišku. Iz obličja, kakor kuhan rak rdečega, so se sipale kletvice kakor iskre:

»Pa jo je pravi oče tudi vzel, prosim lepo. O Gorjakinji pa še danes ne vemo, če ne sedi morda pravi oče njenemu otroku tu med nami.«

Grozeči vzkliki so švigali po sobi.

»Tratnik!« je zagrmel Križnik. »Še enkrat reci to, pa ti eno prisolim, da od mize zletiš, in najsi grem v luknjo.«

Tratnik posmehljivo: »Glej ga no, kako si vzkipel, Križnik, kakor bi bil trdil, da si ti oče. Kar počakaj s svojo jezo, da ti bo kdo drug to očital! Za zdaj jih je še zmerom dovolj na izbiri.«

Kriče se gnetejo možje okrog miz. Tratnik vrže denar ob vrček, vstane.

Kar vstopi v sobo Peter Gorjak.

Skoz tišino, ki je stopila z njim v sobo, koraka Tratnik bobneče in počasi iz gostilne, zaloputne vrata za seboj. Možje posedejo, strme molče v svoje pivo.

»Žganja!« naroči Gorjak.

★

Župnik se je Gorjaku nastavljal na pot, vsepovsod, na polju, v gozdu zunaj, na njegovem domu. Peter ga še pogledal ni.

Ob nedeljah je Peter poležaval do sončnega poldne. Gorjakinja se je prikradla dolgo pred sveto mašo v cerkev, izbrala si zadnji kot prav pri zidu. Vsi, ki so prišli za njo, so pustili okrog nje prazen prostor. Ob taki vendar ni mogel nihče poklekniti! Nekoč je prišla, ko so bile že vse ženske v klopeh. Bila je že

blizu poroda. A nobena se ni zganila, da bi ji naredila prostor. Dve uri je stala med šušljajočimi fanti.

»Kdor izmed vas je brez greha, naj prvi vrže kamen vanjo«, je ob drugi priložnosti bral župnik iz evangelija. Glasno kakor ob sodbi je bral. Od te ure jo je udarjalo sovraštvo vaščanov naravnost v lice, k zaničevanju še sovraštvo.

Križnik jo je poznal zdaj tako malo kakor drugi vaščani. Saj se vendar nihče ne more izpostavljati očitku, da si je z Magdaleno dober!

Le neki preužitkar, kakor kamen star, ves osivel, brezzob, jo je ogovoril, kadar koli jo je srečal: »Bog s teboj, Gorjakinja!« »Gorjakinja ima spet fanta,« so se norčevali fantini proti svojim izvoljenkam.

Te so postale redkobesedne in trde, če je kdo Magdaleno samo v misel vzel. Ako se je katera s svojim kaj sprla, je zavihala nasek in se našobila: »Lahko greš h Gorjakinji. Kdo ve...«

Magdalena je svoje delo opravljala kakor vedno. Ni bila več resna, ne več žalostna. Stara je bila.

Že so venele ob oknih sleznice, ko se je po vasi razglasilo, da je neka dekla v blagoslovljenem stanju. Nekajkrat je morala iz cerkve, skozi šušljanje in poglede fantov zadi ob vratih. Ko se ji je to pripetilo prvič, je šla Magdalena za njo ven, da bi ji bila v pomoč. Pa so zaslišali od zunaj gor do oltarja vreščanje dekletovo — otroci so kar stegali vratove —: »Skrbi ti le zase! Nikar ne misli, da sem jaz ena takih kakor ti! Ta bi bila lepa!«

Tvan Kos: Berač (Risba s peresom)

Prišla je zima. Pa je mati nekega dne, ko so sedeli vsi trije pri večerji, rekla, strogo, rezko kakor nespremenljivo zapoved: »Odslej boš spala gori v svoji postelji! Jaz hočem tako.« Peter je molče dalje zajemal.

Šlo je proti adventu.

Ko je bil nekega dne Peter spodaj v trgu, je prišel h Gorjakovim župnik. Mati je sedela v sobi in predla. »Ni ga doma«, se je hihitala s solzavim glasom in si grizla ustnice, ko je vstopil. Prav zato da je prišel danes, je pojasnjeval župnik in si je pritegnil stol h kolovratu. Kako more vendar gledati to gorje? In vendar sama mati, je tudi rodila otroke. Starka je molčala in predla. In kako se bo to dalje pletlo, kako končalo? — je silil v njo. Tedaj je žena odprla usta: »Dalje pletlo? Tako dolgo, dokler bo zdržala. Da, da, da. — In končalo?« Zmajevala je z glavo nad tako čudnim vprašanjem. »Končalo?« je ponovila in je še in še zmajevala z glavo v vedočem zanikanju.

»Pa vendar ne dela prav, vaš Peter, to vidite pač sami.«

»Prav? Prav? Pa je storila ona prav? Tega vi ne razumete, gospod župnik — nikoli ne boste razumeli, kaj je storila!«

»Tako, tega ne razumem. Ako jo pa polagoma ubije in otroka z njo, to razumem, kaj je to — in naš Gospod Bog tudi razume to, če vi ne marate razumeti.«

»Saj jaz storim, kar morem,« je suho odsekala.

»Da, slišal sem, slišal, mati Gorjakinja. Zato pa sem prišel k vam.«

Nastal je dolg premor. Le kolovrat je drdral.

»Kaj pa, če vse skupaj ne bi bilo tako, kakor si Peter misli?« je spet pričel župnik. »Hočem reči, ako ga Magdalena niti ni varala — ako bi bilo tako, da ji je kdo storil silo, proti njeni volji?«

»Lepa pobožna laž!« se je zahihitala starka, ko je trenutek pomišljala.

»Vem, če bi vam pravil resnico kakor molitev, ne bi je verjeli, ako ne sodi v vaše račune.«

»Resnica? Resnica?« je momljala starka nezaupno. »Kdo pa vam pravi, da je resnica, kar mi tu pripovedujete?«

»Mati Gorjakinja, duhovniki zvemo marsikaj, česar ne smemo dalje razglašati.«

Ženica je vzdrtela. Oslinila si je prste, drugega za drugim, in še in še, toda nit ji ni nehala nagajati. Vsa razburjena se je pokrižala: »Jezus! Jezus!« A nena-doma spet vsa pokoncu: »Ni res, vse to ni res, gospod župnik! Mora vendar viseti na njem, na tistem — drugem, sicer bi ga pač povedala, ne?«

Tesno k starki se je sklonil župnik: »Mati Gorjakinja! Sami veste, kaj vse premore mati. In zdaj bo mati ona, Magdalena! In če bi tudi on, oče, že imel otroke — in bi Magdalena morda mislila: dovolj je, če bodo trpeli ona in njeni otroci, in ni treba, da bi bili z njeno izpovedjo uničeni še en zakon in še ena družina — ako bi, pravim, molčala, da ne bi nedolžnih otrok onega pahnila v sramoto, s kakršno vsa vas obliva zdaj samo njo...«

»O Jezus, gospod župnik! Ako bi bilo tako...«

»Kdo pa bi bil potem ničvreden, mati Gorjakinja? Kdo bi bil ničvreden?«

»Pa kaj morem jaz pri tem? Jaz sem le stara ženica.«

»Mene Peter niti ne posluša. Vi pa ste mati!«

Magdalena je vstopila in je zagledala župnika. Žgoča rdečica ji je zaplala v lica. Še pozdraviti je pozabila in se je hotela takoj umakniti.

»Kar ostani, Magdalena!« jo je ogovoril župnik; »hotel sem ti prinesiti enkrat blagoslov v hišo. Potrebna si ga, mislim.«

Tedaj je Magdalena na glas zaihtela, zrušila se na veliko klop in je jokala, jokala, da se ji je sunkovito stresalo vse telo, jokala prvič od tiste nedeljske noči za časa žetve.

Na sveti večer je sedel Peter Gorjak v vaški krčmi. Ko je mati poiskala v skrinji rdeče steklene krogle in je prinesla božično drevesce v sobo, da bi ga okrasila, je odšel od doma. Tudi v gostilni je že stalo svečano ovenčano drevesce. Peter je sédel tako, da mu je kazal hrbet ter je bolščal v mizo predse, v roki držeč steklenico z žganjem.

Krčmar se je polagoma približal samotnemu gostu. Peter Gorjak je zastrmel vanj. »Ves se je spremenil« — je pomislil gostilničar. Bledo rumena koža se je povešala za zmršeno brado, ki je pred letom še ni nosil. Rdeče obrobljene, kakor vnete so bile trepalnice oči, ki so gledale nemirno, bodeče, a bile vendar nekako zastrte.

»Pozdravljen, Peter!« ga je ogovoril.

»Za dve uri bom zaprl gostilno, vendar lahko poseliš tukaj, Peter.« In obotavlja: »Verjemi mi, dobro bi ti rad storil, Gorjak, res dobro, toda ...«

»Že prav,« se odreže oni. »Lepa hvala!«

»Presneto!« se začudi gostilničar, zroč proti mizi, kjer so sicer stale steklenice žganja in likerjev, — »pa je trgovka res pozabila za praznike poslati žganja.«

»Tako?« je zategnil Peter.

»In želiš še kaj, Gorjak?«

»O, želel bi marsikaj, marsikaj, a s tem mi tudi ti ne moreš postreči.«

Krčmar se je usedel gostu naproti: »Ali res ne moreš pozabiti, Peter?«

»Ti lahko tako govoriš, sosed! Pozabiti!«

»A s tem ne narediš stvari ne drugačne ne boljše, Peter.«

»Ali sem jaz kriv?« je vzrožil Gorjak.

»Nihče ne pravi tega, Peter, nihče ne pravi kaj takega, vobče nihče ne govori slabo o tebi. Vsakemu se le smiliš! — A glej: Ljudje pač govorijo tu v gostilni večkrat o razmerah pri vas ...«

»Si lahko mislim.«

»In niso ravno najbolj omejeni, ki sodijo, da bi bilo zdaj pač že dovolj kazni za Magdaleno.«

»Tako mislijo?«

»Da, in kdo ve, ugibajo, kako je le zabredla v to nesrečo. Saj poprej vendar nihče ni opazil nič slabega na nji.«

»Kaj mi ti poveš, sosed! Kdo se pa le tako postavlja za mojo, to mi povej! Bi res rad vedel, kateri je to! Morda je prav njen izvoljenec med temi junaki!«

»Ne umevaj vsega napačno, Gorjak. Bog ve, niso samo nekateri, ki tako govorijo. Moški prav za prav vsi mislijo, da se ji že kar z obraza bere, kako bridko obžaluje in kako rada bi vse popravila.«

»Ojej!« se posmehuje Peter. »Ali je res že vse začarala s svojo hlinjeno svetostjo? — Le povej jim: To bi jim bilo seveda po volji, če bi Gorjak igral samo dobrega bebčka: »Sladki srček, pa tvoj otročiček ne pride že skoraj?« — Kaj? — Le povej jim: Gorjaku se nič ne mudi. Gorjak že lahko čaka, jim reci, komu izmed vaščanov bo podoben, ta pankrt. Potem se bomo dalje pomenili!« Divje je zlih žganje vase.

Pomirjajoče je krčmar položil Petru roko na ramo in je vstal. »Samo dobro sem ti hotel, Peter.«

Tedaj sta Gorjaku nenadoma omahnili obe roki na mizo, glavo je prižel k trdemu lesu, kakor bi jo hotel vgrebsti vanj: »O, kaj veš ti, sosed? Kaj veste vsi? Vi imate poštene žene v svojih hišah in vaši otroci so res vaši.« Dvignil je glavo: »Toda jaz — ali vem jaz, je li moja res moja — ali ne bo morda še nocoj ...«

Krčmar mu je presekla besedo: »Ali Peter, kaj vendar blebetaš? Zagrižeš se v nekaj, ko vendar vidi in ve najneumnejši, da je to nespamet.«

»Pa morda ni tu v vasi, ta ...?« je ječal Peter.

»Pojdi, pojdi! Saj sam ne verjameš...«

»Pač, verjamem, ko se pa vendar cmeri za njim!«

»Bodi pameten! Pomisli rajši, ali morda ni mogoče, da se zmeri zaradi česa drugega — morda zaradi tega, ker ti ne moreš nikoli prenehati s svojim divjanjem. — Glej, Peter, kaj pa, če bi šel zdajle domov — prav nocoj bi bil najprimernejši čas za to — in bi ji povedal — do ji boš spet — da ji boš odpustil. Tudi res ni lahko, tako nositi otroka, kakor ga mora ona.«

Peter Gorjak je spet povetil glavo na mizo: »Saj ona noče!«

»Pojdi no — Peter, tega ti sam prav ne verjameš!«

»Ko bi bila vsaj enkrat, enkrat samó rekla: 'Odpusti mi, — žal mi je!' — sosed, samo enkrat bi naj bila kaj takega rekla — ali misliš, da jaz ne bi... — Saj vendar nisem žival!« je tožil Peter. Glava, rame, hrbet so mu drhteli.

Z glavo majaje je šel gostilničar iz sobe. Za njim je ječalo: »Saj vendar nisem žival! — Moj Bog, moj Bog! Saj vendar nisem žival!« — — — — —

Od zgoraj, kjer je gostilničar z družino praznoval sveti večer, se je zaslišalo petje nežnih otroških glasov. »Tiha noč,« so peli — »... in Jožef z Marijo bedi — pred njima pa Detece spi — še v spanju ljubezen deli...«

»Saj vendar nisem žival!« je ječal Gorjak.

Ko so čez čas vstopili prvi gosti, da bi ga pred polnočjo kozarček izpili, je planil Gorjak mimo njih v temno noč.

*

Luč je gorela v njegovi sobi. Skozi pretrgano zaveso je segala s tenko roko na cesto in na dvorišče in je risala na bledem snegu pred hišo zlato črto čez slabotno senco križev na oknu. Peter je postal pred oknom in se zagledal v sobo. Magdalena je sedela samotna na klopi ob peči; mati je pač že spala. Strmela je naravnost pred se, ustnice so se ji zdaj zdaj premaknile. Peter je stopil s ceste na dvorišče. Od tod je videl skoz okno v kotu majhno božično drevesce, pod njim papirnate jaslice, nekaj svečk je gorelo pred njimi. Od tod, po strani, je videl telo svoje žene polno in zrelo, roke je držala prekrižane čezenj.

Srd se je dvignil v njem proti bitju, ki je bilo med njima, med njim in njo. Zdaj so ji šle roke božajoče čez vzvišeno bivališče njenega sadu. O, njemu velja njena nežnost, njemu njena ljubezen, njemu njena molitev, tujemu, ki ni njegovo meso in njegova kri! Čigavo je? — Svečke pred jaslicami so dogorevale, vzplapolavale. Magdalena je vstala in jih je pogasila. Strmela je v drevesce.

Zdaj — ako ne bi bilo tistega tujega, tistega tujega — bi lahko stal ob nji in bi ji pripovedoval: o tistem pozlačenem angelu na vrhu drevesca, ki je priletel njegovi materi naravnost na posteljo, ko je njega, Petra, na sveti post dobila od samega božjega Deteta; leto za letom jim je na sveti večer oče slikal to z novimi, lepimi barvami. Ali o veliki, rdeči stekleni krogli bi ji govoril, ki bi bila nekoč skoraj treščila z drevesca in bi se bila zdrobila v neštete koščke, ako je ne bi on prestrigel s svojimi petletnimi otroškimi rokami kakor jabolko, ki jim ga je, ko so obirali sadje, časih vrgel oče, stoječ na lestvici visoko gori, kakor v nebesih skoraj. Ali o tistem modrem zvončku s srebrno prevezo bi bajal, ki je o njem vedela mati povedati, da ga vsako leto angeli varuhi na praznik sv. Treh Kraljev odneso v nebesa in ga prinese nazaj šele za prihodnji božič, ako so otroci tiste tedne v adventu posebno pridni. In še marsikako tako zgodbo bi znal povedati, kakor tisto o verižici samih srebrnih zvezd, ki jo je mati kupila za srebrno poroko in jo je shranila za vnuke v skrinjo z drugimi božičnimi dragocenostmi — zgodbe, ki bi jih bilo treba pripovedovati otrokom leto za letom, da bi jih ti znali povedati

svojim otrokom in ti spet svojim. — A vsega tega zdaj ni, ne more biti, ker je tisto tu, tisto tuje. In tista, ki je vse to zdrobila, ta tu notri...

Zvonovi so se oglasili, ubrano zapeli. Ženska v sobi je plašno planila, obrnila se. Solze so ji polzele po licih. »Ne joka zame, ne zame!« je zaškripal z zobmi Gorjak. Otresel je sneg s čevljev in vstopil. Magdalena je bila že ogrnila veliko volneno ruto okrog glave in ramen. »Ali smem v cerkev, Peter?« ga je ogovorila.

Peter se je zgrudil na klop ob peči, kjer je še pravkar sedela ona, in je molčal. »Ali ti naj prižgem svečke na drevesu, Peter?«

Ker ni odgovoril, je potegnila izpod klopi trsko, razpihala zadnje tleče oglje v peči, jo prižgala, z njo prižgala eno svečko, s to svečko za svečko na malem drevescu. V pričakovanju je stala tam, si nekoliko odvila ruto z glave, strmela z možem vred v plapolanje, tiho prasketanje in sijanje božičnega drevesca. »Kaj mu le naj rečem?« je bolno pomišljala. Tedaj se je oglasil Peter osorno:

»Ne maram te!«

Množica luči je gorela na velikem oltarju. Vsaka solza je čudežno pomnoževala te zlate plamenčke, kakor nekoč Zveličar kruhe.

Magdalena je sedela čisto zadi v svojem kotu. Po vlažnem zidu ob nji je polzelo, prav kakor po njenih licih. V telesu se ji je oglašalo dete. Zaprla je oči...

Glej, hlevček, mrzel, zidovi iz ilovice, dež lije po njih skoz luknjasto streho. In glej, v hlevu žena, ki jo tresejo besne porodne bolečine. A še huje pretresa srce Mariji spomin na brezsrčnost, ki jo je bila danes okusila. »Kako dobro, da prideš in prineseš ljubezen!« šepeta sama zase. In glej, ob strani mož, ki polaga v jaslice slamo, suho slamo. Z velikimi, okornimi prsti poravnava nenavadno posteljico. A še in še vidi bilko, ki štrli iz slame kakor trn. Mnogo takih stebelc je; poišče vse, jih izvleče, da bi jih nežno položil k drugim, že v lepem redu ležečim. — Kako rada bi dala svojo zibelko za tega moža, svojo posteljo za tega moža, svojo hišo za tega moža, vse premoženje, vse, vse za trohico ljubezni — je premišljevala Magdalena. Kar so vzkipeli glasovi pevcev, čudovito blaženo, godba, pesmi, ki so ji izbrisali vse solze iz oči: »Gloria, gloria in excelsis Deo — et in terra pax hominibus...« je sladko pelo. — Ni več bolečin! Nič groze! Dete je rojeno, golo, majhno, neobgljeno. Varovati ga je treba! — Tesneje si je ovila Magdalena ruto. Toplo mu posteljite zibelko! Glej, poln sijaja je hlevček, sijaja valoveče se preliva-jočih glasov, ki pojo: »Et in terra pax hominibus!«

Odrpala je molitvenik, listala, našla: »Gloria.« — »In na zemlji mir ljudem, ki so Bogu po volji!« je brala. Bogu po volji! Ali jaz nisem! O Mati božja! Ali jaz nisem? Zakaj, zakaj ne morem jaz imeti miru? Zakaj jaz ne? O Marija, tega ne razumem. Ko se je začel otrok v meni oglašati, je bila vsa mrznja, ki sem jo bila nagromadila nanj, kakor da je nikoli ni bilo. Varovati ga moram, sem vedela tedaj. Varovati! In dobra mu biti! Kdo ve, kdaj bo še tako mirno počival, kakor zdaj v meni? Vsega sem ga branila, udarcev, sramotenja, besnenja. Molila sem, kadar me je tepel. Molila, kadar me sramotil. Da ne bi bilo otroku na škodo moja sramota, moje poniževanje, sem mislila. Da ne bi vsrkal v svojo kri mojega skrivnega srda, mojega gnusa, sem molila. Da ne bi bil napolnjen z mojo slabostjo, sem molila. Zakaj ne morem biti deležna miru, ki je vendar obljubljen — Kristus, v tvojem rojstvu?

Župnik pri oltarju je slovesno zapel: »Credo in unum Deum!« — Dalje je listala Magdalena, ko je pevski zbor povzel spev in ga dalje razpredal. — »Verujem... rojen iz Marije, Device...« Do sem je molila Magdalena bolj z usti, zmemorom še listajoča v knjigi. Zdaj je obstala: devica — kolikokrat so se norčevali z njo s to besedo! Ne, v tem ni tolažbe, ni miru! Dalje so ji blodile misli: »... Trpel... križan bil... umrl.« — O Odrašenik, to je bila tvoja pot: trpel,

križan bil, umrl. In prej nič miru! In prej ne nebes! In prej ne pravice! In za mojega otroka nobene druge poti kakor zate? Noben druge poti kakor zame? Nobene druge poti za mojega otroka? Nič miru na zemlji? Samó: trpel, križan bil, umrl?

In spet je pred njo hlevček. Otroka zebe, ves drhti. Svojo naglavno rutico razgrne Marija po slamí. Mož položi jokajoče dete nanj. V rutico zavijeta njegovo goloto. Mož ga odene s svojim raševnatim plaščem. Dete zaspi. Kako pokojno počiva! Kak mir izžareva z njegovega drobnega obličja. Ves hlev se ogreva ob njem. Bog spi.

Bog spi — in vendar se suče svet po njegovem načrtu — in vendar klije, cveti njegovo stvarstvo in rodi sad po njegovi volji — in vendar vlada nebesa in svet. Bog spi — mislijo ljudje, ker ne govori z gromom in ne uniči, kdor ga žali — ker ne reši s čudežem, kdor pod križem hrope — ker lastnoročno ne zakrpa, kar so ljudje raztrgali. Pa naj mi drugače, laže pridemo do dopolnjenja kakor on? Brez križa? Ali smo kdaj nebesom bliže, kot ako smo na križ pribiti kakor on, na križu povišani kakor on?

Skrivnostno je zacingljajal zvonček v tišino. Visoko je dvignil duhovnik Telo Gospodovo. Magdalena je vzdrtela: Tako si viselo tam gori, o Detece božje iz jaslic, tako nago, tako raztepeno, tako izpostavljeno popolni zapuščenosti, tako sramotenju, tako divjanju tvojih sovražnikov! Kakšen svet bolečin je to: križan!

Globoko je sklonila glavo. Pogled ji je padel v knjigo v njenih rokah. »Credo!« je bilo tam pisano in malo spodaj: Verujem. — »Verujem — verujem — verujem,« je molila.

Ustnice Magdalenine so molile, molile Magdalenine solze. Bol v njenem telesu je molila in njenega materinskega, ženskega, deviškega srca gorje: Verujem. In kako smem vpraševati: »Zakaj?« jo je prevzemalo kesanje. Eno smem, eno moram, moram znati, sicer ne morem dalje: verovati!

»Verujem!« je šepetala še domov grede sama vase.

(Dalje prihodnjič)

Marija Brenčič

Soncu

*Zlato sonce! pravijo, da
ni mogoče
gledati v obličje tvoje
žarno vroče.*

*Pač zato, ker vsakdo išče
te v višavi;
jaz pa vidim te na slednji
rosni travi.*

*Kaj iskala te na sinjem
bi nebesu;
saj vsak dober človek nosi
te v očesu!*

*Kaj v neznano daljo zrla
bi visoko;
kadar hočem, te ujamem
v svojo roko!*

*Saj ves svet objelo z žarko
si svetlobo;
v vsakem virčku tvojo jasno
zrem podobo.*

Meško o sebi

Ob celjskem kulturnem tednu govoril Ksaver Meško v celjskem gledališču

Spoštovana gospoda!

Pri Župančičevi proslavi sem vas v uvodu prosil, da bi blagohotno oprostili, ker nisem nič navajal slavljenčevih pesmi. Nocoj vas prosim, da oprostite, ker ne bom bral, ampak kar prosto obnovil nekaj spominov iz dijaških let v Celju in iz svojega pisateljskega delovanja. Bral ne bom, ker prvič mislim, da nič dobro ne berem. In ne vem, zakaj bi vas deset minut dolgočasil in mučil s slabim branjem. Navrh si lahko vsak, ako koga kako moje delo res zanima, tisto lepo v miru in v dušni zbranosti prebere v domačem zatišju. Morda z večjim pridom, kakor če bi ga tu poslušal. — Drugič je zame pokora brati lastne reči. Kadar kaj napišem in je tiskano, vse to nekako od mene odpade in mi postane povsem tuje. Berem kdaj svoj spis samo, ako slučajno opazim, da so mi kje kaj predružačevali,

Ksaver Meško

gospodje uredniki pravijo temu »popravljali«, dasi je to lepo besedo treba tukaj vzeti zelo »cum grano salis«, slabo zabeljeno. Opazil sem skoraj vsakokrat, da taki popravki niso bili in melius, ampak in peius, ne na boljše, ampak na slabše. Takih gospodov urednikov, ki po mili volji delajo s spisi, torej s tujo lastnino, se resnično ne morem spominjati s prijaznimi čustvi. Pač pa mislim z veliko hvaležnostjo na prve urednike, ko sem začel pisateljovati, na g. profesorja Levca pri »Slovenski Matici«, na g. profesorja Bežka pri »Ljubljanskem Zvonu«. To so bili skrajno obzirni gospodje, zlasti Levec. Ta mi je, ako je bilo le mogoče, poslal rokopis še nazaj, da sem pregledal, kaj je popravil. Popravljal je zelo malo, a to je bilo res popravljeno.

Seveda priznavam, pri kakem političnem listu je to drugače. Tam mora urednik varčevati s prostorom, dopisi so enodnevnice in lahko povedo isto stvar s tremi vrsticami prav tako dobro kakor z desetimi.

Vesten pisatelj leposlovec pa vendarle ne more in ne sme pisati kar na slepo, ampak mora vsako besedo pretehtati in premisliti, zakaj zapiše prav to in ne druge, zakaj prav na tem mestu in v tem stihu.

Naj omenim kar tukaj, da je silno zmotna misel, da je pesnikovanje in pisateljstvo nekak šport, lepa zabava, prijetno igrakkanje za kratek čas. Ne, resno, zelo resno delo je. Kolikokrat bi bil rajši legel na zofo in si odpočil, ko da sem

pisal. A tedaj pač to in ono ne bi bilo napisano. Ko sem služboval v št. Danijelu nad Prevaljami, so sosednji mlajši duhovniki, zlasti iz Prevalj in Mežice, vsak četrtek popoldne na Poljani nad Prevaljami kegljali. In so mi večkrat očitali: »Kaj pa ti nič ne prideš?« Gotovo prijetneje bi bilo v prijateljski družbi kegljati in kramljati, kakor doma pisati. A sem si rekel: »Zgubim ta dan, drugi dan bom utrujen in morda tudi ne bom delal.« In mogoče res ne bi bili napisani »Ob tihih večerih«, »Mir božji«, »Na Poljani«, ako bi se bil vdal skušnjavi in bi bil pridno zahajal na Poljano. Večkrat sem vstajal ponoči, kako uro pisal, spet legel. Zlasti pri Mariji na Zilji, kjer so bili podnevi večkrat obiski ali je bil dan zaradi drugega dela prekratek. Nekoč sta imela tam misijon misijonarja tu gori od Sv. Jožefa g. Kitak in g. Krivec. Zdel sem se jima nekega dne zdelan in sta me vprašala, če sem bolan. Povedal sem, da sem ponoči pisal. In je g. Krivec rekel: »Jaz ne bi mogel vstati.« In vendar to niso bili kaki omehkuženi možje!

Toliko za dokaz, da pisateljevanje zahteva delo in trud in mnogo samopremažovanja.

Zdaj pa nekoliko spominov iz celjskih dijaških let. Takih, ki se pisateljevanja tičejo.

Začnimo z gospodi profesorji. Med temi sta bila dva pisatelja: Mihael Knittl in dr. Sturm. Prvi je bil znan zlasti po dveh knjigah: »Cilli« in »Die Sanntaler Alpen«; drugi je izdal zvezek pesmi pri Dragotinu Hribarju in zbirko novel menda tudi v Hribarjevi tiskarni. Te novele smo dijaki v nemški uri prepisovali; naročil nam je pa gospod doktor: »Ako bi g. ravnatelj prišel, kar skrijte!« Knittl, rojen menda Korošec ali Tirolec, je bil politično strupen nasprotnik Slovencev, učitelj pa pravičen Nemcem in Slovencem; dr. Sturm, bivši častnik in profesor na vojaški akademiji na Dunaju ali v Dunajskem Novem mestu, bolj kozmopolit.

Knittl je bil kot profesor na višku, najboljši profesor, kar sem jih imel. Učil je zgodovino, v sedmi tudi propedeutiko. Bil je bolj majhen, čokat, rdečelas, z rdečo brado, z obrazom kakor iz brona; kadar se ga je lotevala jeza, se je bronasta barva spreminjala čisto v barvo rdeče opeke. Tedaj ni bilo dobro imeti z njim opravka. Bil je moč reda in železne odločnosti. Večkrat smo morali v začetku ure stati v pozoru, in je šel po razredu, natanko pogledal pod vse klopi, in gorje, če je ležal kje kak papirček. Zelo je gledal na našo obleko — sam sicer ni bil preveč elegantno oblečen, imel je devet ali deset otrok, za katere je zelo skrbel. Ako je komu manjkal gumb — tedaj še nismo bili tako daleč, da bi si jih bili sami prišili, zdaj si jih že sam prišivam — mu ni rekel: »Sie, da fehlt Ihnen ein Knopf« — (gumb vam manjka), ampak ostro, da je kar rezalo, ga je opomnil: »Sie, da haben Sie ein Knopfloch zuviel« (vi, tukaj imate eno gumbnico preveč). In je tisti osramočen pogledal dol na suknjo in na prazno luknjico, ki je klicala po gumbu.

Profesor sijajen. Ako je učenec imel vsaj malo duha in je pri razlagi pazil ter doma le malo pogledal knjigo, je lahko brez skrbi šel k maturi. Morali smo vse leto imeti pregled čez vso zgodovino, ker je vedno stavil kratka, poskusna vprašanja iz vse že predelane snovi. Na žalost je bil prestavljen v Gorico, ko smo mi zdelali sedmi razred.

Razlaga njegova je bila za nas umetniški užitek. Vprašal je navadno: »Wie weit sind wir letztens gekommen?« (Kako daleč smo zadnjič vzeli?) Ko smo mu povedali, je za trenutek pomolčal, potem začel in je čudovito govoril. Še sedaj se živo spominjam orisa bitke pri Salamini. Omenil je Ajshilovo dramo »Perziji«. In ga še slišim, kako nadaljuje: »Da tritt ein Bote auf und berichtet der Königmutter Atossa und den versammelten Greisen.« (Tedaj je nastopil sel in poroča

kraljevi materi Atossi in zbranim starcem.) Vstal je, ves zardel, kakor bi ga bil samega ogrel in razžaril sijaj, ki ga je nameraval dati nam, in je govoril, kakor nisem slišal govoriti še nobenega govornika. Sedeli smo kar okameneli in strmeli vanj. Kar pozvoni. In kakor vedno, je ob zvonjenju prenehal sredi stavka, vzel klobuk in šel. — Vsem se nam je kar izvil pol tih vzdih. Vzdih nekake sprostitve, ker smo kar trpeli pod njegovimi besedami. A še večjega obžalovanja, da je nehal. To je bila ena uric v mojem življenju, ki mi je potekla mnogo preneglo.

Še nekaj besed o naših literarnih društvih.

Prvo smo ustanovili, ko sem bil v peti, takoj v jeseni. V gozdu gori nad Seidlovim vrelcem smo imeli ustanovitveni shod. Vodil ga je šestošolec Melhijor Zorko, zdaj župnik v Spodnji Polskavi. Zanimiv fant: vranje črne lase, gízdamo počesane, elegantno oblečen, govoril je ostro, kar imenitno se nam je zdelo to; tudi avtoriteto smo tedaj spoštovali, saj smo se petošolci osmošolcem še odkrivali! In če pomislim danes, kaj nam je govoril in kako nas je učil, se mi zdi, da je imelo vse glavo in srce. A slabo srce je imelo naše društvo: izdihnili je po prvi številki lista, ki smo ga začeli izdajati, seveda samo za člane, ker so bila vsa društva s kaznijo izključitve prepovedana, kar je bilo po moji sodbi — morda je zmotna — čisto pravilno.

V ti edini številki je imel dolg carmen, dolgo pesnitev, šestošolec Stermecki. Je li bil to sedanji celjski véliki trgovec, ne vem. Ako, mu moram samo čestitati, da je bil tako moder in se je izneveril Muzam ter se pridružil bogu Merkurju. Je ta brž bolj prijazen, gotovo pa bolj praktičen gospod kot Muze, ki so dostikrat prav muhaste in po večini bolj kot božice — ubožice...

Spet oživiti je skušal društvo sošolec Pustoslemšek. Pa je v počitnicah ob Vernih dušah sklical spet sestanek nekam na Pečovnik. Jaz nisem šel — prehudo sem se bal ravnatelja g. Končnika, ki v takih rečeh ni poznal šale. Pač pa se je udeležil sošolec Poplatnik, s katerim sva skupaj stanovala. Ko je prišel domov, sem ga po prleško vprašal: »Kaj pa je Pustoslemšek reka?« On pa — prlek kakor jaz —: »Reka je, da si ti kozul!« In se je grozno smejal. V prvem trenutku sem hotel biti hud, potem pa sem se tudi smejal. Zdela se nama je namreč silno smešna beseda kozu, ko sva bila vajena prleške izgovorjave kozel.

Ko smo v šesti stanovali v Kovaški ulici, smo spet ustanovili literarno drugo. Štirje: Belšak, Rogač, Poplatnik in jaz — prva dva sta mlada umrla pri lazaristih, menda od stradanja v dijaških letih, Poplatnik pase ovce in ovne na Polenšaku pri Ptuju. Kupili smo si lepo knjigo, da bi v njo zapisovali svoje umetniške proizvode. In smo določili: Kadar bo kateri kaj priobčil, naj drugi trije napišejo svoje mnenje, naj kritizirajo. Rogač je v kratkem vpisal nekaj zaljubljenih pesmic. Pa smo se drugi trije postavili na stališče tistih kritikov, ki sodijo, da je najimenitnejša kritika taka, ob kateri si kritik mane roke in se veseli: »To sem ga dal!« In smo Rogačeve pesmi korenito raztrgali. Ko je Rogač kritiko prebral, je prav tako korenito iztrgal liste s svojimi pesmimi in z našo kritiko. Tako je bila raztrgana knjiga, raztrgano pa tudi naše slovstveno društvo.

V ti knjigi je imel zelo lepo novelico Poplatnik. Ako mislim nanjo in na govor Melhijorja Zorka v gozdu nad Seidlovim vrelcem, se mi zdi, da je vendar več pisateljskih talentov med nami, kakor pa nas v resnici piše. A s tem pridemo spet na tisto, da so za pisateljstvo potrebni trud, vztrajnost, samopremažovanje. A je menda tudi kismet — enemu je določeno, da je čevljar ali krojač, drugemu, da je pisatelj. Kdo je na boljšem? Zdi se mi, da prva dva, ako jima pač ne dela prehode konkurence Bat'a in Tivar...

Blaž Mavrel, strojski pesnik

»Ali poznate Blaža Mavrela?« sem vprašal šentanelskega šolskega upravitelja Grafenauerja, ko sva se vozila od Dravograda proti Prevaljam.

»Kako da ne!«

Jel mi je pripovedovati in mi je odkril zanimiv kos naše strojske romantike.

»Na Stonkni«, na Sedejevi hubi v Strojni, živi samotar. Čisto sam v hribovski samoti.

»Sem prišel k njemu — zaradi črnic in brusnic —, pri domu ga ni bilo, ugledam ga spodaj v travniku, zavpijem: 'He, Mavrel!', ne zmrdne se, vpijem: 'He, Mavrel, pridite!', pa se mi odreže kratko: 'Nočem!' Seveda, ko sem prišel bliže in me je spoznal, je dal vile na ramo in me spremil na dom. Zgovoren ni. Morda mu malo tudi dobro de, ko ga prihajajo zadnje čase gospoda iz doline zijat, pokaže tega pa ne. Z literatom bi se pa že imel kaj pomeniti.«

Dve uri hoda je od Prevalj mimo Šentanela do Mavrelove samote.

»Seveda si tudi kuha sam, vse, no, vse sam; pač koj mleko pa žganke pa repičevo župo, z lojem zabeljeno. Dom je čeden, pisker in ponovco pa si le bolj za velike praznike po-

mije. V 'Zakonu' fantazira, kako bi bilo, ko bi imel ženo. Na tihem rad gleda brhka dekleta; vseč so mu taka z močnimi prsi, češ da niso kakor kak fant. Kadar pride v cerkev, se čedno napravi, navije brke in se poprej dodobra pogleda v ogledalu.«

Zakon

Ljubečo bi mlado rad ženko imel,
ki ovčka pohlevna bi bila,
objeti bi jo in poljubiti smel,
sladkost bi mi srce polnila.

Vsak dan ljubeznivo bi usedla se mi
smejoča na moja kolena,
čez pas bi jo držal, ji gledal v oči,
me božala roka bi njena.

Da lepa in pridna je, pravil bi ji —
pa ona dejala gotovo,
da kava pošla je, sladkorja več ni,
zahtevala krilo bi novo.

»Če pride na Prevalje, naj se kaj oglasi!«

Tako se je torej oglasil, ko se je vračal od Sv. Barbare. Kar, kakor je navada za intervju, se je razgovoril:

»Rodil sem se l. 1896. Že v mladosti sem rad prebiral mohorske knjige, posebno Stritarja —«, potem pomnuje čase, ko so se germanizatorske oblasti zaman zaletavale v trdni Šentanel.

»Na vojski sem bil dvakrat ranjen, da —.«

»Sem bolj otožne narave, ki mi je prirojena, nekaj pa zaradi nevšečne usode, ki mi ne da uresničiti, kar si želim.«

Govori skoraj literarno in zanosno, ali kadar po domače pošteklja, je pravi.

»Berem vse, kar dobim, najrajši pa potopise, da lahko vsaj v duhu potujem, in pesmarice; saj sem sam tudi nekaj pesnika.«

Drugič že, v spremenjeni izdaji, je izdal svoje camarske pesmi.

»Zložil sem jih, ker spadajo k lepim ženitovanjskim navadam tudi lepe, smiselne pesmi.«

Malo je hud, da so mu jih stavci (ali korektor?) tu ali tam kaj pokazili. Ko se je med tiskom spomnil neke boljše varijante, je primahal s Strojne na prevajško pošto in telefonično popravil svoj rokopis pri Mohorjevi v Celju.

»Še v travniku imam svinčnik pa papir; če mi pride kaka lepa misel, si jo zapišem.«

Aškercu je popravil »Mejnik«... (na platnicah decembrske Mladike 1937), zdaj se je lotil tudi Funtkovega »Zlatoroga«:

»Zlatorogovo pesem sem tudi predelal, da se da peti. Prej niso bile kitice vse enake mere. Čudim se, da je ni Funtek, ki je bil tudi nekaj pesnika. Jo tudi pojem; naprev sem si sam uredil.«

Svoje camarske pesmi bi rad izdal že v tretji, seveda popravljene izdaji.

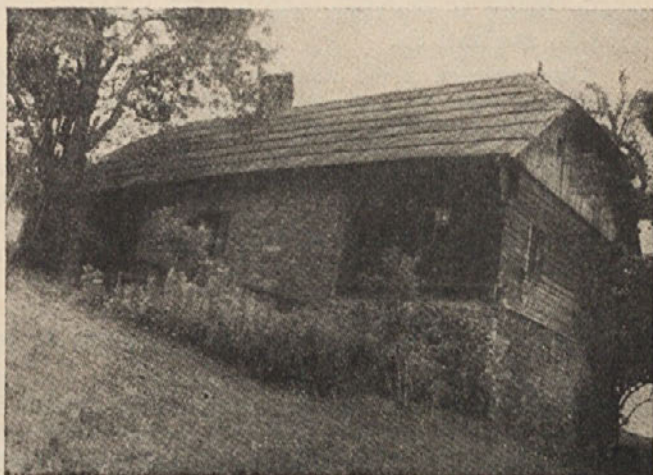
»Kdor premore 4 din, naj si jih kupi pri Mohorjevi, da bo ta druga izdaja hitro razprodana! — Potem pa imam še drugih pesmi za cel zvezek.«

»Marti v spomin' je posvetil celó pesem z akrostihom, domačemu Šentanelu pa sonet.

»Ko bi mi knjig kaj poslali!« — in jih našteje od Gregorčičevega Joba do najnovejšega Cvelbarja.

»In na tisto številko Časopisa ne pozabite, kjer je kritika gospoda Glaserja!«

V strojnsko romantiko je zašuštel literarni papir. Ko se je dal še fotografirati — poprej si je pred ogledalom navihal brke —, je s svojim milo zvonečim glasom želel »Srečno!« in nežno odstopicljaj v svojo hribovsko samoto.

Tu domuje Blaž Mavrel, strojniki pesnik

Vida Taufer

Večer ob vodi

*Drevesa, ob vodi razpeta,
kipijo v ponosne vrhove.
Po njih se čez listne robove,
rumena lepota prepleta.*

*Nebo, z lepotilom posuto,
razliva svilen modrino,
molči in strmi v pokrajino;
minuta beži za minuto.*

*Valovi prelestno šumijo.
Svetloba počasi umira
in tone v naročje večera.
V močvirju vse bilke drhtijo.*

Ženitno pismo

(Godčevska iz Prlekije)

Pismo ženitno se bere očitno, po nemško, po slovensko, to pismo ženitovanjsko. Kakor storjeno, je skupaj zloženo med ženinom Lovrekom in Marjano zaspano. Notri je zapisano, kaj ima vsak blaga, kaj ženin k hiši prinese in kaj mu nevesta zapisati da.

Ona prinese svojo zlahtno doto: tri šmarne krote, en pehar fižolovih luščin, eno prazno mošnjo petic in žabjega masla pet vedric. En prstan zlat in en krofast vrat, strte grablje, debele žnablje, krmežljave oči in še veliko takih reči.

On pa zapiše svoji nevesti: en travnik na cesti, eno njivo pšenice na polj, ki bo zrela o sv. Nikolj, eno hišo na tri vogle, ki je z mahom pokrita, in tri pretrgana sita, en kolovrat brez kolesa, eno ovco brez očesa, eno klaftro popra, eno ruho, ki bo zmiraj mokra, en vatel peska in en fingrat jesha, brez nog eno mizo, ki jo je dobil za sestro Lizo.

Dalje se zapiše:

Ena jopa brez rokava in ena jalova krava. Trije funti moke, ki jo je pripeljal iz Loke. V hiši na polic je tri tavžent stenic. Tudi imata veliko oblačila in dva zlomljena motovila, eno prazno skrinjo špeha, mesa, klobas in lačni pas, eno zibel brez tečaja, en nož, ki reže na oba kraja, eno mevtergo razklano brez nog in eno brano brez zob, jesti zadost za vedni post, eno kiklo zašito in eno skledo ubito, en žakelj krompirja, en pisker smrekovega perja, en ubit pisker medu (pa je tak, da ni grenek ne sladek), en štrik iz prediva, ki ima dva konca, in dva povezana lonca. V hlevu imata krave, vole, teleta, pa jih pogledati ne smeta, tudi svinje, prašiče, drobnico in — skrhano žlico.

Če pa eden ali drugi umrje brez testamenta, bo pokopan na britofi sv. Elementa. Poroka naj bo pri Sv. Andražu, kjer se bo jedla zastonj kisl menaža. Starejši sin je potepin in spoznan za sleparja in — gospodarja. Drugi otroci dobijo vsak po deset od sto, kakor jim od visoke rihte spoznano bo. Kar bo suhih hrušk in vina, plača vse kuharica Mina. Za druge davke in plačila bo skrbela naša Neža mila. Če pa kaj dobička ostane, bo šlo vse čez naše rame, za naše pajdaše in za lonc kaše. Tako je to pismo prebrano in končano.

Ženin je Lovro Urban (brez možgan), nevesta Marjana zaspana, hči rajnega Jurja Petana. Podpisane so tri krive priče, po katerih dušah vraga miče. Šribar pa se ne podpisuje, ker še nima svoje hiše.

(Zapisal Maks Jeza)

Trije kralji

So dobri bli možje,
na pot so se podali,
v Jeruzalem so šli.
V Jeruzalem so prišli
in vprašali so tam,
kje je bil Jezus rojen,
o Jezus, ta naš kralj.
Nad njimi gre ena zvezda,
se sveti prav lepo ...
Do štalce pridejo

in tamkaj vidijo
Herodeža, se prestrašo,
ki prav' pa jim tako:
»Le pridite mi povedat,
kje dete bi bilo!«
Ko kralji pridejo,
to Dete poškropijo
in zdaj pa lahko noč ...

(Peli kmečki fantje pri Sv. Joštu na Kozjaku. Zapisal Lipičnik France.)

Karl May

Pedagoška ocena njegovih potopisnih romanov

Karl May si je pridobil, kakor sem to omenil že v prejšnjem zvezku, svojo lastno publiko: mladino. Ne rečem, da odraščenci ne bi sežali po tem čtivu, posebno taki, ki so že v svoji mladosti radi čitali te toli priljubljene potopisne romane, ali v bistvu je Karl May vendarle mladinski pisatelj. Oceniti nam ga bo torej treba kot takega!

Ko so nasprotniki iz gole zavisti pogrevali pisateljeve mladostne pregrehe, katere je itak on sam bridko obžaloval vse svoje življenje, je kazalo, da bo konec njegove slave, ali njegovi spisi so se kljub temu prav hitro spet uveljavili in danes jim menda nihče več ne more odrehati pomena za mladinsko slovstvo.

Poglejmo si najprej jezikovno stran njegovih spisov, seveda imam tu v mislih nemški izvirnik; kajti o slovenskem prevodu bo treba govoriti kdaj pozneje posebe. Karl May piše preprosto, lahko umljivo, ne gradi predolгих stavkov in nima dosti opisov. Vsebinsko se razvija v najvažnejših točkah v dvodvoru, vpliva torej naravnost na čitatelja in ga postavi na mah v sredino dejanja. Za razumevanje potrebni kratki zgodovinski, zemljepisni, narodopisni i. sl. opisi so navadno le v uvodih k posameznim poglavjem; rajši pa jih še Karl May vpleta v same pogovore, kar je toliko več vredno.

Kar torej mladinoslovje v jezikovnem smislu zahteva od mladinske knjige, to nam nudi Karl May v svojih spisih. Zaradi teh vrtilin ne čitajo Karla Maya le tisti, ki nemščino obvladajo dobro, ampak te knjige so prav zlata vredne za čitatelja, ki se šele uči nemščine. Poznam celo vrsto Slovencev, ki so se morali v mladih letih izobraževati po nemških šolah, pa jim je delala nemščina silne težave, kako hvalo pojejo Karlu Mayu in ugotavljajo, da so se naučili nemščine v prvi vrsti in v največji meri iz njegovih knjig.

Če pomislimo, s kakšnim premagovanjem samega sebe segamo po knjigi, ki je pisana v nam še malo znanem jeziku, potem lahko sklepamo, da mora biti v tistih knjigah, za katere se kljub temu odločimo, jezik zelo enostaven in pa — da je predvsem vsebina nadvse zanimiva in tako privlačna, da človek preмага notranji odpor proti čitanju v jeziku, ki ga morda razume le mestoma.

Kako je torej v našem primeru z vsebino?

Mladini ugajajo dejanja, ki se hitro razvijajo in odgrinjajo vsak hip kako novo sliko. Tega ima Karl May v izobilju. Očitati so mu sicer, da se on sam kot glavni junak vselej reši iz vseh nezdod in da to nikakor ni mogoče. Kaj pa čitajo ljudje danes najraje? Marljivo prebirajo razne detektivske romane, ki pogostoma prikazujejo že take stvari, da se človek nehote zamisli, za kako naivne morajo

Indijanski poglavar Beli orel iz plemena Sijuks z orlovske perjanice na glavi

smatrati pisatelji in založniki svoje čitatelje, da ti take pustolovščine sploh upoštevajo za resne. In vendar čitatelji kar hlatajo po teh knjigah in še tako neverjetne in docela nemogoče situacije jih kar nič ne vznemirjajo, ker je pač knjiga

Gospod davkar ima pet otrok, med temi tudi 12 letnega Tončka. Sveti večer je, božični darovi za otroke so že na mizi, gospa davkarica zadržuje otroke v kuhinji in čaka, da bo gospod oče božično drevo pripravil. Ali med darovi je tudi knjiga Karla Maya, namenjena za Tončka. Oče jo je hotel malo prelistati, ali Karl May ga je s tako mladostno silo prevzel, da je na vse pozabil in, mesto da bi pripravil božično drevo, je požiral Karl-Mayevo povest... »Za božjo voljo, stari, kaj pa počenjaš?« se je zavzela žena

na podlagi študija knjig in kart tako jasno in točno sliko o pokrajinah, katerih nikoli niti videl ni, da se jim je to zdelo kar neverjetno. Zdaj se je seveda že marsikaj izpremenilo izza dobe, ko je pisal Karl May svoje romane, in zato je treba dodajati novim izdajam njegovih knjig pod črto še komentarje — tudi slovenski prevod jih ima nekaj — za podrobnejše razumevanje, ali vsebina vendarle še danes učinkuje kar na moč sveže in zanimivo.

Prevajalci njegovih del v tuje jezike so često izrazili naziranje, da jih je za tuje čitatelje včasih manj prijetno prevajati, ker Karl May mnogokje preudarjevalno postavlja v ospredje sebe kot Nemca, in sicer kot takega, ki v marsičem nadkriljuje zastopnike drugih narodov. Tu je treba upoštevati dobo, v kateri je Karl May pisal. Bil je to n. pr. za Ameriko oni čas, ko so se začeli angleško govoreči Američani zavedati svojega angleškega porekla in se smatrali za nositelje američanstva. Zato so videli v vsakem drugem človeku, tudi v Nemcu, le uspešnega vsiljivca, ker so se pač ti narodi udejstvovali kot marljivi poljedelci, živinorejci, pridobitniki nove zemlje z izse-

tako silno — »napeta«! Koliko boljši je Karl May! Res se iznebi vseh težav z lastno močjo, često tudi z zvijačo, ali on prikazuje svoje rešitve tako dobro utemeljene in naravne, da je treba čitatelja že prav posebej opozoriti na to, da je Karl May kot središčna točka svojih povesti le nekako preveč domač v vseh spretnostih in zvijačah; sam čitatelj se tega pač navadno ne zaveda.

Mladina ljubi poleg takih junaških dejanj tudi zanimive potopise. Tu pa je Karl May mojster nad mojstri. Kako zna z nekolikimi besedami pričarati pred čitatelevo duševne oči sliko pokrajin in ljudi v njih! V tej umetnosti mu ne moremo postaviti ob stran dosti drugih pisateljev. Saj pa je tudi gradil svoja prikazovanja na lastna opazovanja in pa na študij najboljših znanstvenih knjig in zemljevidov. Izobraženi zemljepisci so n. pr. zasledovali zemljepisne podatke v njegovih knjigah na najboljših kartah in vse se je ujemalo natančno. Potniki, ki so bili spoznali dotične kraje osebno, so izjavili, da si je Karl May ustvaril v mnogih primerih samo

Karikatura Karla Maya

kavanjem gozdov itd., kar bi moglo biti na kvar bolj udobnim pravim ameriškim domačinom. Karl May je pri svojem bivanju v Ameriki sam videl, koliko omalovaževanja morajo prebiti drugorodci, čeprav so le mirno hodili za svojim poslom, in to je zbudilo in jačilo njegov narodni ponos, da je dajal tudi v svojih knjigah prav često izpričevala o svoji ljubezni do domovine in do domače govorice. Ali ga bomo zaradi tega grajali?

Če se pa postavlja napram Arabcem, Turkom, Albancem, Skipetarom itd. tiste dobe v pozo močnejšega in pametnejšega, je to prav tako utemeljeno v časovnih razmerah in v tedaj običajnem gledanju prebivalca srednje Evrope na dozdevno manjvrednost teh in sličnih narodov.

Take stvari naj čitatelja ne motijo, ampak naj ga veseli in spodbuja, kako se je pisatelj zavedal svojega rodu tudi tedaj, ko ga domovina ob povratku iz tujine ni baš sprejela z ljubeznivo gesto in mu niti pozneje ni postiljala življenjskega potu z rožicami.

Na vsak način pa ostane neodoljivo dejstvo, da piše Karl May zanimivo, tako zanimivo, da so se njegove knjige ohranile toliko let kot dobro čtivo za mlade in za — stare čitatelje.

Kar pa te romane za mladino priporoča vsebinsko najbolj, je moralna čistoča, ki veje iz vsake vrstice. Te knjige lahko starši in vzgojitelji dajo mirne duše v roke vsakemu otroku in ni se jim treba bati, da bi se omajal kakršen koli moralni ideal, ki ga ima otrok v duši. Nasprotno, mladina dobiva v teh knjigah toliko moralnih pobud, doživlja toliko plemenitih dejanj, gleda uspehe dobrega dela in kazni za slaba dejanja, da lahko štejemo spise Karla Maya v moralnem pogledu v prvo vrsto vzorne mladinske literature.

Kot zaključek naj še omenim to, da so pisateljeve knjige vrh vsega v verskem smislu nadvse odlične. Karl May je bil sam zelo veren in prepričan kristjan. Zato tudi v svojih knjigah uči vero in zaupanje v Boga, sicer ne preveč samo z besedami, razen v par knjigah, ki imajo drug namen, temveč bolj z dejanji. Kjer govori o veri, o molitvi itd., tam podaja vsebino tako lepo in pristrčno, pa nikoli vsiljivo, da morajo tako podani nauki učinkovati bolj ko vsaka dolgovezna razprava. Sicer pa Karl May ni »pobožen« pisatelj, kakor to radi nekako zaničevalno nazivajo nasprotniki sličnih stremljenj, ali on zna zelo spretno izrabit vsako priliko v svojih knjigah in je torej vendarle »verski« pisatelj v najvišji meri in najlepši obliki. Škoda je, da nimamo takih pisateljev še več; marsikatero vrzel v naših mladinskih knjižnicah bi lahko primerno izpolnili.

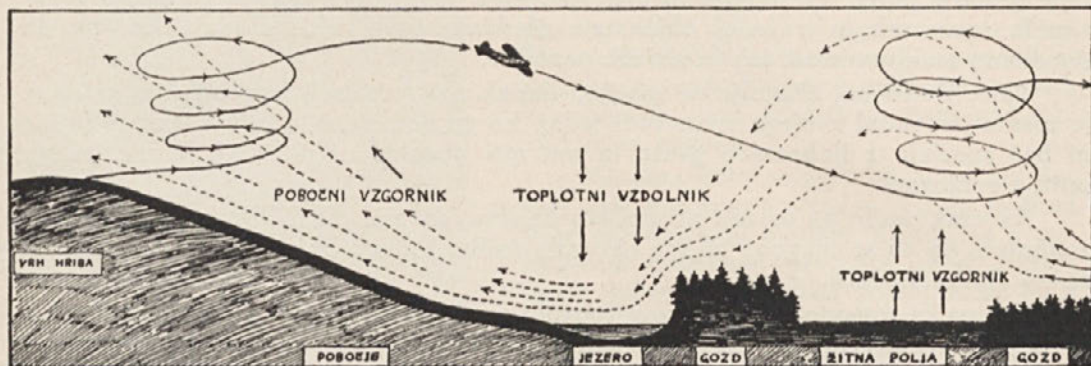
Če starši in vzgojitelji tožijo: »Otroci te knjige kar požirajo in pozabijo na svoje druge dolžnosti!«, krivda vendar ni na pisatelju, ali pa bolje, potem je krivda na vseh pisateljih, ki jih otrok čita. Krivi so tisti, ki otrok ne nadzirajo prav. Otroku se naj določi izvestni čas za čitanje, ko dokonča svoje redno delo za šolo. Tedaj mu bo čitanje veselje in obenem nagrada, kar bo kmalu vedel prav čislati in pravilno porabljal. Samo odrasčenci imajo v rokah merilo in le oni povzročajo, ali pride čitanje do veljave v ugodnem ali v nasprotnem smislu. Knjige Karla Maya bodo gotovo vselej vplivale ugodno, če jih bodo otroci čitali po danih dobrih smernicah.

★

Pripomba: Dvajset najboljših knjig Karla Maya je izdala Tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Pišite po cenik! Dobite ga brezplačno.

Jadralno letalo

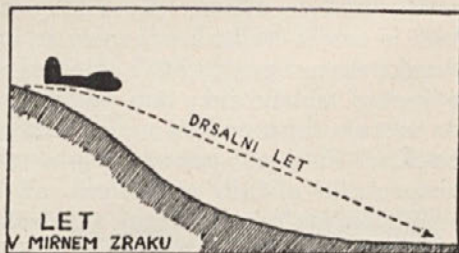
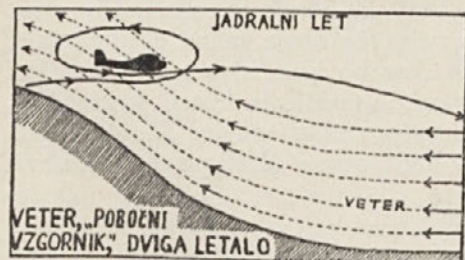
Danes čujemo pogosto o uspehih letih brezmotornih letal. Še nedavno je imela Rusija svetovni rekord za trajanje takih poletov (nad 40 ur), Nemčija za daljavo (nad 500 km) in za višino (nad 4000 m), v Švici so že preleteli Alpe. Pri nas doma je julija 1936. l. ostal v zraku M. Zalokar nad dve uri, M. Šircelj pet ur, St. Raz-

nožnik pa, kakor so poročali časniki z Blok, — kar celih 11 ur. S tem so postavili tedaj naši jadranci v nekaj dneh rekord za rekordom v naši državi, prekosili so pa s temi uspehi tudi bogatejše naše sosede.

Jadralno letalo je docela podobno navadnemu aeroplanu: Sestavljeno je iz trupa, kril in repa, nima pa ne motorja ne zračnega vijaka. V bistvu je tako letalo zmaj, kakor ga otroci radi spuščajo v zrak, le da je zelo povečan ter izdelan iz trdnega ogrodja. V vetru se zmaj lahko dvigne visoko v zrak, kolikor pač dopušča nit, ki z njo otrok drži zmaja. Ko veter preneha, drsi zmaj poševno proti zemlji; lahko pa ostane v višini, če otrok teče. Iz tega spoznamo že jadralni in drsalni let, — primer motornega leta pa imamo, kadar vleče otrok z nitjo zmaja v teku za seboj. Zmaj se drži v ravnotežju z repom in nitjo, letalo pa s krmilom, ki z njim upravlja letalec.

Vaje z jadralnimi letali zahtevajo hribe z golimi pobočji. S hriba »starta« s pomočjo tovarišev jadralcev, ki vlečejo letalo z vrvmi nekaj časa v dolino, dokler se ne sprostijo zemlje; potem drsi proti zemlji v drsalnem letu, ki je tem daljši, čim višji je hrib. Poševni let navzgor in vodoravni let pa je mogoč le z vetrovi »vzgorniki«. Veter, ki piha sprva vodoravno proti hribu, postane »pobočni vzgornik«: Letalo dela ovoje in se dviga. Nad žitnimi polji vstaja »toplotni vzgornik«, nad jezери pa škodljivi »toplotni vzdolnik«. Kako se da prejadрати daljša pot, nam tolmači zgornja slika.

Letenje z jadralnim letalom je eden najlepših športov. Čudovit je občutek, ko se ziblješ tako sproščen med nebom in zemljo.

Brezovski tkalec

(Podobe narisal akad. slikar Maks Kavčič)

(Konec)

Klarica se je branila in rekla, da se ni nikomur nasmehnila, a učitelj je le pomežiknil tkalcu Martinu:

»Dobro vemo mi, zelo dobro, kajne, sosed?«

Dobrovoljno in premeteno sta se smehljala, medtem ko je dekle steklo iz sobe. A to je storila bolj iz zadrege kot iz jeze.

»No, no, zato se ni treba jeziti!« jo je tolažil učitelj.

Učiteljeva žena je tudi ob vsaki priliki omenjala: moj sin to, moj sin tako... O čem drugem kar ni vedela govoriti. Tkalčeva žena je ob taki priliki kar rdela, vneto poslušala in nato na samem dajala poguma Klarici:

»Lahko bi sporočila kaj prijetnega gospodu sodniku. Res lahko! Ne velja te nič — in kako dobro bi mu delo!«

Toda Klarici se ni hotelo kaj takega. Zelo pusto se je držala, kadar so govorili o gospodu sodniku in včasih se je razburila nasproti mačehi:

»Zakaj me vedno mučijo s tem sodnikom? Ne vzdržim več tega! Če pride kdaj sem, se bom tako skrila, da me nihče ne bo našel.«

Meta se je ob taki priliki le smehljala.

»Seveda, da ne preneseš tega. Dobro vem to.«

Klarica je zaman zatrjevala, da ima prav. Mačeha pa je menila, da ima dekle že toliko pameti, da bo končno spoznalo svojo srečo.

»Nobeno brezovsko dekle se še ni tako dobro poročilo, kakor se lahko poroči naša Klarica,« je rekla resno in močno prepričana svojemu možu. »Da bi bila hči navadnega obrtnika sodnikova žena v mestu, o tem še sanjati ni bilo mogoče. Res, da je lepo dekle, ljubko in pametno, poleg tega ima tudi precej dote, a vendar je nekaj posebnega taka sreča.«

Brezovski tkalec se je ob taki priliki praskal po glavi.

»Da, da, velika sreča. Le Klarica naj ima pamet na mestu!«

Šepava Meta je zardela in se ujezila.

»In zakaj bi je ne imela? Jaz sem jo že toliko vzgojila, da bo znala vse prav storiti. Da se odteguje, to je le deklinška občutljivost, kar je treba kratkomalo prezreti. Naj se le stvar obrne na resno, bo že drugače govorila.«

Vse to je Meta tudi verjela. Ni pa videla, kako je Klarica s previdnimi koraki šla čez vrt in se vzpela ob ograji ter zrla na sosednje dvorišče. Ni videla, kako je rožno zagorelo lepo lice, ko je onstran zadonela vesela pesem in so padali radostni udarci kladiva.

Klarica niti besede ni spregovorila od tedaj s Tonetom, vendar je dobro vedela, da fant ne bo šel več vriskat v gostilno, ne bo dal gosti dekletom pod oknom. In to je bila tako prijetna zavest! Veselo je bila prepričana, da so se oblaki, ki so se črno, strahotno grozeče dvigali nad njeno glavo, nekako razpršili in se mesto njih toplo smehlja sladko, goreče sonce. Odkod so prišli in kake viharje so prinašali tisti oblaki, tega ni vedela in tudi ne, kako se jih je rešila. Le veselila se je te rešitve, z vso dušo in vso svojo mladostjo in rada bi izkričala svojo radost vsemu svetu.

Vendar pa bi ne upala niti z besedo izdati tega, kar čuti. Nekaka nezavedna sramežljivost ji je ukazovala molk. In sanje so se razgrnile nad njo: svetle, blesteče, tople, ki so ji napolnile vso dušo. Nedoločno se oblikujejo, sladke, skriv-

nostne sanje, ki so pričele razgibavati v ljubezen se prebujajoče deklinško srce kakor zarja na jutranjem nebu. V takih trenutkih je priprla srce, omamil jo je neviden blesk in sklonila je glavo.

V tem času negotovih in skrivnostnih čustev je nekoč prišel učiteljev sin. Sedaj ni poslal pred seboj šopka, marveč je dekle presenetil.

Mučila so ga divja, nevzdržna čustva. Goreča kri mu je žarela v očeh in tresla so se mu usta.

Njegova mati je nevoljno tlesknila z rokami:

»Kdo je slišal kaj takega? Presenetiti hočeš Klarico? Nikoli ni dobro, če dekcle ni pripravljeno na važen trenutek.«

Sodnik je stisnil ustna. Pokazal je, da ne vzdrži niti trenutka več.

»Le meni zaupaj,« je odgovoril materi. V tem odgovoru je bila izražena moška samozavest, ki vidi, kako se ob njegovih besedah dekletu zapirajo oči.

Toda, kar se je potem zgodilo, to je presenetilo sodnika.

Tkalčeva žena je hodila po sobi in dvigala pest. Oči so ji žarele. Pretrgane, hropeče besede so ji prihajale iz ust.

»Ničvrednež... Ničvrednež!«

S pestjo je grozila nekomu.

Mož je slonel v kotu. Bil je bled, široko odprte oči so mu zrle v neko točko.

Ženska je včasih bruhnila v stok in jok, ki ga je odsekala z besedami:

»Ničvrednež!...«

Sodnik se je ustavil med vrati. Niti opazili ga niso. Palica je dalje ropotala po sobi, mož je bolščal dalje predse.

Sodnik je glasno pozdravil. Na to se je ženska obrnila.

Kakšen je bil ta obraz!

Kakor bi nekaj vsako potezo dvignilo z njenega mesta. Zareza, ki je povzročala, da je bil njen obraz tako trd, se je izpremenila v silno vdolbino, po vsem obrazu je begal nemir in oči so izstopale v divjem sovraštvu.

Ženska ni spregovorila niti besede, prišla je sodnika za roko in mu jo stiskala z obupavajučo močjo.

»Kaj se je zgodilo?« je vprašal osuplo.

Grozotni ženskin obraz se je razlezel v krohot, ki je bil tako hreščeč, kot bi udarjala lesena kladiva.

»Kaj se je zgodilo? Kaj še ne veste, gospod sodnik? Kaj se je zgodilo — hahaha! Kri, kri so nam izsesali! Mozeg so nam ukradli iz kosti! Ah, ali še živim? Saj ni mogoče več po takem živeti, hahaha!«

In je znova pričela begati po sobi, udarjajoč s palico po podu.

Sodnik je šel za njo. Smrten strah mu je pograbil srce.

»Klarica —?« je vprašal s tresočim se glasom.

Ženska je zamahnila z roko.

»Kaj še! Ta ničvrednež, podlež!«

Sodnik je olajšano vzdihnil:

»Saj potem ni nič hudega,« je dejal toplo in vzbujajoč pogum obupani ženski.

Šepava Meta se je osorno obrnila k njemu:

»Nič hudega?! Kaj? Kaj pa je to, če nas uničijo, okradejo? To ni nič? Ali nam je treba še česa?«

Znova je stisnila sodniku roko. Pričela je šepetati.

»Niste slišali? Ušel je ta podlež? Z mojim denarjem je ušel!«

In v stoku je ponovila:

»Z mojim denarjem, da — z mojim denarjem!«

Kašljala je in soplala.

»Pet tisočakov mi je ukradel... Pet tisočakov! Niste slišali? Tudi nekaj občinskega denarja je poneveril. Družino pa je pustil tu, v sramoti. Pobečnil je. O, jaz neumnica! Izgubila sem pamet!... Bog mi jo je vzel...«

Sedaj se je zgodilo nekaj posebnega.

Brezovski tkalec se je počasi dvignil. Prestrašeni, smrtno blede obraz je še vedno dvigal kvišku in trdno je zrl nekam predse. Bilo je, kot bi gledal privid. Tudi njegova hoja je bila strahotna. Ženi je zastajala kri. Martin Jurič je dvignil prst in stopal proti ženi.

Ko je spregovoril, je bilo, kot bi govoril tuj človek z globokim, iz daljave prihajajočim glasom.

»Ne... ne Bog... sveti Tomaž ti je vzel pamet!... Sveti Tomaž!...«

In zaporedoma je ponovil s pretrganim glasom:

»Sveti Tomaž... sveti Tomaž!«

Ob tem je tudi žena pozabila svojo nesrečo. Prestrašeno je pobožala moževo vroče čelo.

»Bolan si. Še tega je bilo treba sedaj...«

S sodnikom sta pričela tolažiti in pomirjevati tkalca.

On pa je nenehoma ponavljal:

»Sveti Tomaž!... O, kako si mogel to narediti, sveti Tomaž? Saj sem hotel napraviti, saj sem obljubil. Hotel sem izvršiti obljubo...«

Zaman se je branil, ko so ga spravili v posteljo. Žena mu je kuhala čaj in je poslala Klarico, da je pazila nanj. Dekle je bilo vse preplašeno zaradi očetove bolezni.

Bledela je, tresla se je in klicala očeta, ki je topo zrl predse in mrmral nerazumljive besede.

Sodnik tako ni mogel spregovoriti besede, zaradi katere je bil prišel.

Prišla sta še učitelj in njegova žena. Bila sta polna veselega pričakovanja. Ko sta izvedela, kaj se je zgodilo, sta se prestrašila.

»Pet tisočakov!« se je razburjal učitelj. »Sramota! Obesiti bi ga bilo treba, podleža! Toda kako ste mogli biti tako neprevidni!...«

Bil je resno jezen. Saj je ta ženska njegovega sina oškodovala s svojo lahko-miselnostjo. Pet tisočakov!«

Učitelj se je praskal za ušesi in še žena se je jezila.

»K nam bi morali priti, da bi vam svetovali,« je rekla. »Tak grozen udarec! Nikoli ne boste vinarja dobili od tam. Sicer mu je občina zasegla vse premoženje do zadnjega žeblija, toda to bodo dobili drugi.«

Sodnik je tolažil Klarico:

»Ni se treba ustrašiti. Saj bo bolje!«

Toda deklica je s strahom poslušala, kar je bledele oči.

»Sedaj spet vidim tvoje oči, sveti Tomaž. Oh, kako grozno znaš gledati! Kako se ti bliska pogled! Ne bilo bi se ti treba razjeziti name... Tisočak!... Dal bi toliko... Ti pa si zahteval nenadoma petkrat toliko. Če ne zase, pa za drugega... Vidiš, jaz bi ti pa dal naslikati tako rožnato obleko in take bele ovčice... A ti mi tako neizprosno groziš... Zakaj groziš? Saj si me že kaznoval... Ali želiš še več?... Ne zmorem več... Vidiš, da ne zmorem... Toda, kar sem obljubil, to bom izvršil... Odvrni nesrečo, sveti Tomaž!...«

Glava mu je bila vroča kot žerjavica.

»Zdravnika je treba,« je menila učiteljeva žena. »Menda bo slabo z njim.«

Klicali so zdravnika, toda tedaj je Martin že zapustil posteljo. Odrinil je odeje, se hitro oblekel, dasi ga je žena zadrževala. Bil je tako odločen in močan, da ni nič pomagalo.

»Pustite me!« je klical. »Moram iti. Ne bojte se, nič mi ni ne na duhu, ne na telesu, le duša mi je v nevarnosti. Dušo moram rešiti...«

Odhitel je in nihče ni vedel, kam. Učitelj je hotel iti z njim, toda ni maral. »Kamor grem jaz, tam ni treba ne priče, ne pomoči.«

... Kleči pred oltarjem svetega Tomaža s sklonjeno glavo in žarek, ki pada skozi okno, ga vsega razsvetljuje...

vzdihnila in pokleknila za očetom. Ta je niti opazil ni. Bil je ves pogreznjen v molitev. Ko je dvignil glavo in pogledal kvišku, je bil čisto spremenjen. Smehljaj se je.

»Odpusti, sveti Tomaž... Ne glej me tako jezno... Vidim tvoje oči in strah me grabi... Grešil sem zoper tebe... Ne kaznuj me, lahko še popravim... Ne bo se mi smilil tisočak, ne bo se mi smilil...«

Klarica se je pokrižala. Tudi ona se je ozrla na oltarno podobo in šele sedaj je opazila, kako čudovita je. Tresoč se, komaj diha je gledala zabrisane, brezbarvne poteze, beleči se madež na vrhu, vso potemnelo, nejasno podobo. In ko jo je gledala, se ji je dozdevalo, da se dogaja skrivnostno čudo. Motne, brezbarvne

Šepava Meta je prestrašena trkala s palico po sobah.

»Joj, joj, ni dovolj ta ogromna izguba; še to je moralo priti! Kar koli reče kdo, moj mož ni več pri pravi pameti. Saj ni čuda, da se mu je zmešalo...«

Jokala je in tožila, da so jo učiteljevi komaj tolažili:

»Saj bo Bog pomagal! Videli boste, da bo...«

Klarico je pretresel strah za očeta.

»Če si bo kaj naredil!«

Nikomur ni nič rekla, marveč je kradoma ušla skozi vrata. Tekla je po cesti naravnost proti cerkvi. Če bo tam molila, ji bo dobri Bog gotovo ohranil ubogega očeta. Bila je blede, solze so jo polile, ko je stopila v cerkev. Bila je sobota in cerkovnik je pometal božjo hišo.

Klarica je v prvem hipu zapazila, da je oče v cerkvi. Kleči pred oltarjem svetega Tomaža s sklonjeno glavo in žarek, ki pada skozi okno, ga vsega razsvetljuje.

Deklica je olajšano

poteze so se ostrile in se urejale v določene obrise, iz temnega ozadja pa se je prikazal obraz. Nagubano, ježno čelo — in duša se ji je stresla ob strogem pogledu.

V osuplosti in strahu je hotela zavpiti, toda glas ji ni prišel iz ust. Sklenila je tresoče se roke, po glavi jo je prešinjalo nekaj ledeno mrzlega. Oči so ji nenehoma gledale podobo in ustnice so brezglasno šepetale:

»Oče naš, ki si v nebesih...«

Tkalec Martin se je nenadoma obrnil. Niti ni osupnil, ko je za seboj zagledal hčerko. Prijel je deklico za roko in pokazal s prsti kvišku.

»Glej,« je šepetal, »jezi se. Obljubil sem, da bom dal znova preslikati podobo, a tega nisem storil. Smilil se mi je tisočak. Sedaj je šlo v izgubo petkrat toliko. In še vedno se jezi. Vidiš, kajne?«

V očeh, ki jih je znova obrnil k svetniku, je gorel poseben, grozeč žar.

»Kaj naj storim? Če bi hotel vsaj povedati... Podobo bom zdaj zagotovo dal napraviti, toda zdi se, da hoče še nekaj... Vidiš, kako se mu bliskajo oči... Spet je grozeče dvignil pest... Oh, sveti Tomaž, zakaj nisi počakal!...«

Klarica je v grozi bruhnila v jok.

Prijela je očeta.

»Pojdiva od tod, pojdiva!...«

Težko se je tkalec napotil iz cerkve. Nепrestano se je oziral.

»Vidiš, kako gre za nama?... Še sedaj grozi...«

Deklica si je oddahnila, ko sta stopila čez cerkveni prag. Zunaj so se bleščeče razlivali zlati sončni žarki in v tej svetlobi, ki je plavala nad drevesi, še ni bilo opaziti, da se poslavlja september.

★

Zares je bilo zaman vse vzdihovanje in vsa jeza, trgovcu posojeni denar je šel za večno v izgubo. Bila je umazana stvar in po vsej deželi je šel glas o njej.

Končno se je pojasnilo, da je goljuf že davno naprej premislil, da je uspešno uredil svojo podlost. Pripravljen je imel potni list in toliko denarja je nagrabil, kolikor je le mogel. Poleg tkalčeve hiše si je izbral še mnogo drugih, ki so sedaj obžalovali svojo neprevidnost. Žena in hči, ki ju je zapustil v sramoti, sta hiteli, da sta čimprej odšli iz vasi.

Težko se je Meta vživela v misel, da mora pozabiti izgubljeni denar. Nепrestana žalost in skrb sta ji rahljali zdravje. Brez nehanja si je očitala in zanemarjala je vse; pozabila je tudi na Klaričino ženitev.

Zato jo je učiteljeva žena opozarjala na to.

»Škoda je zavladevati,« ji je večkrat dejala. »Kar se je zgodilo, tega ni mogoče zabraniti, in hvala Bogu, da ji je ostalo toliko, kar bo lahko prinesla možu. Sedaj moramo le poskrbeti, da si pridobimo njeno zanimanje. Moj sin je trden v stvari — in zakaj bi ne bil, saj lahko izbira med bogatimi in lepimi gosposkimi dekleti — toda jaz mislim, da je bolje, če bo ta odločitev gladko pripravljena. Dekleta so često nerazumljiva in Klarica je včasih posebno trmasta. Moj sin bo kmalu prišel in tedaj bomo morali to hitro urediti. Nimamo vzroka, da bi še dalje ostajali v negotovosti.«

To je spoznala tudi mačeha in sedaj se je lotila, da bi jo omehčala. Govorila ji je o gosposkem življenju, ki jo čaka, o veliki ljubezni, ki jo goji sodnik.

Deklica se je ob taki priliki vedno jezila in ji je neprijazno odgovarjala. Včasih je celo jokala. Mačeha pa je razburjeno kričala:

»Torej zato sem se mučila s teboj, te vzgajala in učila, da nimaš niti toliko pameti? Kaj pa imaš proti sodniku? Da ga ne ljubiš? To niti potrebno ni, saj pride to samo v zakon. Še tega bi bilo treba, da bi mlado dekle mislilo o ljubezni!«

Klarica je s široko odprtimi očmi in nekoliko preplašena poslušala take izbruhe. Ali je res tak greh, če misli dekle o ljubezni? Povesila je oči in obraz ji je zardel v zavesti greha.

Ta zadrega je povzročila, da je redkeje hodila na vrt, in če so onstran nevarno pršele iskre, je šla v hišo, da ne bi slišala udarcev po nakovalu. Zdelo se ji je, da ti grozeči udarci vpijejo na njo, a vendar so jo z neko močjo mirili.

Čudno ji je bilo. Čutila je, da udarci, prihajajoči iz sosednje hiše, niso običajni. Ko je kladivo v presledkih padalo in ko so iskre divje pršele naokrog, ji je bila to prijetna godba, topla in čudovita, ki ji je segala v srce. Nikoli ni tako zvenelo nad vasjo kakor sedaj, ko je pesem kovača Toneta spremljala zvenenje udarcev. Ves svet je zasijal v žaru ognja onstran...

Klarica se je potopila v sanje, kadar je prisluškovala skrivnostnemu zvenenju — in te sanje so bile greh! Saj je morala nehote misliti na fanta, ki jo je tako presunljivo pogledal, ko jo je vprašal:

»Samo zaradi vljudnosti, Klarica?«

Srce ji je drhtelo ob prijetnem spominu. In če je priprla oči, ko so na sosednjem dvorišču peli udarci in fantov glas, je vedno videla pred seboj ta pogled, slišala je tihi, topli in prisrčni glas, kot bi ji govoril:

»Izogiblješ se me, bežiš pred menoj, kajne? Nekaj tujega, neki strup ti je segel v srce in ti zapira pot... Neko globoko brezno, ki ga ni mogoče premostiti...«

Klarica bi v takih trenutkih rada zakričala in srce se ji je upiralo tem besedam. Saj je vse le videz.

Sama ni vedela, zakaj se upira. Tudi se ni mogla zbrati, da bi vse razmislila. Toliko misli in skrbi ji je napadalo prav sedaj. Vedela je, da se je mačeha vživela v misel, da bo postala tašča sodniku, in bala se je bodočnosti, ki ji bo prinesla nova razočaranja. Gledala je, kako mačeha upada, kako hujša močno telo in vedno težje vleče za seboj šepavo nogo.

Pri vsem tem jo je mučilo še očetovo težko stanje. Martin je še tisti dan, ko je prišel s hčerko iz cerkve, z nemirno mežikajočimi očmi, toda z nenavadno odločnim glasom povedal ženi:

»Našo nesrečo je povzročil moj dolg. Obljubil sem svetemu Tomažu v času svoje stiske, da mu bom dal narediti novo oltarno podobo, če mi bo pomagal. Pomagal mi je, toda meni se je smilil tisočak, ki bi ga bil moral dati za podobo. To je vzrok vse nesreče. Če hočemo, da nas v bodoče zopet ne doleti nesreča, moramo žrtvovati ta tisočak.«

Šepava Meta je strmelala v moža.

»Kaj!?!«

Tkalec je odločno prikimal.

»Da, tisočak.«

Ženska se je nato razjezila. Oči so se ji zabliskale, glas ji je postal oster.

»Si znorel? Tisočak! Ali veš, koliko je tisočak, da tako lahko govoriš o njem? Jaz naj vržem proč tisočak? Sedaj, ko nam jih je pet ukradel! Če se je sveti Tomaž jezil nate, tedaj te je že itak dovolj kaznoval. Sicer pa nisi dolžan svetemu Tomažu, ker nisi ti dobil niti vinarja. Denar je moj, storim lahko z njim, kar hočem. Zbrala ga bom in shranila, da me ne bo mogel nihče več ogoljufati. Izgubila sem zaupanje v ljudi. Vsem sem odpovedala posojilo. Čez tri mesce bo denar zbran in tedaj ga bom vložila v tako varno hranilnico, kjer se ne bo treba bati zanj. Zakaj naj se mučim! Neprestano premišljam in se bojim, končno me pa le okradejo. Dovolj mi je tega. Zdaj hočem mirno živeti, toda denarja tudi ne bom razmetavala kar tako, o tem si lahko prepričan. Uredi svojo stvar s svetim Tomažem, kakor veš, toda od mene zaman pričakuješ kar koli!«

Tkalec Martin je bil ves pobit ob taki odločni izjavi svoje žene. Poblebel je in glas se mu je tresel.

»Nisi pomislila, kaj govoriš. S svetim Tomažem se ni šaliti...«

Ženska je nemirno segla možu v besedo:

»Zakaj pa nisi zinil, preden nas je zadela nesreča? Kajne, tedaj se ti je smililo premoženje, da bi ga načel, sedaj bi pa v strahu vse razdal. Če si ti zakrivil to izgubo, tedaj se vživi vanjo in molči!«

Tkalec je sedaj zaman poskušal urediti stvar. Žena še slišati ni marala o tem. Tudi hčerka je ugovarjala. In če je pričel kdaj govoriti o stvari, se je žena tako razburila, da je obmolnil.

Tako je padel brezovski tkalec Martin Jurič v neko posebno stanje. Bilo mu je, kot bi se vedno bal in tresel pred nevidno sovražno roko, o kateri ne more vedeti, kdaj ga bo udarila; toda čuti jo nad seboj, ker ga stalno strahuje. Upadel je v tem svojem nemiru in groza ga je popadla, če je pomislil, da bi pogledal v podobo svetega Tomaža. Martin je rad hodil v cerkev, toda ta strah ga je zadrževal, da ni s takim veseljem stopil vanjo. Ko se je oglasil zvon, ni šel več po cesti med praznično oblečenimi ljudmi. A ga je tako vlekla neka skrivnostna sila, tiista, ki mu je pred zaprtimi očmi oživila podobo jeznega svetnikovega obraza in njegove dvignjene desnice. Toda pričelo je rasti v njem prepričanje, da se bo zgodil velik čudež, če bo pokleknil pred svetnikov oltar. Morda že, če se le ozre nanj. Mogoče se bo zgodilo kaj, kar ga bo popolnoma uničilo.

Tkalčev obraz je bil vedno bolj bled, shujšan in brez volje je hodil okrog.

Za nič se ni brigal, razen za svoj nemir. Zaradi njega so drugi lahko delali, kar se jim je zljubilo. Žena je zbirala denar, ki ga je razdala na obresti, vabila na obede in večerje učiteljeve, s katerimi je vedela vedno nekaj šepetati. Lahko je poskušala vse svoje zmožnosti, da je prepričevala Klarico in jo vodila na pot, ki se ji je zdela prava.

Gospod sodnik je znova prišel in zaprosil Klaričino roko.

Še tedaj se ni zganil Martin, ko je gospod sodnik znova prišel in resno, kakor se spodobi, zaprosil Klaričino roko. Oče se ni upiral, toda veselil se tudi ni. Naj bo, kakor je in mora biti.

Mačeha pa je bila vsa iz sebe zaradi sreče. Ob tej priliki je poiskala svojo šumečo črno svileno obleko, ki jo je nosila njena rajna gospodinja. Izpremenila jo je nekoliko in si nadela težko zlato verižico, ki jo je tudi podedovala. Bila je nerodna v obleki, ki ji ni pristajala. Ponosno je sedela pri mizi ob sodniku in hčerki svojega moža.

Res, da so bile dekličine oči rdeče od joka in sled jeznega nasprotovanja ji je še ostal na licih.

Mačeha pa je bila zelo spretna in je znala krotiti svojo divjo ptičko.

»Draga moja,« ji je govorila, »nisi več otrok, in prepričana sem, da veš, kako se je treba vesti. Če ti ne ugaja lepa ponudba gospoda sodnika, boš lahko to povedala pozneje, toda zdaj, ko je s svojimi starši naš gost, moraš biti spodobna in vljudna. To želim in zahtevam od tebe!«

Tako odločno, vsak ugovor že vnaprej zavračajoče je govorila, da je Klarica osupnila in je morala zbrati vse sile, da ji ni ušel jok in da se je lahko smehljala, četudi otožno.

Gospod sodnik pa je bil zelo srečen. Obraz mu je žarel od veselja, žareče oči pa so iskale dekličin pogled. Bil je kot človek, ki je našel zaklad, po katerem je koprnel, in je sedaj ves omamljen od njegove lepote.

»Klarica,« je šepetal s tresočim se glasom, »če bi vedeli, kako neskončno sem srečen...«

Dekle je presenečeno pogledalo nanj. Srečen? Zakaj je tako zelo srečen?

Kmalu je zvedela o tem več.

Učitelj se je s kozarcem v roki dvignil in je z rdečim obrazom pozdravljaj zaročenca.

Da, tako je dejal: zaročenca!

Klarico je stresel mraz. Čutila je, da je prebledela. Ozrla se je kot zver, ki jo preganjajo. Koliko srečnih obrazov je okoli nje! Mačeha jo je poljubila na čelo in zelo slovesno ji je nekaj govorila o razumevanju in srečnem zakonskem življenju. Morale so biti zelo pametne besede, zakaj vsi so pritrdjevalno kimali in učiteljeva žena si je brisala solze, a Klarica ni razumela, zakaj. Ni upala, ni hotela razumeti. Samo ozirala se je s plahimi očmi. S pogledom se je zatekla k očetu, ki je sedel s priprtimi očmi, brez besede in kot bi ga ne zanimalo nič, kar se dogaja okoli njega.

Sodnik se je spet nagnil k njej in ji šepetal, kot nedavno. Besede so mu zopet šepetale, mlačno zvenele, zopet ji je šumel v ušesa tok lepo ubranih besed, toda te je niso mogle več omamiti. Srce ji je bilo polno bojazni in ni bilo sprejemljivo za drugo razpoloženje. Besede so izzvenele brez vpliva.

Dekle je mislilo samo, da bi morala vzklikniti, se braniti in s slednjo kapljo krvi braniti samo sebe. Toda mačeha ji je sedela nasproti in ni spustila pogleda z nje. Kako trd, zapovedujoč in nasprotovanje odklanjajoč pogled je bil to! Misel, da bi se borila z ukazom tega pogleda, je deklici plahnela v vdanost.

Ni vedela, kako je minilo kosilo in kako se je izmuznila na vrt. Ko je sedela nestrpna na mizo, je obupno iskala kako pot, po kateri bi se rešila iz stiske, in vleklo jo je proti vrtu. Čutila je, da bo tam osvobodjena. To upanje jo je zadrževalo, da ni kriknila sredi družbe. Ni je motilo, da je pred kovačevo hišo stala gruča žensk, ki so se živahno menile in gledale proti njihovi hiši. Za trenutek je zagledala v oknu tudi Tonetov obraz. Srce ji je vztrepetalo od strahu in sreče obenem. Fantov obraz je bil blede kot stena in oči so mu sovražno žarele.

Klarica se ni več bala. Bila je prepričana, da bo njen smehljaj in nekaj nežnih besed pregnalo viharne oblake.

Jesenski popoldan se je nagibal k večeru. Sonce je v vsej veličini žarelo in se z raznobarnimi žarki poslavljalo.

Dekle je švignilo med grmi proti plotu. Srce ji je močno bilo in roke so se ji tresle, ko se je prišla za ograjo.

Ali bo Tone občutil, da ga išče in koprni po njem?

Praznik je in vrata delavnice so zaprta. Kakor bi za vselej ugasnili krvavordeči plameni, ki so sijali iz nje, in kakor bi za vselej onemeli udarci kladiva.

Klarica se je dvignila ob plotu in rada bi zajokala od žalosti. Nikogar ni tam. Nemo in pokojno leži dvorišče kakor mrlič, nad katerim gore sveče zahajajočega sonca.

Le v nekem kotu se je nekaj gibalo. Klarica je pazljivo gledala, saj je bil Hektor, Tonetov pes.

Vzkliknila je:

»Hektor, Hektor!«

Pes je med veselim laježem tekkel proti plotu. Saj je dobro poznal deklico. Skočil je na desko in neumno lajal.

Iz hiše je ukazal trd glas:

»Hektor!«

Klarici je srce močneje udarilo. Gledala je proti vratom, iz katerih bi moral priti fant. Saj mora tudi on občutiti tisti ogenj, ki gori v njej.

Res. Fant se je pojavil med vrati. Toda resni obraz se mu ni prav nič razjasnil, ko je zagledal dekličino glavo nad ograjo. Niti premaknil se ni od vrat in kot bi se mu ne zljubilo pogledati proti njej.

Klarico je stisnilo za srce.

»Tone!« je rekla tiho in s tresočim se glasom. »Ali ne prideš niti sem, Tone?«

Fant si je potegnil klobuk na oči.

»Nimam za kaj, gospodična. Svoje čestitke lahko tudi tako povem.«

Dekle je bilo presenečeno, trdno se je oprijela, da bi ne padla. Nikoli še ni čutila take bolesti, kakor jo je sedaj grabila za srce. Tožeči glas jo je izdal.

»Tone!... Tega nisem zaslužila od tebe...«

Zajokala je. Velike solze so ji tekale po licih in ramena so se ji tresla.

To je fanta ganilo. Kmalu je stal pri ograji in hotel je prijeti dekle za roko. Toda ona mu ni dovolila.

»Odpusti mi, Klarica!« je šepetal s tako bolestnim in iskrenim glasom, da se je dekle takoj potolažilo. »Hudoben sem bil, toda nesreča mi jemlje pamet...«

Dekle ga ni vprašalo, kaj ga muči. Naglo mu je med solzami in smehljajem razlagala:

»Ni res, Tone, ne bom ga vzela! Vsi hočejo, posebno mačeha, a ne bom storila tega. Sovražim ga! Prisiliti me hočejo, toda... toda, kajne, da me boš ti branil?«

Zaprta je oči in ni videla, kako neskončna radost je zasijala na fantovem obrazu. Veselje mu je jemalo celo glas.

»Klarica! Ali misliš to resno, Klarica?...«

Sedaj ga je dekle zaupno pogledalo.

»Kako bi ne bilo... Menda ne dvomiš o meni?«

Fant ni več dvomil. Pretrgan vzklik mu je prišel iz prsi in prijel je dekle za roke. Glava se mu je sklonila in usta so se ustavila na njenih prstih.

Prihodnji dnevi so prinesli Klarici mnogo žalosti. Mačeha je osuplo poslušala, ko ji je dekle trepetaje vse povedalo, da se je zmenila s Tonetom. Zdelo se ji je, da ne sme tajiti, naj sledi kar koli njenemu pogumu.

Meta se je razburjala, vsa iz sebe je kričala nad deklico:

»Ali si znorela? Nisi mi več hči! Nočem te več videti, če te ne sreča pamet. Take sramote ni mogoče preživeti. Ti brezsrčen, neusmiljen stvor! Ni dovolj vse, kar pada name, še ti me mučiš sedaj!«

Drugič je spet poskusila nežno, z orožjem nagovarjanja. Pridobiti jo je skušala z lepimi besedami o bodoči sreči.

»Veš, da te imam rada. Prava mati bi ne mogla biti boljša kot sem jaz. Trudila sem se in delala zate, učila sem te in navajala na vse potrebno. In vse to naj bi bilo zato, da boš spet prišla tja, od koder si prišla? V uboštvo, skoro v kmečko življenje siliš nazaj in le zato, ker misliš, da si zaljubljena. Velika domišljija te vodi v nesrečo, a tebi se zdi, da je edino v tem tvoja sreča. Veruj, vse je le videz. Velika neumnost bi bila, če bi hotela zavreči pravo srečo, tako nepričakovano in izredno. Nobeno dekle v vasi se ni moglo tako poročiti kot se lahko ti porочиš. Biti gospa v mestu, to je velika stvar. In kako resnično te ima rad sodnik! Lahko bi izbiral med najlepšimi in najbogatejšimi gosposkimi dekleti, toda on hoče ravno tebe, obrtnikovo hčerko, skoro revno vaško dekle. In njegova mati pravi, da se zanimajo zanj druge. Ni čuda, lep človek je, zna govoriti in pogledati...«

Klarica je nemo poslušala take besede. Mnogo je jokala in bolelo jo je mačehino nerazumevanje. S Tonetom ni mogla govoriti, ker ji je bila Meta stalno za petami. Toda vsa bridkost jo je minila, ko je zaslišala s sosednjega dvorišča udarce kladiva in zmagovito Tonetovo pesem, ki je vsemu svetu naznanjala njegovo srečo:

»...men' je le za dekle moje«...

Dekle je čutilo, da ima nekoga, ki se bori zanjo in ji bo pomagal, če bo treba. Ta varnost jo je zazibala v lepe, prijetne sanje. V tej zavesti se ni bala ničesar. Niti jeza njene mačeha, niti obup učiteljeve žene, niti sodnikov žalostni glas in bolesterški pogled ji niso mogli kratiti veselja.

Meta se je lotila često tudi moža, da bi ji pomagal v borbi s hčerko.

»Kakšen oče, ki ne ve ukazovati svoje hčerki! Ali ti ni nič mar njena sreča?«

Brezovski tkalec pa ni bil za tako borbo. Star človek je postal iz njega, cele dneve je posedal, še pipo si je pozabil natlačiti, tako nedoločno je zrl predse. Zamisljen je bil in vedno pogostejše je omenjal svetega Tomaža. Segal si je v lase in govoril:

»Ni dobro, šaliti se z njim. Videla boš, da bo še slabo.«

Žena ga ni poslušala, preveč opravkov je imela. Ne samo dekle, tudi premoženje ji je delalo skrb, ki ga je zadnje čase zbiralala. Ko je padla prva slana, je bil že skoro ves denar zbran. V lepih, šumečih bankovcih, ki jih je Meta ure in ure občudovala.

Dnevi so bili vedno bolj hladni. Sončna toplota je bila tako slabotna, da po nočnem mrazu ni mogla več dodobra ogreti dneva. Prihajali so mrzli vetrovi, ki so pihali do kosti. Meta je pričela tožiti o bolečinah. Komaj je prenašala trganje, ki jo je mučilo. To je bilo tem neprijetneje, ker je hotela iti v kraj, kjer je živela dolga leta. Denar se je že nakopičil in jo je vznemirjal. Nikoli ni mogoče vedeti, kaj se lahko zgodi. Kak hudoben človek jih lahko ponoči napade in oropa.

Bolezen ji ni dovolila, da bi šla na pot. Mrzli vetrovi so brili. Hrumeli so nad vasmi, da jih je bilo strah poslušati. Drevesa so se pripogibala, opeke so padale s streh, tu in tam je kaj padlo ali se zlomilo.

Klarica je prestrašeno molila in mačeha se je tudi pogosto križala.

»Pravi sodni dan!«

Več dni je šumelo in brilo. Težko je bilo stopiti iz hiše. Tkalec se je skrtil v kot in gledal je kot bi mu vstajali pred očmi nevidni strahovi. Če ga je kdo nagovoril, se je stresel, in ko je vihar krepkeje zarjul, se je stresel ter prebledel.

»Moj Bog, pomagaj!«

V vasi je komaj kdo pomnil tak vihar. Dejali so, da bo resnična milost božja, če bo minil brez nesreče.

Toda zaman so se zanašali na milost. Neke noči so črni oblaki zagrnili zvezdnato nebo. Bilo je temno, kot bi bil ves svet zagrnjen v črno odejo. Veje so se lomile in hreščanje se je čulo kot stokanje.

Živa duša ni hodila po cesti in nobena luč ni sijala iz oken. Vse je spalo. Le pasji lajež se je mešal z zavijanjem vetra.

Nenadoma se je zasvetlikalo kot bi se v vasi prižgala zvezda. Kot bi bila drobna, mežikajoča zvezda. Ugasnila je, spet zasijala in pričela je vidno rasti. Oblika ji je postajala čudna. Podaljšala se je, kot bi hotela seči v vihar, nato se je zaokrožila. Okoli nje se je pričela širiti blede svetloba, ki je pričela rasti v ognjen steber. Veter je upogibal in vil ta steber, kot bi ga nameraval zlomiti, toda plamen je bil močnejši od vetra. Po daljšem tekmovanju je zaplapolalo in svetloba je siknila v temo. Poleg glavnega stebra so zagoreli ognjeni jeziki, ki so rasli v borbi z vetrom. Pričelo je pokati in strahovito šumeti.

In v temni, polagoma že žareči noči je nenadoma zaklical pleplašen človeški glas:

»Ogenj! Ogenj!«

Kmalu je bila vsa vas na nogah. Obupani ženski glasovi so prevpili veter:

»Tkalčeva hiša goril!«

Glasovi so se mešali in borili. Plameni so sikali že visoko. Veter jih je upogibal na vse strani, kar je otežkočalo gašenje. Vse delo je bilo zaman. Streha je bila vsa v ognju in iz oken so udarjali že plameni.

»Denar! Moj Bog, denar!« Iztrgala se je možu iz rok in stekla nazaj med plamene.

»Samo ljudi rešitel!« je klical zapovedujoč glas.

»Moja žena, moja žena!« je blazno stokal Martin Jurič, ki je stal pred gorečo hišo in držal hčerko za roko, kot bi se bal, da jo bo ogenj potegnil vase.

Tkalčeva žena pa je izgubila pamet. Ko so tekli v smrtni grozi iz goreče hiše, se je nenadoma spomnila in kričala:

»Denar! Moj Bog, denar!«

Iztrgala se je možu iz rok in stekla je nazaj med plamene. Ognjene kače so že lizale po sobah in se oprijemale pohištva.

»Pomoč! Pomoč!«

Ljudem so od groze vstajali lasje.

Klic na pomoč se je ponovil.

»Dajte mokro ponjavo!«

Toda ni bilo treba več iti v gorečo hišo.

Z nadčloveško močjo si je šepava Meta utirala pot iz hiše. Obleka ji je bila vsa v plamenu; pred pragom se je zgrudila.

V trenutku so pogasili ogenj na njej in kovačev Tone jo je spravil iz nevarnosti. Toda tedaj ji ni več mnogo pomagala človeška pomoč. V groznih mukah je izdihnila čez nekaj časa.

Brezovskemu tkalcu je hiša pogorela do tal. Ni ostal sled po domu, ki je tako nenadoma obogatel in videl tako srečne ljudi. Martin Jurič pa je izgubil tudi vse podedovano pre-

Martin Jurič je stopil pred pogorišče in je zakričal s silnim glasom: »Sveti Tomaž! Pogasi ogenj, sveti Tomaž! Vzel si, kar si dal! Kaznoval si me! Ne kaznuj me več, sveti Tomaž!«

moženje. Ves denar je zgorel, ker ga Meta ni mogla več rešiti iz goreče hiše.

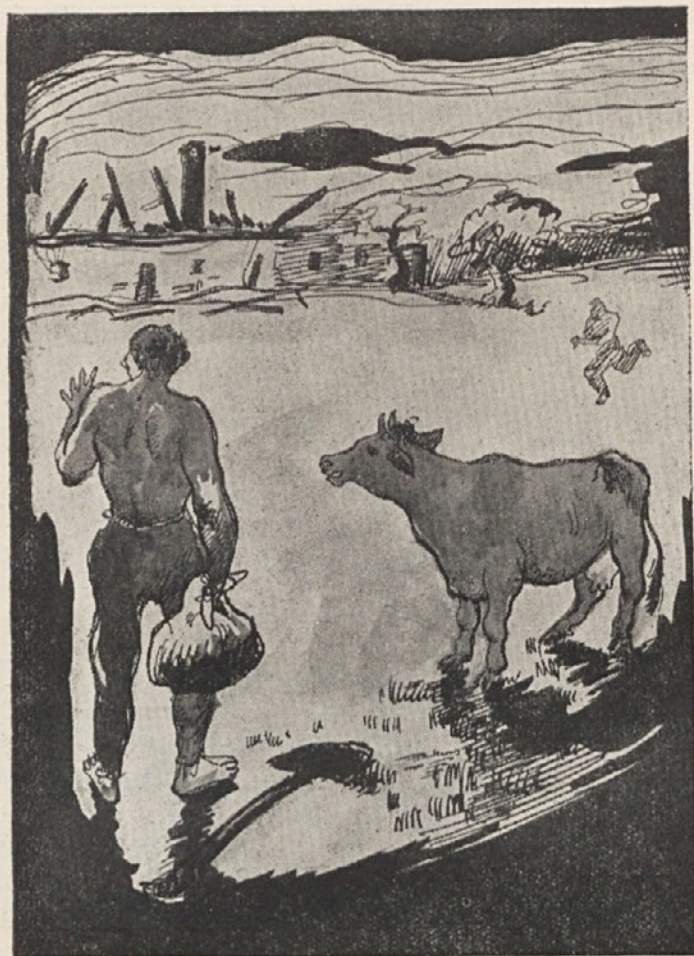
Martin Jurič je stopil pred pogorišče in je zakričal s silnim glasom:

»Sveti Tomaž! Pogasi ogenj, sveti Tomaž! Vzel si, kar si dal! Kaznoval si me! Ne kaznuj me več, sveti Tomaž!«

Komaj so ga ukrotili. Hotel se je vreči v žareče oglje. Klarica je stokaje prosila:

»Oče, dragi oče!«

Tkalec se je vrgel na zemljo in jokal.

Meta je še komaj dihala. Oči so se ji zaprle. Za trenutek so se ji še odprle. Iskala je Klarico, ki je obupano stokala. Hotela je govoriti, toda iz prsi so ji prihajali le pretrgani glasovi:

»Pazi... zelo pazi... na uboge očeta...«

To so bile njene zadnje besede.

*

Nad Metinim grobom je že visoko zrasla trava. Spet je bila pomlad: topla, vesela, k življenju budeča. Nad vasjo so pluli mehki oblaki in pod grmi so dehtele vijolice.

Na kraju, kjer je pogorela tkalčeva hiša, je stala nova zidana. Ni bila posebno lepa, toda bila je dovolj dvema žalostnima človekoma, ki sta živela v njej.

Brezovskega tkalca ne bi spoznal nihče, kdor ga je videl pred letom dni. Postal je sivolas starec, ki je navsezgodaj vstajal in je do pozne noči tolkel na statvah. Zaman je bil vsak ugovor. Skrivnostno je kimal:

»Denarja je treba, mnogo denarja. Ne bom umrl, dokler ga ne bom zbral. Mnogo sem dolžan svetemu Tomažu.«

Hranil je vsak vinar, ki ga je dobil. Klarica se je polagoma pomirila. Nič ni mogla opraviti z njim. Če ga je prosila, se je le razburjal, in to mu je samo škodovalo.

Spomladanskega dne je bilo vse kot nekoč. Kar je bilo vmes, je bilo le kot sanje.

Klarica je spet stala na dvorišču in krmila perutnino. Bila je v črnini in lica so ji bila bleđa. Tudi hiša ni bila kot nekoč — nov kup kamna, iz katerega je prav tako naglo ropotalo kot nekoč.

Vratca so se odprla. Prišel je občinski sluga.

Star obraz z rdečim nosom, ki je izdajal vinskega bratca, je kazal, da ne prihaja po vsakdanjem opravku. In občudoval je lepo dekle — vse kot nekoč.

»Bog daj, Klarical!«

Dekle se mu je prijazno nasmehnilo. Pozdravila ga je.

Namuznil se ji je.

»Če bi ne bil stara kost, kot sem, ne bi hodil tu mesto drugega...«

Dekle je zardelo.

»Mesto drugega?«

Naglo se je ozrl. Nikogar ni bilo blizu. V hiši so udarjale statve.

»Da, mesto nekoga drugega. Namreč — ne morem gledati, kako trpi ta fant. Ne tajim, da imam Toneta prav rad. Rekel sem mu: fant, ne žaluj, bom že jaz uredil. Ni tako trd oreh, da bi ga ne mogel streti.«

Klaričin obraz se je sedaj spremenil. Pričela se je smehljati.

»Kako pa mislite? Na nikogar nisem huda — in tudi nimam vzroka, da bi bila.«

Starec se je smehljajal.

»No, no! Že vem. Toda ni vzroka, da bi se človek izognil svoji življenjski sreči. Toda če ste hudi, ne bom povedal nič. Naj gre po svetu ta imenitni dečko.«

Dekle je osupnilo.

»Po svetu?«

»Da, prav gotovo. Videl sem že njegov kovčeg. Pripravljen je za veliko pot.«

Dekletu se je roka stresla, da se ji je izsulo zrnje. Kokoši so zaplahutale in zobale.

»Na kako pot?« je vprašala.

Starec je skomizgnil.

»Kaj pa naj počne tu? Če boli človeka srce, je najbolje, če odide daleč.«

Klarica je močno stisnila ustnice. Kmalu bi ji ušle solze pred tem človekom.

»Da ste onemu sodniku pokazali pot, to je vsakdo razumel. Umirajoča mameha vam je naročila, da skrbite za očeta, in to ste storili. Dobro ste napravili. Saj je njegova mati že itak obupavala, da bi se moral njen sin poročiti z revnim dekletom. Bolje ne bi mogli storiti. Toda Tone! To je pa drugače, čisto drugače...«

Več ni povedal. Pozdravil je in odšel skozi vrata. Le po strani se je ozrl na dekle.

Klarica si je pritisnila roko na srce. Dolgo je stala na mestu; ko se je pa obrnila, je šla naravnost proti vrtu. Grmovje se je odevalo v pomladansko barvo.

»Odšel bo... odšel bo...« je šepetal dekletu v uho neznan, vznemirjajoč glas. Strah ji je stiskal srce in zavzela se je, da bo to preprečila.

Zopet je stala tam pri ograji. Med deskami so se svetile odprtine in le vtakniti je bilo treba nogo. Nekaj trenutkov se je obotavljala.

»Odšel bo... odšel bo...« ji je znova zvenelo v srcu.

In svetla glava se je spet prikazala nad ograjo.

Odprta vrata delavnice so se ji bleščala nasproti kot ognjenordeča lisa. Ostro in zaporedoma

»Ne smeš me zapustiti! Tako sama sem...«

so padali udarci kladiva in ognjeni utrinki so sikaje pršeli naokrog.

Klarica je tiho poklicala:

»Tone! Tone!«

Udarci so onemeli. Med vrati delavnice se je pojavil, obsvetljen od ognjenega žara, mladi kovač. Visoka postava mu je bila kot hrast mogočna. Ko je zagledal dekle, je zardel, vrgel kladivo stran in stekel k ograji.

»Klarica!«

V tem glasu je bil izraz občudovanja, sreče in zmage.

Dekle je priprlo oči. Dovolila je, da ji je fant obsipaval roke s poljubi in da jih je pritiskal na svoj obraz.

Komaj je spregovorila:

»Tone, ali hočeš res oditi?«

In je dodala smehljaje se:

»Brez mene?«

Odprla so se vrata in tkalec je zaklical:

»Klarica! Klarica!«

Dekle se ni ganilo. Čutila je, da mora ostati tu, da ima pravico do tega. Segla sta si v roke.

»Če ti nočeš, nikoli!« jo je tolažil fant.

»Ne smeš me zapustiti; tako sama sem. Oče je tako star...«

In sta se poslovila.

Stari tkalec je čutil težo svojih let, in vedno težje je prenašal svoje delo. Prebudil se je iz svojih sanjarij in nenadoma je začutil resnično življenje okoli sebe.

»Staram se tako naglo, hči pa je še mlada, in če me vzame kak dan, bo ostala sama!...« ga je prešinilo.

Pričelo ga je skrbeti in očital si je lahkomiselnost, da ni prej mislil na hčer-kino bodočnost.

Toda čim bolj je premišljal, manj je mogel najti trdno, rešilno misel, ki se je je oprijel.

»Moram jo vprašati, kako misli,« si je dejal.

Opoldne je bil pri mizi molčeč in zamišljen. Zaman ga je skušalo dekle razvedriti.

Ko je odkosil, je globoko vzdihnil.

»Klarica,« je pričel.

Dekle je obstalo in radovedno pričakovalo, kaj bo oče povedal.

»Staram se iz dneva v dan in nekega dne me ne bo več. Dolgo že premišljam, kaj bo s teboj. Sama boš, toda kako boš živela? Ali si že kaj mislila, boš ostala na domu ali boš šla v svet?«

Dekletu je postalo tesno, ko jo je oče spomnil svoje smrti. Čutila pa je, da mora sedaj razodeti svoj sklep.

»Čemu bi hodila v svet?« je dejala.

»Prav, prav, ljuba moja! Toda, sama ne boš mogla biti v hiši. Če bi bila dva, bi se že prebila. No, povej, Klarica, ali misliš na koga?«

Dekle je nekoliko zardelo, a mirno je odgovorilo:

»Na enega ves čas. Ko sem bila hudo bolna, me je obiskal in tudi pozneje me ni zavržel.«

Staremu se je zjasnilo.

»Tone? Kovačev?« se je nekoliko začudil.

»Nihče drugi kot on,« je potrdilo dekle.

»Slišal sem vedno, da je priden in pošten. Ne bil bi napačen, ne. Pa kako sta kaj zmenjena?«

»Hotel je oditi prav te dni po svetu, a zdaj bo ostal. Prosila sem ga. Ni vedel, da ga čakam.«

»Pa naj pride fant, da se pomenimo! Treba je resno zastaviti, da nas čas ne prehiti.«

In je vstal in odšel na dvorišče. Olajšano se je razgledoval po drevju, stopil je na vrt in ostal dolgo zunaj.

Klarica pa je radostno hodila po hiši, snovala je srečne dneve, ki ji bodo za vedno prinesli trdnosti v življenje.

Popoldne je poiskala priliko, da je poklicala Toneta in mu povedala razgovor z očetom. Fant je bil zadovoljen.

»Doma se še zmenim, v nedeljo pa prideva z očetom,« ji je moško povedal.

Ona pa je veselo čebljala in govorila o vsem, česar si obeta.

»Da bi le naš dom oživel,« je rekla.

Zvečer je obvestila še očeta, ki je zadovoljno prikimal.

Vedno česče je zapuščal stari tkalec svoje delo in je hodil po vrtu, ogledoval hišo, prestavil nekaj tu, obrnil nekaj tam. Sedaj je snoval v mislih, kakor je snoval prej pri statvah. Zdelo se mu je, da se je sam pomladil.

Hčerki je pripovedoval, kako se je sam pripravljaj za življenje z njeno rajno materjo, odkrival ji je svoje delo in svoje skrbi.

»Življenje mi je prineslo mnogo dobrega, a tudi z udarci mi ni prizanašalo. Želim ti, da bi prestala ti manj hudega. Zanesti se mora človek, to je vse.«

Vedno bolj nestrpno je pričakoval, da bi se hčerčina usoda odločila.

Prišla je nedelja. Vsa nemirna je bila Klarica dopoldne in opoldne, ko sta bila z očetom sama.

Popoldne je prišel Tone z očetom. Po vsakdanjih pomenkih je tkalec Martin naravnost povedal, kako misli. Njemu je vse prav, če se mlada razumeta.

Tone in dekle sta se zaupno pogledala.

Spregovoril je še kovač in izrazil svoje zadovoljstvo. Segli so si v roke in potrdili besede.

Prešli so v domač pogovor in dekle je s svojo neprisiljenostjo priklenilo oba soseda na svoj dom.

Domenili so se, da se bodo v prihodnjih dneh sešli pri kovačevih in uredili vse potrebno za bližnjo poroko.

Ko je Klarica v zadnjih dneh svoje samote poslušala udarce kladiva, je čutila, da kujejo njeno bodočnost.

Stanko Janežič

Ob topli peči

*Borov štor tli v peči,
plamen poka in cvili,
da nam sladko v dušo sega,
ki si hrbte grejemo ob peči.*

*Bučnice v rokah, pod stropom luč brli.
Smeh na ustnah, zdaj zdaj dedek se zakrega.
Brat Večernice prebira.
Ves zaprt je vase,
tu pa tam prisluhne mlinarju, ki laže.
Na zapečku že pogled zamira
šolarju s prezeblimi nogami:
sanja že o sankah in o ledu.*

*Pes zatuli: jezen je na svet in nase.
Hlapec stopi in pogleda, če živad je v redu.
Vrne se. Obleka mokra na snežinke kaže.
»Težo bodo spet nosili hrami.
Rano treba bo pogrebsti strehe.«*

*Borov štor tli v peči,
plamen poka in cvili.
Bog, odpusti nam vse grehe,
skoro bomo se razšli.*

Matevž Krof

Moj oče

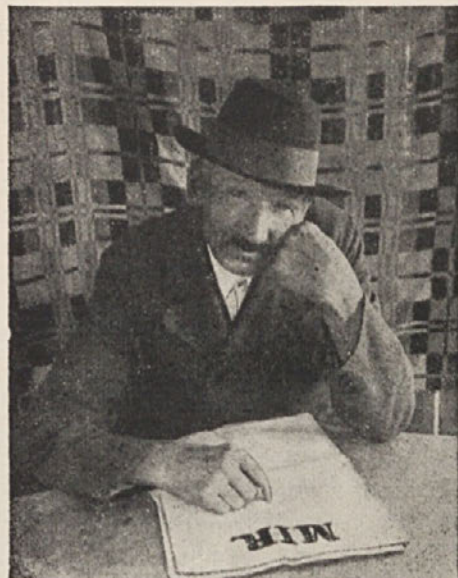
Jurija Krofa, ljudskega pesnika v Lokovici nad Mežico, je v lanskem »Našem domu« opisal dr. Fr. Sušnik.

Starši, oče, mati —, koliko je vsebine v teh besedah! Ali vendar smo ljudje v svojem pripovedovanju o njih dostikrat podobni boječemu učencu, ki ne zna »prodati« svojega znanja.

Iz svojih prvih mladih let se z nekim otožnim veseljem spominjam onih lepih večerov, ko so naš oče po težkem delu še pred večerjo prihajali med nas otroke, da bi se z nami poigrali; kakor napol izdahnjeni glasovi mi še sedaj šumijo na uho krotke, malo poskočne melodije, s katerimi so se skušali sami razveseliti in nas zabavati, medtem ko so nas pestovali in ujškali.

Toda to je bilo le za oddih — po težkem delu. Pa naj je bil čas setve, žetve ali mlati, vedno so bili oni zjutraj prvi pokonci, prvi na delu. Skrbeli so, da so do belega dne že opravili pri živini, da so tako pravi čas prišli na polje ali pa h košnji. Ker so torej z delom zgodaj začeli, so pa tudi pravi čas dali počitek ljudem in živini.

Medtem ko so voli počivali na ozarah, so oče vzeli v roke svinčnik in papir — vse to so imeli vedno s seboj! — pa so kar zapisali kako misel, ki so jo pravkar iztuhtali

Jurij Krof, ljudski pesnik

*Tri in sedemdeset let
Tlačim že ta ubogi svet,
Kmalo prišel bom na vrsto,
Da me bodo djali v krsto.*

*Dobro sem popisoval,
Marsikaj podučeval;
Vsakemu prijatelj bil,
V pesmah šalil in svaril,*

*Zdaj pa pero mi zastaja,
Druga misel me navdaja,
Prav iz srca si želim
In se vam priporočim:*

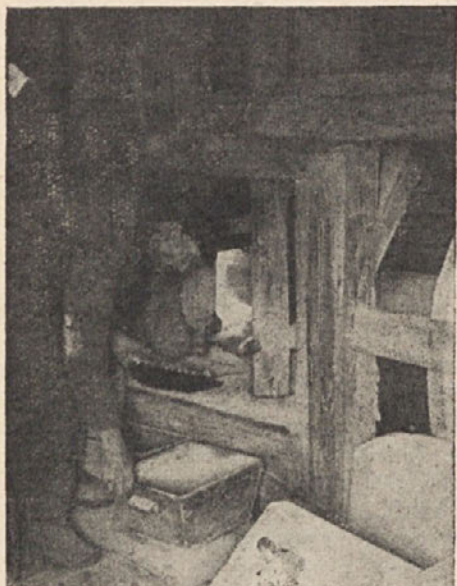
*»Kadar pride za me čas,
Da bom ločil se od vas —
Ker sem bil prijatelj vaš —
Pomoli vsak en očenaš!«*

med oranjem ali pa že prej pri kakem drugem delu. Nekateri pravijo, da teh misli včasih ni hotelo biti konec.

Pa tudi v svojem mlinu so med sicer skrbnim delom in mnogim bedenjem pa med hojo domov prav tako precej kitic poštudirali.

Iz vsega tega moremo sklepati na njihov značaj: bili so vedno bolj resnega zadržanja, bolj redkobesedni. Bilo bi pa seveda krivično, če bi jih kdo obsodil

*Za dom mleti me veseli,
tud mlinu se dobro to zdi;
Le som, le koj som,
le za dom, le za dom,
takole v mlinu se glasi.*

doveden sem bil, kaj neki delajo tam, zakaj nedeljo za nedeljo cele popoldneve ničijo nad tistimi papirji. — »Pesmi pišejo!« mi je eden domačih dejal — pa sem slisal le te besede, kaj pomembnega pa še iz njih nisem mogel razbrati. V tej kamri so preživeli ves popoldan (večkrat tudi v mrazu), pa brez vsega — navadno do večerje.

Tako so počasi spisali cele tiste bukve, ki so jih tudi sami vezali. — Ponekod v Libučah sem zasledil drobne knjižice, ki vsebujejo navadno po eno pesem. Ljudje so pač vedeli za njihovo delo pa so jih naprosili za kako »hudomušno«. Nekateri pa so jih dobili zato, ker so bili junaki tiste pesmi.

Ko so Nemci oropali mežiško župnišče, so odnesli tudi to knjigo. Na srečo so prišle pesmi v prave roke (g. nadučitelju Fajniku). Dobili so jih torej nazaj, pa poškodovane. Nekatero pesmi so bile ilustrirane z barvastimi slikami (izrezanimi iz revij). — O usodi »Življenjepisa« pripovedujejo sami v pesmi: »Bodi Bogu potoženo!« ...

Tudi v pesmih vidimo jasne poteze njihovega značaja: za lepimi šalami in tiho ironijo tiči večkrat tako bridka resnica. — Prav taki so v pogovoru.

Vsi pa vemo, da tudi med ročnim delom, ki večkrat zahteva precej zbranosti, ni dosti časa za take misli. Zato so zmerom nestrpno čakali na nedeljo.

Spominjam se, da sem nekoč v nedeljo popoldne zašel v »žganjarco« (tam kuhajo žganje in hranijo orodje); menda je padel prvi sneg pa sem šel po sani ali po kake druge reči, ki sem jih tam skrival pred starejšimi. Ko odprem duri, zagledam očeta, da nepremično sedijo za mizo s peresom v roki in kako resno se držijo. Začuden nad to resnostjo pa malo v strahu sem kmalu zbežal. Pozneje sem jih še večkrat videl tja.

iti. Ra-

Očetovo življenje je sicer polno težkih naporov in skrbi, vendar pa bi smeli reči, da je prava vsebina njihovega življenja — vesela pesem. Zdi se mi, da so prav zaradi tega nas, svoje otroke, tako prav razumeli, da se niso nikoli prenaaglili, ker so v svojih razmotrivanjih dovolj globoko pogledali v človeško dušo. Ker dovolj poznajo življenje, vedo, da življenje ni praznik; še celo preveč se tega zavedajo, da si še zdaj na stara leta ne dajo miru in gredo še za najtežjim delom.

Ker so bili dober gospodar — pa dober le ob sadovih znoja in krvavih žuljev, zato so bili vedno tako skromni — pa le napram sebi! —, skromni celo tako, da si v svoji oporoki niso izgovorili ničesar, češ: »Če hočejo, da jim bom delal, mi bodo že jesti tudi dali!«

Jurij Krof, pd. Kuštrov oče, znajo vse. L. 1907. so si postavili zanimivo poletno uto — vse na sedem: uto na sedem oglov, mizo na sedem oglov. Na stropu so napravili zvezdo in v krogu okoli te napis:

Najejmo se in napijmo
pa moliti ne pozabimo:

Na sredo stropa pa so obesili muhalo. Kdor je v nedeljo zadnji prišel domov, so ga ves teden dražili, da mora muhati (z vrstico goniti muhalo = lesono pripravno, s katero odganjajo muhe od mize).

Nad durmi so izrezali črke:

Kdor jutre k nam pride,
dobi jesti in piti zastoj.

Marija Brenčič

Dva snežnika

Dva bela, visoka snežnika,
orjaka srebrno blesteča,
v nebesno modrino kipeča
stražarja dva, dva spomenika,

vsak dan se pozdravljata nemo —
ponosno in resno pozdrave
pošiljata si, dokler glave
ne skrije večer jima v temo.

Iz osrčij snežnikov izvira
studenec — se v potok izteka;
v daljavo mogočna si reka
pot skozi doline utira.

Šepečejo valčki sanjavi
o dveh velikanih sneženih,
orjakih ponosno iskrenih —
o čisti in zvesti ljubavi...

Po stopinjah Karla Maya

(Konec)

Vreme ni obetalo, da bi prišla na vrh Uršlje gore. V začetku sva hodila polagoma, ko pa so oblaki čimdalje bolj zatemnjevali nebo, sva pospešila korake, kolikor sva pač navkreber mogla. Ker je France koračil za mano, sem našel nekaj prav lepih gobanov. To bi se nama prilegli, če bi imela s seboj kuharico! Na goro mi jih je bilo nerodno nositi, zato sem jih pustil ob poti, naj jih kdo drug pobere.

Pri vrelcu sva se napila preledene vode. Klopce so naju vabile, da bi se odpočila; ker pa sva bila čila in ker nama je grozil blagoslov izpod nebes, se jim nisva dala zapeljati.

Še nedavno so nadelali novo pot, ki po njej ni naporno iti. Tu in tam se je zrušil kamen in se skotalil navzdol. Malo čudno mi je bilo, ko so naju z desnice gledale visoke skale. Preden sva zavila na levo, sva prebrala napis na lepem spomeniku. Poučil naju je, da je pred leti zasul tukaj plaz nekega Franca Ajleca. Na levo se nama je odprla goličava, pokrita s štori. Čez kakih dve sto korakov sva stopila v gozd. Ponekod so ležala obeljena drevesa. V daljavi je bilo slišati udarce sekir, ki so se mešali z glasovi drvarjev.

Uršlja gora

Lesen plot nama je zaprl pot. Ker tudi markacije nisva videla, sva mislila, da ne smeva naprej. Vrnila sva se nekoliko in zavila na levo. Ulil pa se je močen dež; morala sva jo potegniti v

gosto borovje. Nisva vedela ne kod ne kam, zato sva, ko je nekoliko ponehalo, šla zopet k plotu. Na srečo sva dobila drvarja, ki nama je povedal, da prav greva.

Vrh je bil zavrt v meglo. Kar pri prvi hiši, ki sva jo našla, sva vstopila. Bila je mrzla gostilna. Po tleh in mizah je bilo videti, da je imela prejšnji dan mnogo gostov. Mraz naju je tresel in ni se nama ljubilo ostati v hladni sobi. Saj je morala biti koča blizu! Rekla sva srečno in res kmalu dosegla Turistovski dom (1696 m).

Z veseljem sva odprla vrata tople kuhinje. Neki gospod, ki sva ga spoznala za kaplana, je obedoval z oskrbnico in z njeno pomočnico. Naročila sva si čaj; drugo nama ni bilo potrebno, ker sem še imel obilno zalogo, ki sem jo s France tom prijateljski delil. Ko sva se gospodu predstavila, nama je vrnil, rekoč: »Jaz pa sem kaplan iz Črne. Gredoč sem si nabral gob, ki mi jih je oskrbnica rada pripravila. Izvrstno mi dišijo.« Omenil sem mu, ko ga da sva obiskala. Takoj se je ves navdušil in nama zaupal, da je že včasih tudi on kaj napisal.

Popoldne so se oblaki zvečali in strnili, da skozi okno niti cerkve nisem videl. Bril je takšen veter, da nismo mogli iz doma. Čital sem stare »Planinske vestnike«. Ob Mlakarjevih junaških turah mi je čas hitro mineval. Oskrbnica je s tovarišico metala karte. France me je pregovoril, da sva se pridružila. Pogovor se nam je razpletel. Oskrbničina pomočnica je bila »kapitalna masa«, v obraz rdeča kakor paradižnik. Opazil sem, da se je kolega nekoliko spremenil. Bil je zmeden in lice mu je kar puhalo. Hitro sem uganil vzrok. Siromak se je »zarukal«. Tudi ona ni bila preveč sovražna. Bil sem radoveden, kako se bo stvar razvila...

Proti večeru se je nekoliko zjasnilo. Čeprav še je divjal veter, sem šel ven. Pri cerkvi sem dobil mežnarja, ki je pravkar odzvonil avemarijo. To in ono sem

ga spraševal. Mimo je pripasel oven čredo ovac. V duši mi je bilo lepo. Tu in tam so v daljavi zamigotale lučke in se ustavile. V Mislinjski dolini so se razsvetlila mesta. Bil pa sem lahko oblečen; začelo me je pošteno tresti. Želel sem mežnarju lahko noč in jo popihal nazaj v dom.

Oskrbnica je pravkar pripovedovala o nekem Dravograjčanu, ki se je bil pred kratkim ponesrečil blizu koč. Odkrutila se mu je skala in je strmoglavil. Tudi slike je pokazala.

Črna pri Prevaljah

Za večerjo smo imeli obilno porcijo krompirjeve juhe. Nismo še pojedli, ko je nekdo močno poropotal po vratih. Prestrašili smo se, ker nismo bili pripravljeni, da bi še kdo prišel. Še bolj sem bil presenečen, ko je vstopil dimnikar. Povedal je, da ima tovariša, ki pa je zaostal. Oskrbnica mu je dala vodo, da se je umil. Ni dolgo trajalo in prišel je tudi tovariš. Bila sta iz Slovenjega Gradca. Hitro sem opazil, da se starejši z rdečim dekletom dobro pozna. France je dobil ne-

varnega konkurenta, ki mu je končno le podlegel. Ker pa me je bolel zob, sem se zgodaj odpravil v spalnico.

Zbudil sem se že pred šesto uro. Predramil sem tudi Franceta. Oskrbnici sta še spali. Nisem ju vedel drugače poklicati, kot da sem odprl vrata in zunaj pozvonil. Res je kmalu prišla. Popila sva čaj, poravnala račun in se poslovila. Prijazna oskrbnica naju je povabila, da bi se še kedaj oglasila.

V gozdu sva zopet našla ovce, ki pa so se naju prestrašile in zbežale. Ko sva si hotela skrajšati pot, sva zgrešila in povpraševala, kjer sva na koga nalletela.

Daleč je že žele Uršlja za nama, ko sva opazila v dalji bel hrib. Ugibala sva, kaj bi neki bilo, a uganila nisva. Srečala sva neko mlekarico. Franceta je premagala radovednost; poprosil jo je, naj naju reši praznih ugibanj. »Iz žerjavskega rudnika vozijo tja pesek,« ji je bil hiter odgovor.

Žvižgajoč si »Marijano« sva mimo Žerjava ob Meži priracala v Črno. Ker so se mi zaloge že občutno skrčile, sem nagovoril Franceta, da je poskušal srečo pri gospodu župniku. Sam sem ga počakal zunaj, ker sem se gospoda kaplana zaradi naših uršljegorskih literarnih pogovorov rajši izognil. Postopal sem okrog oglov, ko se je moj slavniti literarni tovariš smejočega obraza vrnil. Prinesel je veliko klobaso in nekaj kruha. Povabili so ga celo na kosilo, a bi še moral dobro uro čakati. Ker pa bi rada isti dan bila na Peci, se je lepo zahvalil.

Pri nekem kmetu sva kupila hleb črnega kruha. No, pomanjkanja se nama ni bilo več treba bati. V želodcih so nama že koncertirali in malo sva bila izmučena; morala sva počivati. Izvlekla sva provijant; klobasa se nama je dobro prilegla.

Koprivna

V začetku sva še tako srednje dobro koračila. Vendar pa so naju že podplati srbeli in odmori za počitek so bili vedno gostejši. Mučila naju je žeja, a vode dolgo nisva našla. Oddahnil sem si, ko sem zagledal lepo Uletovo koč (1654 m). Prav tistikrat so dozidali blizu nje kapelico, ki so jo nameravali prihodnjo nedeljo blagosloviti. Oskrbnica je ob najinem prihodu likala perilo, graničar pa jo je kratkočasil s petjem srbskih narodnih. Prosila sva, da nama je postregla s toplim mlekom.

Solčava

Sonce je stalo še visoko in France je predlagal, da bi zlezla na vrh Pece, na 2126 m visoko Kordeževo glavo. Ko sem se malo spočil, sem mu ugodil. Nahrbtnikov nisva potrebovala, zato sva jih pustila v koči.

Ustavila sva se pri deski, popisani v »narodnem jeziku« in v nemščini: »Pokažite ispravel« Čakala sva in gledala, komu bi pomolila dijaške. Bilo pa ni od nikoder nikogar in šla sva dalje. Hrib je poraščen z grmičevjem. Tu in tam je bil v kotanjah sneg. Užitek je gledati z vrha na vse strani. Dvomim, da bi mogel vse prav popisati, zato je bolje, da molčim. Vsekakor je bilo zelo lepo.

Vrnila sva se in si ogledala blizu koč Kralj Matjažovo votlino. Bila pa je brez okrasja; baje ga je bil pred kratkim nekdo ukradel. Medtem pa je prišlo več gostov, med njimi Uletova gospa. V gosposki družbi sem se nerodno počutil; s tovarišem sva jo rajši zgodaj potegnila spat.

Zjutraj me je že ob šestih poklical. V topli postelji pa je bilo prijetno in nisem hotel vstati. France me je prosil in me kregal. Ko pa se je že skoraj začel jokati, sem se le izkobil.

Dušo sva si privezala z dobrim čajem. Čudil sem se, da je bil račun mnogo manjši kot na Uršlji gori.

Udarila sva jo proti severu. Ob visokih stenah je bilo ponekod nevarno hoditi, ker se nama je prod pod nogami krusil. Čez dobri dve uri je France zagledal z narodnimi barvami prepletkano hišo. Pred njo stoji visok modro-belo-rdeči drog, ob straneh pa strmita na pot pred se prav tako barvani čuvajnici. Ustavil naju je graničar, češ kam da greva. Ko je zvedel, da sva študenta, je bil takoj prijaznejši. Vprašala sva ga za pot. Pokazal nama je drugod, kot pa je markirano. Pozneje sva obžalovala, da sva ga poslušala. Naredila sva velik ovinek, ki naju je veljal gotovo več kakor pa uro časa.

Pri Sv. Jakobu sva popila malinovec in malo pojužinala. Sredi Olševe sva v daljavi opazila visoke, ponekod zasnežene vrhove: na eni strani strmo Raduho, na drugi pa visoke Kamniške planine s Karavankami.

France je hodil počasi. Do Solčave sva še imela kake pol ure, ko me je njegova lenost le razjezila. Dejal sem mu, da bom hitro stopil naprej k čevljarju, on pa da me naj nekje v Solčavi počaka.

Čevlji so mi zboleli in moral sem jih dati pregledati. Čevljar mi jih je za silo spovedal. Toda ko sem iskal Franceta, ga nisem nikjer našel. Neka ženica mi je povedala, da je že zdavnaj odšel proti Lučam.

Krenil sem za njim, a ga nisem dohitel. Gotovo jo je kam drugam odkrevsal. Iz Luč sem se jezen odpeljal z avtobusom v Celje, kjer sem v realki prenočil.

Ko sem si Celje ogledal, sem se z vlakom »odfural« v Loče k stricu. Tam sem obiskal znanca Branka. Dogovorila sva se, da se bova drugi dan s kolesom peljala na primicijo v Laporje.

Branko mi je res posodil kolo, ki pa je bilo bolno. Imelo je prelom v nožnem sklepu. Peljati sem se mogel samo navzdol, navkreber me je tovariš porival ali pa sem pešal. V Poljčanah sem dal bolezen ozdraviti in nadaljevala sva turo brez vsakega »incidenta«.

★

V Laporju sva našla nekaj znancev. Glava med njimi je bil vsekakor Frančišek iz Slovenske Bistrice. Ta je po mali maturi mislil iti h kapucinom, zapeljale pa so ga sive očke in sedaj je gospod višješolec... Pridružila sva se in pomagala pri pripravah. Tu mi je udaril v oči neki fantič petindvajsetih let, majhne postave, ozkega obraza s šiljastim in rdečim nosom. Na njega je letelo s Frančiškove strani precej dovtipov, ki pa se jih je dobro branil. Zvedel sem, da je pomožni slovenjebistriški mežnar. Ker prižiga in ugašuje sveče, smo ga krstili za Kajfeža...

Spali smo na senu pri novomašnikovem sosedu. Že pred štirimi me je zbudil Kajfež, ki se je odpravljal v službo v domačo cerkev. Bila je še tema in zato sem se zakopal nazaj v seno. Čez dobri dve uri me je predramilo ropotanje in tekanje po uti. Vstal sem in dregnil Branka, ki pa se je začel v spanju hudovati nad mano, kaj ga tako zgodaj budim. S kreganjem je razjezil študente, ki so prenočevali pod isto streho. Frančišek je prekanjeno mežikajoč odšel k studentu in se vrnil s kozarcem vode, ki jo je izlil kalitelju nočnega miru na glavo. To je bilo za zaspanca dobro zdravilo; takoj je bil na nogah.

Očedili smo se, kolikor nam je bilo mogoče, in v gosjem redu odkorakali v uro, kjer smo se imenitno najedli. V procesiji smo šli k novi sv. maši.

★

Tega, kako sem se imel na primiciji, vam ne bom popisoval. Omenim le to, da ne vem prav, kako sem prilezel v svoj hotel na seno. Možgani so si vzeli za nekaj ur dopust.

Spominjam se le dvojega. Kajfež je bil po dolgem moledovanju dodeljen kot pomočnik kletnemu mojstru, ki je imel na skrbi, da so bile posode, ki so v njih na mize nosili vino, vedno polne. Kajfež je na skrivaj prav tako skrbno kot steklenice polnil tudi sebe. Pogoji so bili dani in tudi posledica je bila izvršljiva. Pomožni mežnar se ga je nalokal in konec je bil, da sta ga dva strežnika »ekspedirala« na seno.

Vsi so bili dobre volje in študentje smo bili deležni pohvale, ko smo zapeli: O venerabilis barba capucinatorum! Junak dneva je bil vsekakor Frančišek, ki si je kljub temu, da je bil prisoten neki kapucin, predrznil zapeti:

»Nostri patres capucini sunt amici boni vini.«

Ko smo plesali »čindaro«, sem jih dobil malo po grbi. Pred menoj je bila neka brhka družica, za mano pa mesarjeva hčerka, ki mi je nagnala na obraz potne srage. Ko smo zavili v hrib, sem jo moral vleči za seboj in tako sem zaostajal. Zaradi tega se je družica morala truditi in je vlekla mene. To pa ji ni bilo po volji.

Rekla je: »Hvala!« in stopila iz vrste. Tovariši so se mi smejali, sam pa sem se jezil. Prihodnjič sem pri izbiri bolj pazil; kapitalistkinj sem se izogibal.

Čez dva dni sem se poslovil in odkolesaril v Poljčane. Tam sem dal kolo nekemu, da ga je vrnil. Privoščil sem si za zadnji denar čaj in se čez pol ure odpeljal proti domu. Do Pragerskega, kjer sem prestopil, sem imel družbo, od tam pa sem v vagonu sameval. Ker sem bil zaspan, sem kmalu krepko zasmrčal.

Zbudil me je sprevodnik, ko smo se bližali Ormožu. Postaja Osluševci, kjer bi moral izstopiti, je bila že daleč zadaj. Jezil sem se na buditelja, zahtevajoč, da naj vlak obrne in me da zapeljati v Osluševce. Rešil se me je, grozeč mi, da bom moral plačati voznino od Osluševcev do Ormoža, če ne bom takoj izstopil. Prestrašil sem se odločnega moža in skoraj tri ure pešačil, da sem prišel do doma.

Veselo sem pozdravil rojstno hišo; pa ne zaradi tega, da jo zopet vidim, ampak ker se bom v miru mogel naspiti. Domačemu se nisem nikomur pokazal; nahrbtnik in suknjo sem vrgel na hodniku v kot ter odšel v senco, kjer sem nadaljeval s spanjem.

Prebudilo me je glasno klicanje. Starši so našli nahrbtnik, mene pa ni bilo nikjer. Na vseh krajih so me iskali; mama je celo z grabljami po mlaki lovila, če bi se utopil. Končno sem se le prikazal in veselju nad povratkom »izgubljenega« sinu ni bilo ne konca ne kraja.

France Filipič

Uspavanka

Spavaj detece, spavaj!

*Ptičke na zvezde čakajo,
žarki za gorami plakajo,
zvončki srebrni pozvanjajo,
ljubice drobne sanjajo,
angelci k zvezdam potujejo,
tvojim dihom prisluškujejo.*

Spavaj detece, spavaj!

Stanko Janežič

Ob jaslicah

*Neznatni in nedolžni smo kot Ti
v tej sveti, sveti noči,
nič več nas zdaj ne loči,
smo s Tabo ene duše in krvi.*

*Oj dolgo, dolgo smo Te čakali,
za Tabo roke vili,
sedaj smo se spojili
v tej sveti, sveti noči vseh noči.*

*Neznatni in nedolžni smo kot Ti,
o Jezušček na slami:
Ti eno bodi z nami,
ne le nocoj, vse dneve in noči!*

Iz domače kronike Dobrovnikovega Anzija

Dobrovnikova kmetija, prava koroška slovenska domačija, je pri Prevaljah

Od l. 1892. sta pri Dóbrovniku gospodarila Peter Kordež in njegova žena Neža roj. Plešivčnik. S pridnimi rokami sta se oprijela gospodarstva in kmalu se je videl uspeh njunega truda. Posestvo se je povečalo, gospodarsko poslopje in hiša so se na novo zidale z obsežnimi prostori. Hlevi so se napolnili z živino in

Dobrovnikova družina (pred 20 leti). Najmlajši je zdaj za kaplana v Sevnici

prašiči, njun zakon pa je Bog blagoslovil z dvanajstimi otroki. Bilo je šest sinov in šest hčerk. Vsi so bili zdravi in čvrsti in živijo še danes. Vzgajala sta jih v strahu božjem, jih navajala že v zgodnji mladosti k delu, učila jih vseh dobrih lastnosti, ki sta jih znala za pošteno življenje. V težkih dnevih, ki so tudi prišli nad nje, niso klonili glave in niso obupavali, ampak so vztrajali. Vsi so prijeli in gospodarstvo je počasi, a stalno napredovalo. Polje jim je dalo toliko živeža, da so kljub mnogoštevilni družini imeli vsega zadosti in je še preostajalo, da so mogli tu pa tam tudi kaj prodati. Gospodarja sta bila srečna in zadovoljna in vsa družina, ki je počasi priraščala, je živela mirno in srečno pod vodstvom svojih staršev.

Prvi udarec, ki je zadel tudi to družino, je bila svetovna vojna. Kmalu po mobilizaciji sem moral odriniti kot najstarejši sin v Galicijo proti Rusom, od koder sem se ranjen vrnil v bolnišnico. Po šestih tednih zdravljenja, ko je rana na roki zacelila, sem bil zopet prideljen k maršbataljonu in sem moral na italijansko fronto, kjer sem bil eno leto. Z italijanskih planin, levo od mesta Asiago, smo šli zopet v Galicijo. Pri Debracinu blizu Kolomeje smo se spopadli z Rusi. Ker pa so bili Rusi močnejši, so nam po hudem boju prišli za hrbet; ujet sem bil s svojimi tovariši ter sem moral kot vojni ujetnik na Rusko. Imel pa sem srečo, da sem

kmalu prišel v Kijevu k transportu, ki je bil namenjen za delo na polju. Poslali so me na ekonomijo Adama Franka v Hersonski guberniji. Pridno sem delal na polju, kakor sem bil varen od doma, in v nekaj mescih, ko je oskrbnik te ekonomije zbolel in odšel, sem prevzel njegov posel in postal oskrbnik. V ujetništvu sem bil eno leto in devet mesecev. Ko pa sem zvedel meseca marca l. 1918., da je prilika vrniti se v domovino, sem se podal na pot, čeprav so mi branili. Vlekla me je domovina in domačija. Po več kot treh letih je bilo zopet veselo svidenje doma.

V začetku leta 1915. je bil potrjen drugi sin Peter, ki pa je bil zaradi potrebnega kolarskega dela oproščen.

Kmalu nato je odšel k vojakom tretji sin Franc, ki je prišel najprej na rusko fronto v Galicijo, potem pa tudi na italijansko, kjer mu je na Krasu granata raztrgala levo stegno in je bil potem nesposoben za vojaka. Dolge mesece se je nahajal v bolnišnicah, ker mu je zdrobilo kosti in mu je steklo preveč krvi. Bil je nekaj časa zapisan kot invalid, pozneje pa so ga tudi tam črtali.

Ko pa je nastopilo leto 1918. in je vojna še vedno trajala, je prišel na vrsto mlajši sin Jože, ki je bil šele v osemnajstem letu. Tudi ta je moral na italijansko fronto. Takoj za njim pa je bil tudi Peter poklican; torej so bili štirje sinovi na vojski.

Starši so pogosto mislili na svoje sinove. Oče je z ostalimi člani družine in s pomočjo ruskih ujetnikov gospodaril naprej. Poleg svojega gospodarstva je kot občinski odbornik imel veliko opravka. Mati pa je izročila svoje sinove božjemu varstvu in molila zanje, da bi se vrnili zdravi in nepokvarjeni domov, in bila je uslišana. Kakršne sta izročila tujini, takšni so se tudi vrnili, le Franc je prišel precej pohabljen.

Konec oktobra, ko je bil prevrat, sem se nahajal v Celovcu in nisem dobil dovoljenja, da bi smel iti domov, medtem ko so drugi bili spuščeni, češ da se bodo Korošci skupno borili za Koroško. Jaz pa sem si mislil: »Ne, za Nemce se ne bom boril, rajši proti njim,« in sem ponoči s tovarišem pobegnil. Drugo jutro, dne 2. novembra, sem se s tovornim vlakom pripeljal v Prevalje in prišel prvi domov. Za menoj so počasi prišli tudi bratje Peter, Jože in Franc.

V tistem času pa je na Prevaljah razsajala tako zvana španska bolezen. Obiskala je tudi našo hišo in smo došli sinovi našli skoraj vso družino v posteljah; devet oseb je bilo bolnih; tedaj smo sami prijeli za vse delo, dokler niso drugi ozdraveli.

Drugo, kar je prišlo nad našo družino, je bil nemški Volkswehr. Oče, kakor sinovi in vsa družina, so bili daleč okrog znani kot zavedni Slovenci in zvesti narodnjaki, zato so jih nekateri nemčurski ljudje mrzeli. Takoj, ko je prišel na Prevalje prvi oklopni vlak, na katerem so se pripeljali Nemci, so jih nemčurji, ki so jih čakali na postaji, peljali naravnost gor k Dóbrovniku in jim natrobili raznovrstne laži, tako da so vsi podivjani prišli, pograbili očeta in ga odgnali; nato so hoteli še sinove, ki pa so se poskrili in zbežali. Malo zatem je prišlo še nekaj nemških vojakov in nekaj nemčurskega ljudstva, pa so začeli ropati in pleniti, da je bilo groza. Odnegli so vse, kar je bilo zanje in kar se je dalo odnesti, drugo pa so prevrnili in razbili, kričali so in preklinjali ter streljali po sobah in na podstrešju. Materi in dekletom so nastavljali puške na prsa in zahtevali denar; eno in drugo so morale pokazati, kje je. Grozili so jim, da jih postrelijo kot mačke, ako so kaj tajile, da ni. Mošt in žganje so popili in se upijani ter še hujše razgrajali. Naposled so odgnali nekaj živine in odšli. Živino so na srečo prodali na Prevaljah in smo jo pozneje dobili nazaj. Lahko si mislite, kakšno grozo in strah je morala prestati mati s hčerkami in najmlajšim sinčkom Foltijem. Najbolj se je

odlikovala Ančka, ki je korajžno odgovarjala in še drugim dajala pogum, da so se, vedno skupaj se držeč, včasih tudi uprle.

Proti večeru istega dne sva se vrnila s Francem domov. Mati in sestre so nama pravile, kaj se je zgodilo; nisva šla gledat v hišo, ampak sva zavila v hlev, odgnala živino in konja k sosedom in naprej gor po kmetih, kjer je še kaj bilo prostora, da sva jo spravila na varno. Doma pa si nisva upala ostati, ker so Nemci sestrām zagrozili, da bodo sinove že še dobili, ampak sva prenočila pri sosedovih. Tisto noč se je ponavljala ista grozota kakor prej podnevi, pa še hujše. Prihrumela je cela tropa nemških Volkswehrovcev in domačih nemčurjev; hoteli so najti sinove, ali so jih mislili aretirati ali preteptati ali kaj so hoteli z njimi napraviti, Bog ve. Potem so vdrl v hlev po živino, in ko so videli, da je ni, so se vrnili, grozili in streljali, da je bilo groza. Robantili so sem in tja, vzeli, kar je bilo količkaj vredno, potem so se usedli in se čisto mirno pogovarjali. Nekaj jih je šlo še v klet, nagibali so sod in popili še tisti mošt, kar ga je poprej ostalo. Nato so se vzdignili in so meni nič tebi nič čisto mirno odšli. Mati, dekleta in fantek so se stisnili v kot, se prijeli eden za drugega in v hudem strahu opazovali ves potek te grozote.

Drugo jutro zgodaj sem prvi prišel jaz domov. Skrbelo me je, da vso noč nisem mogel zaspati. Ko sem najprej prišel v kuhinjo, sta tam sedela dva vojaka; nisem se zmenil zanju in šel iskati mater in sestre; našel sem vse skupaj v zadnji sobi. Potem sem pogledal po sobah in videl strašno razdejanje. Pograbila me je jeza tako, da sem se hotel zakaditi v tista dva vojaka, pa sem se le premaгал in premislil. Stisnil pa sem pesti in si zaželel maščevati se, če bo nanesla prilika.

Nekaj ur pozneje je prišel Franc, ki je pri sosedu pomagal krmiti živino, in kmalu nato se je vrnil oče, katerega so po kratkem zaslišanju, ko mu niso mogli nič slabega dokazati, izpustili. Lotili smo se dela, da smo malo pospravili, ker je ležalo vse navzkriž. Popoldne smo zvedeli, da so dospeli orožniki, da so napravili red in mir in da se ni treba več bati. Ko smo se prepričali, da smo res varni, smo odšli po živino in jo prignali nazaj. Naslednji dan smo dobili vrnjeno tudi od Nemcev odgnano in na Prevaljah prodano živino. Oče so imeli še nekaj prihranka v hranilnici, kar je bilo za prvo pomoč, družina pa je to občutila več let.

Trije sinovi so takrat pobegnili na Štajersko, Peter se je takoj prostovoljno javil k vojakom, Gustelj in Pepi pa sta si poiskala službo za ta čas.

Čez kake tri tedne, ko so slovenski vojaki pognali Nemce nazaj in so zopet zasedli Mežiško dolino, smo svobodno zadihali pri Döbrovniku. Zopet je zavihrala slovenska zastava na najvišjem drevesu poleg hiše, tako da se je videla po vsej dolini do Guštanja. Dekleta so veselo prepevala slovenske pesmi in vsi smo bili, kakor bi bili na novo oživel.

Nekaj tednov pozneje sem dobil poziv k vojakom. Šel sem, in ko sem prišel v Maribor, sem se takoj prostovoljno javil in zaprosil, naj me dajo na Koroško. Mislil sem, da bom mogoče mogel obračunati z Nemci in dati duška svoji jezi, ki me je pograbila takrat, ko so Nemci opustošili naš dom. Ugodili so mi in me poslali v Št. Pavel v Labotsko dolino in od tam naprej v Velikovec. V okolici Velikovca sem prebil mesec dni. Ko so vse uredili in je postalo vse mirno, je četa odkorakala proti Dravogradu, kjer so potem starejše moštvo odpustili. Vrnil sem se zopet na dom in z brati in s sestrami pridno pomagal staršem.

Leta 1928, so sredi leta po kratki in mučni bolezn (pljučnici) umrli mati. Bilo jim je 60 let. Peter in Gustelj, ki sta bila izučena kolarja, sta postala samostojna mojstra, prvi na Prevaljah, drugi pa v Podgorci pri Slovenjem Gradcu. Jože je dovršil gospodarsko in združno šolo in je dvanajst let služil na Lahovnikovem posestvu na Prevaljah kot oskrbnik, zdaj pa je poslovodja v Blažjevi tiskarni na Jesenicah. Najmlajši brat Folti (Zdravko) pa je šel študirat in je postal duhovnik.

Tudi Ančka je opravila tečaj v Ljubljani in postala otroška vrtnarica. Pozneje je vzela zavednega Korošca črkostavca Antona Blažaja, sedaj lastnika tiskarne na Jesenicah. Tudi druge sestre so se vse poročile in razkropile na vse kraje.

Jaz pa sem leta 1930. prevzel od očeta posestvo, oče pa so se kot prevžitkar umaknili v svojo izgovorjeno kočo, katero so po svoji smrti v začetku leta 1937., ko so umrli v 70. letu starosti, zapustili svojemu sinu Francu. Leto dni nato sem se oženil s Pavliko Kotnik iz Guštanja. Deset mesecev pozneje mi je ljubljena žena rodila deklico, sama pa je žrtvovala svoje življenje. Ves potrt in pobit, zatopljen v svoje misli, sem taval okrog, ni mi bilo za ničesar, toda uvideti sem moral, da mi ne kaže drugega, kakor vdati se. Poleg tega, da nisem imel več drage žene, sem močno pogršel na svojem posestvu gospodinjjo. Videl sem potrebo in ni mi ostalo drugega, kakor pa zopet misliti na ženitev.

Konec leta 1932. sem se drugič poročil z Angelo Merkač p. d. Čegovnikovo na Breznici, ki mi je rodila že četrtega otroka. Tako se množi in raste pri Dóbrovnikovih nov rod in dal Bog, da bi bil zdrav in trden, kot je bil prejšnji. Jaz pa delam za svojo družino in za svoj dom ter želim po zgledu svojega očeta gospodarsko napredovati.

Zorzut Ludvik

Kraljij priroda sama zdaj v lepoti

*Zarjule so viharja divje jeze,
kresál Okrešelj blisk in grom je v stene
in čez Savinjsko sedlo žalik-žene
razjárnjene zaprle so nam steze.*

*Se zlíla vsa je besna srd prirode,
ki le vihar jo vmiri in vtolaži,
in že oblaki na poslednji straži
gredó onkraj na gorske vse pohode.*

*Nihcé svetosti skrite te ne moti,
le v Lógarsko nam spejo daljne pesni,
ki jih pojó tam gori smreke in macesni:
kraljij priroda sama zdaj v lepoti.*

France Borko

Žalostinka

*Kot pavov rep
večer je lep.*

*A deca joče
v kotu koč
in mati prosi:
Glej, goli, bosí
smo, ti pijan
pa dan na dan —
o, takega očeta
nas Bog obvari!*

*Prekleta!
zarjuje mož, trpin glažute,
in čez oči podplute
udari ...
In v oknu pav
je sinje blesketal.*

Krvni obtok

Kri teče po žilah, srce (S) jo poganja s krepkimi sunki, samodejno, neodvisno od naše volje. Primerjati se da delovanje srca z delom tlačilne sesalke: Desna polovica sesa kri po »privodnicah« iz telesa in jo pošilja v pljuča (P) po sveži zrak, leva polovica jo sesa iz pljuč in jo vrača z močnim tlakom po »odvodnicah« v telo.

Pritisk je tako velik, da bi kri brizgala iz odprte »aorte« 2 m visoko. Zato morajo biti stene odvodnice dokaj močne in prožne. Privodnice imajo tanjšo mišičnico, ker niso izpostavljene tolikšnemu pritisku.

V srcu je prostora za 56 do 60 g krvi. Vsak utrip odda torej odvodnici približno 6 dkg krvi, kar znaša na minuto pri 72 utripih že 4 kg, na uro pa več kot trikratno telesno težo. Iz tega vidimo, da opravlja srce dan za dnem ogromno delo.

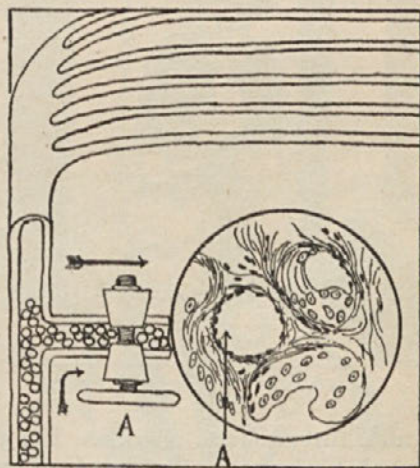
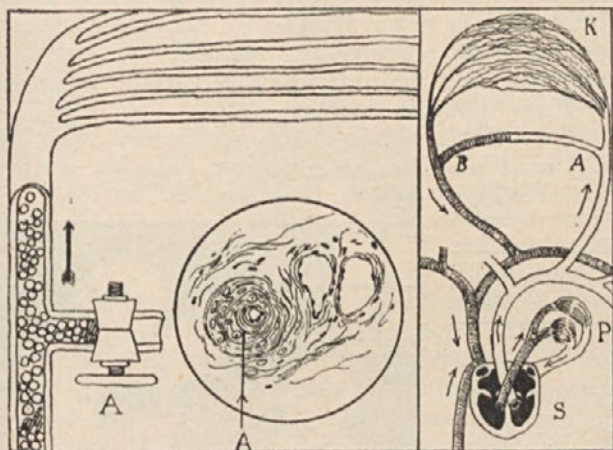
Ker dovaja odvodnica kri vsem delom telesa, se deli v

mного manjših vej, ki izgublajo vse bolj svojo debelo mišičnico in se končavajo v izredno tanke lasovke — »laskovice« ali »kapilare (K). Njih premer znaša povprečno 0,005—0,02 mm; vkljub temu pa je njih skupni premer — zaradi velikega števila laskovic — mnogo večji od premera glavne odvodnice. Zato teče kri po kapilarah zelo počasi in enakomerno. »Odvodnične laskovice« prehajajo v »privodnične laskovice«, mrežico pa, ki jo oboje sestavljajo, imenujemo »laskovično mrežico«. Razpredena je po vsem telesu in vseh njegovih organih. Ko bi razvrstili vse laskovice človeškega telesa v enojno nitko, bi dobili tenko žilico 2500 km dolžine.

Vsa izmenjava hrane in kisika se vrši v laskovičnih mrežicah. Kri sprejema iz tkiva ogljikovega dvokisa za kisik in postaja temnejše barve. Tedaj se prične zbirati v večjih privodnicah in priteka končno do srca nazaj.

Zanimivo pa je, da je vsaka mrežica opremljena s »kratkim stikom«, t. j. z debelo žilo (med A in B), ki veže odvodnico s privodnico. Kroženje krvi po vsem ožilju skozi vse lasovke zahteva od srca veliko moč. Ako iz katerega koli vzroka tega dela ne zmore, si pomaga telo tako, da propušča kri po debeli spojni žili (med A in B), ki se krvi zaradi večjega premera in krajše poti manj upira kot laskovična mrežica:

Lasovke so »kratko sklenjene«, srce deluje z manjšim naporom, — opomore si, ne da bi moralo obstati. — Kakor je razvidno iz slike, je »kratki stik« opremljen z nekakimi zaklopkami. V krogu je podana risba po mikroskopu: Spojna žila se zapira tako, da nabrekne njena stena (pri A).

Zgodovina slovenske knjige

Krpan premaga Brdavsca

„Martin Krpan“

lenjskem. Kot otrok je poslušal svojega deda, ki mu je pripovedoval stare zgodbe o Turkih, ki so ropali na Dolenjskem, o rokovnjačih, o Francozih in mnogo drugega. Deček si je vse to vtisnil v spomin.

Študiral je v Ljubljani in nekaj časa na Dunaju. Toda študij ni dovršil. Na Dunaju je živel

Josip Jurčič

Deseti brat — Martinek Spak

nik »Slovenskega naroda«, kar pa je njegovemu pisateljstvu le škodovalo. Umril je leta 1881.

Jurčič je ustvaril slovensko povest. Slovenskega kmeta je orisal v lepi luči kot dobrega in razumnega. Njegova dela so vesela, junaki, ki v njih nastopajo, so pristni Slovenci, odrezavi in šegavi.

„Deseti brat“

Drugo, najznamenitejše njegovo delo pa je »Martin Krpan«, zgodba o slovenskem kmetu, ki mora s svojo silno močjo rešiti Dunaj in ukrotiti silnega Brdavsca. Toda za plačilo dobi le dolg nos in nekaj malega — miloščine. To je zgodba vsega slovenskega naroda. — To svoje najboljšo delo je pisal Levstik sredi največje revščine, v tujem kozolcu.

Levstik je našel obilo sodelavcev. Najvidnejši med njimi je brez dvoma Josip Jurčič. Rodil se je leta 1844. na Muljavi na Do-

Jurčič posluša svojega deda

v zboru tovarišev Levstika, Stritarja, Jenka, Erjavca itd., ki so se imenovali »Mladoslovenci« in so se živo borili proti okorelosti slovenskega narodnega življenja. Pozneje je bil ured-

Krjavelj s kozo

Rokovnjači

Kdo še ni čital šegave »Kozlovske sodbe v Višnji gori«, prvega slovenskega romana o »Domnu« ali napete povesti o »Rokovnjačih«, ki so strahovali celo deželo, ki jo je zasnoval Jurčič, pa mu je smrt iztrgala pero in jo je moral končati Kersnik? Njegova govorica je narodna, lepa in tekoča.

Iz Levstikovega kroga se je najvišje povzpел Josip Stritar (1836—1923), njegov rojak, ki se je široko razgledal po svetu in pri-

Mladi vojaki

in »Zimski večeri«. Mnoge njegove pesmi še danes žive med ljudstvom. Kdo ne pozna one »Mi smo vojaki, korenjaki...«?

V tem času je živel Matija Valjavec Kračmanov, doma izpod Storžiča na Gorenjskem (1831—1897). Pisal je legende o Kristusu in sv. Petru, kako sta romala po slovenski deželi, in ljubke basni.

(Dalje prihodnjič)

Josip Stritar

Stritar in Levstik pečeta krompir

nesel domov novih misli. Živel pa je večinoma na Dunaju, kjer je služboval kot profesor. V svojem domu je zbiral »mladoslovence« in jih vodil.

Napisal je mnogo del. Od večjih so najbolj znani »Sodnikovi«. Napisal je tudi mnogo pesmi.

Najbolj znan pa je z vrsto knjig, ki jih je namenil slov. mladini. To so »Pod lipo«, »Lešniki«, »Jagode«

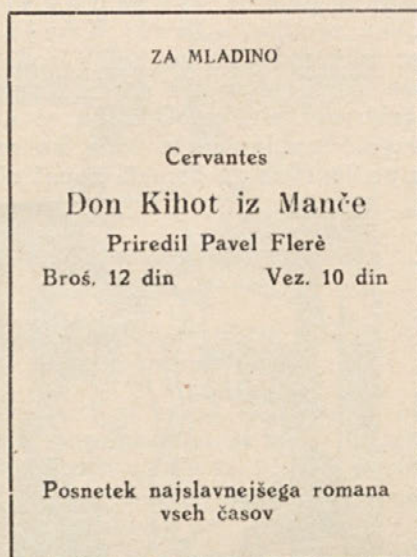

Kristus in sv. Peter

Književni obzornik

Marija Ornik

O vseh novih in starih, domačih in tujih knjigah Vas podrobneje pouče v knjigarnah Tiskarne sv. Cirila.

NOVE KNJIGE

VERSKE

Bogu hvala. Besedilo sestavil msgr. Vreže. Založila Tiskarna sv. Cirila v Mariboru 1938.

Devica Orleanska sveta Iva-
na d'Arc. Življenjepis po franco-
skih virih napisala s. M. Simforoza
Kovačič. Založile čč. šolske sestre v
Celju 1938, str. 303.

Uvod napisal dr. J. Začar.

Jaklič dr. Franc: Ure češčenja.
Založila Družba sv. Mohorja v Celju
1938, str. 191.

Molitvenik, zbirka ur češčenja Najsvetej-
šega za adventni, božični, postni in veliko-
nočni čas.

Lemoyne Janez. Življenje sv. Ja-
neza Boska. Poslovenil Tone
Vode. Ljubljana 1938, str. 515.

Odar dr. Alojzij: Katekizem o
Katoliški akciji z razlago.
Založila Katoliška akcija v Sloveniji,
Ljubljana 1939, str. 122.

Odar dr. A.: Katoličani in raz-
lične vere. Založila Zveza fan-
tovskih odsekov v Ljubljani 1938.

Življenje svetnikov. 13. zve-
zek. Založila Družba sv. Mohorja v
Celju 1938, str. 289—400.

MODROSLOVNA

Veber France: Nacionalizem in
krščanstvo. Kulturna pisma
Slovincem. Samozaložba, Ljubljana
1938, str. 240.

JEZIKOSLOVNA

Slovenski jezik. Glasilo Slavi-
stičnega društva. I. letnik. Založilo
Slavistično društvo v Ljubljani 1938,
str. 197.

UMETNOSTNI

Monumenta artis sloveni-
cae. 8. snopič. Uredil dr. France
Stele. Založila Akademsko založba
v Ljubljani 1938, str. 56.

Ložar Rajko: Kipar France Gor-
še. Izdala Bibliofilska založba v
Ljubljani 1938.

LEPOSLOVNE

Poezija

Cvelbar Joža: Izbrano delo. Ure-
dil France Koblar. Založila Družba
sv. Mohorja v Celju 1938, str. 250.
Izbrane pesmi, črtice in vojni zapiski mla-
dega nadarjenega abiturienta, ki je padel v
svetovni vojni.

Zorman Ivan: Iz novega sveta:
Natisnila »Ameriška domovina«, Cle-
veland, Ohio 1938, str. 104.

Zbirka pesmi znanega slovenskega pesnika
v Ameriki.

Župancič O.: Dela, IV. zvezek.
Založila Akademsko založba v Ljub-
ljani 1938.

Župancičevi spisi v prozi, večinoma kritike o
knjigah in razprave.

Drama

Linhart Anton Tomaž: Izbrano
delo. Založila Družba sv. Mohorja

SLOVIT ROMAN

Pavel Keller

Zima med gozdovi

Poslovenil dr. Ivan Dornik

Broš. 36 din

Vez. 50 din

Kako blago vpliva ta pisatelj na bralca, priča to, da pripočajo zdravniki po nemških bolnišnicah bolnikom branje Pavla Kellerja. »Zima med gozdovi« je eno izmed njegovih najlepših del

v Celju 1938, str. 238. »Cvetje iz domačih in tujih logov« 14. zvezek. Uredil Alfonz Gspan.

Petančič Davorin: *Lisica Zvitorepka*. Cirkuska komedija za današnji čas. Založba ljudskih iger (Jugoslovanska knjigarna) 1938. Str. 74. Ljudskih iger 23. zvezek.

Pripoved

Andersen Nexö Martin: *Pelle osvajalec*, I. del. Roman. Poslovenil Fran Albrecht. Založila založba »Hram« v Ljubljani 1938, str. 459.

Otroška leta malega Pelleja niso vesela. Po materini smrti odide z očetom, ki mu je vse na svetu, služiti na neko posestvo. Tu mu kot hlapčiču tečejo otroška leta. Zamika pa ga svet, zato se na lastno pest odpravi v mesto in se udinja za čevljarškega vajenca. Tukaj spozna vse slabe strani te obrti, vendar vzdrži. Ko mu poteče doba, pa ga zvabi veliki svet, da zapusti svoj kraj in se odpravi čez morje po srečo.

Budal Andrej: *Na konju*. Založila Goriška Matica v Gorici 1938.

Ponatis povesti znanega pisatelja Pastuškina. Godi se na vasi tik pred vojno in po njej.

Curwood James Oliver: *Zlata zanka*. Založila Šentjakobska knjižnica v Ljubljani 1938.

Zanimiv in napet pustolovski roman, ki se godi v Ameriki. Na severu, v izredno lepi

pokrajini se vrši napeto dejanje, boj za dekle. Čtivo za oddih.

Jalen Janez: *Cvetkova Cilka*. Zgodba. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1938, str. 255.

Kmečka povest, ki se godi na Gorenjskem. Kmečko dekle, Cvetkova Cilka, bi rada siromašnega Bajtnikovega Janeza, pa se mora zaradi gospodarstva poročiti z Ravnikovim Viktorjem. Po kratkem nesrečnem zakonu postane po Viktorjevi smrti vendar Janezova žena. Lepa, krepka gorenjska povest.

Jenko Metod in Hassl Viktor: *Izum*. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1938, str. 152. Slovenskih večernic 91. zvezek.

Napet in zanimiv kriminalni roman, ki se godi v New Yorku. Nadarjenemu in podjetnemu absolventu elektrotehnične fakultete Erwinu Rollandu se posreči izum, zgostiti električno strujo do trdne oblike. Pri poskusu s prijateljem Alfredom Krausom pa se pripeti nesreča, ki vrže Erwina za dalj časa na bolniško posteljo in mu vzame spomin in razum. Prijatelj reši Erwinove načrte pred ljudmi, velja pa pred svetom za roparskega morilca in je kot tak obsojen na šest let ječe. Zid Blumenherz se hoče okoristiti z Erwinovim izumom, pa se mu ne posreči. Končno se vse dobro izteče in prijatelja pokažeta svetu svoj izum.

Knittel John: *Via Mala*. Roman. Poslovenil Vladimir Premru. Založila založba Modra ptica v Ljubljani 1938, str. 538.

VISOKA PESEM DOMOVINI

Ksaver Meško

Na Poljani

Roman

Broš. 25 din

Vez. 38 din

Ksaver Meško, največji naš štajerski poet, je vлил v ta roman svojo mehko dušo, tako polno sladke in trpke ljubezni do domovine

POVEST IZ SV. LOVRENCA
NA POHORJU

Artur Achleitner

Planinski kralj

Poslovenil dr. Ivan Dornik

Broš. 28 din

Vez. 35 din

Nemški pisatelj Achleitner je rad zahajal na počitnice k Sv. Lovrencu na Pohorje. Pri tedanjem župniku Frideriku Horvatu je čul za pohorskega »planinskega kralja« in ga upodobil v tej zanimivi povesti

V švicarskem gorskem predelu Via Mali živi družina žagarja Jonasa Lauretza. Prekletstvo za vso družino je ta žagar, ki je zverina v človeški podobi. Nezmožen, da bi to trpljenje dalje prenašal, ubije sin Nikolaus očeta. Pri tem sta navzoči sestra Hana in mati. Najmlajša hčerka Silveli, ki ni prav nič podobna ostalim članom družine in jo imenujejo »svetnica«, je odsotna in ob prihodu domov zve strašno resnico. Družina skrbno skriva svojo tajno. Silveli preživlja v sreči svojo mladost v ljubezni do Andreea von Richenaua, breme ji je le temna preteklost, ki ji vso srečo zatemni in zagreni. Silvelin mož, ki je preiskovalni sodnik, zve za zločin. Svet sreče, v katerem je živel, se mu podre. Čast in poklic ga silita, da mora zločin razkriti in zločince izročiti pravici. Ljubezen do Silveli mu to brani. Končno zmagá po hudih borbah v njem ljubezen do žene, da prikrije zločin. Družinska sreča se mu vrne, opusti pa svoj poklic.

Kranjec Miško: Južni vetrovi. Založila »Luč« v Trstu 1938.

Dve noveli.

Kresal Rudolf: Študent Štefan. Prepovedana mladost. Založila založba »Slovensko delo« v Ljubljani 1938, str. 704.

V tem obsežnem romanu prikazuje pisatelj bedo in duševno življenje povojne mladine, čigar predstavnika sta osmošolec Štefan Peternel in študentka Ani, ki se nikoli nista mogla otestiti zvestih tovarišev Gladu in Ljubezni.

Kveder Zofka: Izbrano delo. I. del. Založila založba Belo-modre knjižnice v Ljubljani 1938.

Lipah F.: Gledališke zgodbe. Založila Naša založba v Ljubljani 1938, str. 177.

Zanimive prigode in anekdote o gledališki upravi in igralcih ljubljanskega gledališča. Risbe je izvršil N. Pirnat.

Mrak Janko: Izbrani spisi I. del. Založilo Slov. planinsko društvo v Ljubljani 1938, str. 288.

V svojem izredno duhovitem slogu opisuje pisatelj prve svoje ture na Šmarno goro, na Stol in Triglav. V drugem delu nas vodi po Visokih Turah, Grossglocknerju, po zillertalskih Alpah. Knjiga je polna veselih dogodkov in smeja. Priporočamo jo vsem planincem.

Pajkova Pavlina: Dora. Založila Goriška Mohorjeva družba 1938.

Salten Feliks: Bambi. Prevedel Vinko Lavrič. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1938, str. 172.

Ljubka zgodba srnjaka Bambi.

Šorli dr. Ivo: Večne vezi. Založila Vodnikova družba 1938, str. 118.

Meščanska povest, ki govori o primorskem Slovincu zdravniku Borisu Kocijančiču, ki pribeži po prevratu iz Italije na Stajersko in si v Mariboru ustanovi prakso. Zena Alma, ki se mu izneveri in ostane v Italiji, se končno vrne k njemu. Večne vezi so, ki ju družijo.

Thompson Ewald: Sivko. Založila založba »Cesta« v Ljubljani 1938. Poslovenil Vladimir Levstik.

Mlad volk Sivko pride na neko farmo, kjer raste med psi in ljudmi. Prilagodi se svoji okolici in reši celo človeško življenje. Vendar pa zmagá v njem volk in divjina, ki ga kliče nazaj, da pobegne v svoj svet svobode. Knjiga je namenjena vsem prijateljem živali.

Zupanc Lojze: Tretji rod. Založila Vodnikova družba v Ljubljani 1938, str. 126.

Kmečka povest, ki se godi v dvajsetih povojnih letih na Dolenjskem, pripoveduje o treh rodovih na Grebenčevem posestvu: o starem Blažonu Grebencu, ki ga vzame španska, o njegovem skrbnem sinu Gregorju, pod katerim cvete Grebenčeva domačija, in o mladem sinu Pavlu, ki se prvotno hoče izneveriti gruntu, pa končno, ko pritisne kriza, zastavi vse svoje moči, da si

POVEST IZ DOMAČE ZGODOVINE

Dr. Ožbolt Ilauig

Črni križ pri Hrastovcu

Broš. 18 din

Vez. 28 din

Koroški rojak in šentlenarčki sodnik dr. Ilauig je v tej povesti odkril ljudstvu kos domače zgodovine. Knjiga ima mnogo hvaležnih bralcev

ohrani zemljo, na kateri je od nekdaj bival Grebenčev rod.

Mladinske

Ahačič Konči: Trije tički. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani 1938, str. 117.

Zabavna slikanica za deco.

Bevk France: Čarovnica Čirimbala. Založila Goriška Matica v Gorici 1938.

Za otroke.

Karafiati: Kresnice. Pravljičica o Kresnicah. Prevedel Ferdo Kozak. Založila Umetniška propaganda v Ljubljani 1938, str. 160.

Knjižica za otroke.

Kozina Jerica: Igralna šola za lahko učenje in zanesljivo znanje.

Poučna knjižica za dijake, ki se lahko s temi družinskimi igrami urijo v svojih predmetih.

Ribičič Josip: Mihec in Jakec. Založila Goriška Matica v Gorici 1938.

Prikupna slikanica za deco.

Ribičič Josip: Pisane lutke. Slike Ksenije Prunkove.

Zelo živahna slikanica za male.

Ribičič Josip: Tinkin zajček. Založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani 1938. Ilustriral slikar Mihelič.

Slikanica za deco, ki pušča otrokom, da lahko sami slikajo.

Rotman Th.: Bratec in sestra. Založila Goriška Mohorjeva družba 1938.

Lepa knjižica s slikami za otroke.

Sever Sonja: Čevljarček palček in druge pravljice. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1938, str. 220. Ilustriral Slavko Pengov.

Pet pravljic za otroke.

Strniša Gustav: Rak veseljak. Založila založba »Sidro« v Ljubljani 1938. Ilustriral Jože Pukl.

Zgodba mladega raka veseljaka, ki postane račji kralj. Knjižica je namenjena mladini.

Štirje fantje-muzikantje. Volk s kozlički. Založila Tiskarna sv. Cirila v Mariboru 1938.

Dve pravljici z lepimi, večbarvnimi slikami.

ZEMLJEPISE IN ZGODOVINSKE

Bevk France: Deset dni v Bolgariji. Založila »Luč« v Trstu 1938.

Dr. Dečko in njegova doba. Založil in izdal Vekoslav Špindler v Mariboru 1938, str. 98.

Goričar Maks: Slomškov rodovnik. Izdala Tiskarna sv. Cirila v Mariboru 1938, str. 40.

Uvodne besede napisal dr. Kovačič.

Kočevski zbornik. — Založila Družba sv. Cirila in Metoda v Ljubljani 1938, str. 384. — 3 geografske skice in 8 strani ilustracij.

POVEST IZ SVETOVNE VOJSKE

Franjo Kolenc

A njega ni . . .

Broš. 12 din

Vez. 22 din

To je pretresljiva povest Štefana, ki na vojski pade, in njegove Minke, ki ga zaman čaka

Mal dr. Josip: Zgodovina slov. naroda, 15. snopič. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1938, str. 963 do 1080.

Dogodki v slov. zgodovini med l. 1860. in 1890.

Misel in delo. Ob dvajsetletnici Jugoslavije. Ljubljana 1938, str. 370.

Jubilejni zvezek.

Orožen J.: Karadjordjevići. Založila Vodnikova družba v Ljubljani 1938.

Spominska knjiga tehniške srednje šole v Ljubljani, str. 275.

Stanič Stanko: Dobe in podobe iz cerkvene zgodovine. Založila Goriška Mohorjeva družba 1938.

Cerkvena zgodovina od začetkov v kratkih podobah.

Veider Janez: Groblje. Založilo Misijonišče Groblje 1938, str. 66.

Opis in zgodovina Grobelj.

Žontar: Zgodovina mesta Kranja. S sodelovanjem vseuč. prof. dr. W. Schmida in dr. Fr. Steleta spisal dr. J. Žontar. Izdalo Muzejsko društvo v Ljubljani 1939, str. 530.

SOCIOLOŠKI

Gosar dr. Andrej: Gospodarstvo po načrtu in njegovi problemi. Založil Socialno ekonomski institut v Ljubljani 1938.

Socialni problemi slovenske vasi. Založil socialno-ekonomski institut v Ljubljani 1938.

Pet socialnopolitičnih referatov.

PRIRODOPISNE

Ahačič Marija: Čuda narave. Založila Družba sv. Mohorja v Celju, str. 96.

Lahka, prikupljiva knjižica, ki nam zabavno pripoveduje o lepoti in čudežih narave.

Košir Mirko: Poljedelska kemija. Založila Goriška Matica v Gorici 1938.

Poučna knjiga za kmeta.

Turk dr. Jakob: Pašništvo. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1938, str. 98.

Poučna knjiga, ki bo pomagala našim živinorejcem do uspehov in do umnega obdelovanja pašnikov.

ZDRAVSTVENA

Kazak Bogdan: Zdrav kolikor hočeš (zdravnikovi spomini). Založila Goriška Mohorjeva družba 1938.

Sestnajst črtic iz zdravniškega življenja.

SLOVAR

Tomšič dr. France: Nemško-slovenski slovar. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani 1938. Str. 760.

RAZNE

Breznik Albin: V plamenih rdečega pekla. Spomini političnega kaznjence. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1938, str. 163.

Spomini kaznjence, ki je bil zaradi komunistične propagande obsojen na šest let ječe, pa se vrne kot nasprotnik komunizma.

Jermol Jerko: Lepo vedenje. Založila Goriška Matica v Gorici 1938.

Koledarji Mohorjeve družbe v Celju in Gorici, Vodnikove družbe, Goriške Matice, Pratika »Sigme« v Gorici itd.

PABERKI IZ LISTOV

Finžgar F. S.: Uslišana. Misterij Brezij. (Ljudski oder 1938—1939.)

Ocvirk Anton: Pregled slovenske literature od leta 1918. do 1938. (Ljubljanski Zvon 1938.)

Silvaj Ivan. Ob stoletnici podkarpatsko-ruskega pesnika. (Slovenec 4. XI. 1938.)

Vodnik France: Miško Kranjec. Od »Težakov« do »Kapitanovih«. (Obzorja 1938.)

Uganke

(Urejuje France Modrinjak)

ZAKAJ?

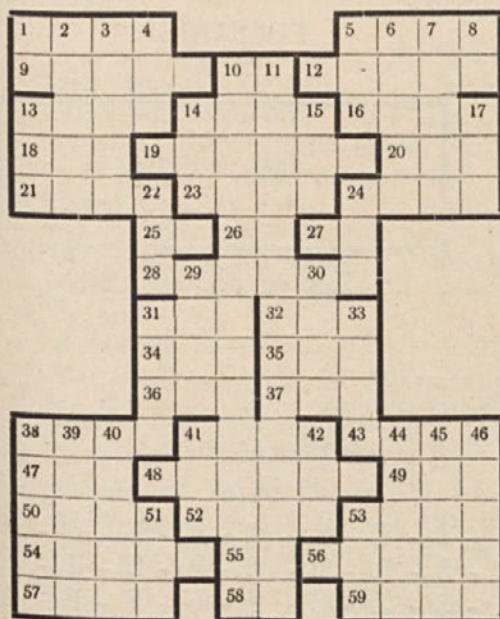
(Glavna nagradna uganka)

Zakaj Jugoslovani častimo sv. Jurija?

Kdor prav reši glavno nagradno uganko, dobi za nagrado knjigo iz založbe Tiskarne sv. Cirila, kakršno si izbere. (Dobi seznam knjig.) Če bo več pravih rešitev, določi nagrado žreb. Pri žrebanju pa pride v poštev, kdor pošlje pravilno rešitev (na naslov ne pozabite!) do 20. februarja 1939 in ima plačano naročnino »Našega doma« za vse leto 1939 (20 din).

KRIŽANKA

(Rudolf Štegmüller)

Besede pomenijo: Vodo-
ravno: 1. mesto v zasedenem ozemlju,
5. mesto v Jugoslaviji, 9. obrtnik, 10. pri-
trdilnica, 12. del krsta, 13. obljuba,
14. skrajšano žensko ime, 16. poljski pri-
delek, 18. števniki, 19. slab človek, 20. del
svete pokore, 21. svetopisemska oseba,
23. državna blagajna, 24. živalska noga,
25. v morje segajoča zemlja, 26. začetni
črki imena slovenskega pisatelja, 27. za-
imek, 28. mladenič, 31. zlahtna rastlina,
32. kmečko orodje, 34. vodna žival,
35. vzročni veznik, 36. del glave, 37. tele,
38. del telesa, 41. zločin, 43. član družine,
47. žensko ime, 48. sodnijska obravnava,
49. podzemeljski hodnik, 50. del telesa,
52. poljski sadež, 53. reka v zasedenem
ozemlju, 54. zastopnik, 55. pritrdilnica,
56. trd predmet, 57. domača žival, 58. števniki,
59. svetopisemski kraj.

Navpično: 1. tega leta, 2. lovec,
3. luč, 4. prijatelj tuje lastnine, 5. namizno
orodje, 6. kmečko orodje, 7. mladinski list, 8. živalski glas, 10. jugoslovansko
morje, 11. svetovnoznano morje, 13. zaimek, 14. svetopisemska oseba, 15. del
aeroplana, 17. žuželka, 22. otok v jonskem morju, 24. ptič, 29. žganje, 30. prebi-
valec Irske, 31. žuželka, 33. konjsko ime, 38. bolezen, 39. jezero v Rusiji, 40. moški
spol pri živalih, 41. moško ime, 42. mejna reka na Francoskem, 44. prijeten vonj,
45. reden, 46. žensko ime, 51. števniki, 53. ribiška potrebščina.

ŠTEVILNICA

(M. M—č. Sod.)

$$(17 + 6 - 8) + (14 - 9 - 4) + (15 + 3 + 2) + (3 + 7 - 5) + (25 - 6 - 3) + (17 - 6 + 3) = x.$$

ČRKOVNICA

(R.)

1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				

judovski veliki duhovnik,
žlahtna kovina,
čistost,
jugoslovanski zaliv,
stroj,
mesto v Angliji,
kraj na Koroškem,
kovina,
zlatnik,
vladarski znak,
kraj pri Vidmu,
mašna knjiga,
prst,
indijski čudak.

KONJIČEK

(Novak Jože)

		ib	or		
	Kd	la	go	ob	
in	la	sd	ao	de	sl
me	oz	mo	be	ra	bi
	s.	dv	ln	ov	
		ne	li		

POSETNICA

(B. V.)

Karl O. Satir		Vinica
---------------	--	--------

Kdo je prijatelj moj?

SPREMENITEV

(R.)

R U Š E				L O Č E			
×	—	—	×	—	×	—	×
—	×	×	—	×	—	×	—
×	×	—	—	—	×	×	—
×	—	×	—	×	×	—	—
F A L A							

ODBIRALNICA

(R.)

V - T - K - S - M - A - E - D - M
U - S - R - O - E - V - U - I - R
H - S - J - C - P - U - E - E - A
R - J - P - S - H - I - E - O - E

KDO SEM?

(R.)

Zjutraj hodim po štirih, opoldne po dveh, zvečer pa po treh.

BRZOJAVKA

(R.)

1. — . . — . —	orožje,
2. . . — — — . .	žuželka,
3. . — — — . — . . .	trgovski tovariš,
4. . — . — —	glavno mesto na Francoskem,
5. . . — — — . .	rastlina,
6. . . — — — . . .	športni učitelj,
7. . — — — . . .	ura,
8. — . . — .	javni poklic,
9. . . — — — . . .	sad,
10. — . . — .	gozdno drevo,
11. . . . — — — . . .	slovnični izraz.

Kaj povedo črke mesto črtic?

ENACBA

(R.)

(a — o) + (b — e) + (c — i) + (d — o) + (e — t) + (f — d) + (g — ab) = x.
a = dobro v koroškem narečju, b = latinski pozdrav, c = smučarska potreščina, d = finsko pristanišče, e = pripadnik izumrlega naroda, f = latinski pesnik, g = pritok Donave.

Rešitve pošljite do 20. februarja 1939. na naslov: Uprava »Našega doma«, Maribor, Koroška cesta 5. — Trije izžrebani dobijo lepo knjižno nagrado: eden za »križanko«, dva za ostale uganke.

REŠITEV UGANK

Moj dom: Ljubo doma, kdor ga ima.

Zlogovna križanka: V o d o r a v n o : 1. koleno, 3. kovina, 6. rosa, 8. metla, 9. Tomažič, 11. javor, 12. karta, 14. narek, 16. rana, 18. Ra, 19. koruza, 21. ta, 22. voščilo, 23. poroka, 24. napoved, 26. Jeraj, 28. leca, 29. koža, 31. peča, 33. galica, 36. Kana, 38. tona, 39. Laporje, 40. pomota. — N a v p i č n o : 1. Korošec, 2. lesa, 4. vime, 5. Natlačen, 7. Duma, 9. tovor, 10. Žičkar, 11. jarek, 13. tara, 14. naravoslovje, 15. Peru, 17. natararica, 19. kolona, 20. zapoved, 25. požar, 27. Rajko, 28. leča, 30. žaga, 31. Peca, 32. Cukala, 34. lisa, 35. granata, 37. napor, 38. Tomo.

Križanka: V o d o r a v n o : 1. Maribor, 8. Granada, 15. sir, 16. akt, 17. rod, 18. era, 20. iz, 22. salo, 23. veža, 24. pa, 25. bor, 27. na, 30. na, 31. sel, 32. Ibar, 34. te, 35. os, 37. Loče, 38. rima, 40. Bog, 41. čep, 42. iver, 44. Iva, 46. ne, 47. en, 49. ali, 50. jo, 51. Tit, 53. kal, 55. aj, 56. kuriti, 57. jagnje, 59. pol, 60. Una, 62. mati, 63. Bogo, 64. rep, 67. Ita, 69. lavina, 72. telica, 76. in, 78. Nin, 79. aga, 80. t. l., 81. miš, 83. za, 84. le, 86. ilo, 87. Aleš, 89. lek, 90. irh, 91. Ezav, 92. last, 94. ta, 95. ja, 96. pare, 98. alt, 99. up, 101. um, 103. Kan, 104. ja, 105. krov, 107. Adam, 109. je, 110. oda, 111. nit, 113. ona, 114. ter, 116. Florida, 117. Stritar. — N a v p i č n o : 2. as, 3. ris, 4. Ivan, 5. bala, 6. oko, 7. rt, 8. gr(am), 9. rov, 10. Aden, 11. Neža, 12. ara, 13. da, 14. Sibirija, 19. Valerija, 21. zob, 24. peč, 26. rana, 28. Segeđin, 29. Kočevje, 31. sova, 33. Ra, 34. ton, 36. sen, 37. li, 39. Ivo, 43. Ela, 45. mir, 48. dan, 51. tulipan, 52. ti, 53. kg, 54. Ljubica, 56. kotel, 58. enota, 59. par, 61. aga, 65. natarar, 66. Italija, 68. Himalaja, 70. vir, 71. in, 73. la, 74. igo, 75. Slovenec, 77. Nil, 80. tla, 82. šest, 83. zet, 85. era, 86. Izak, 88. št., 91. ep, 93. Ala, 97. raj, 99. urar, 100. Poni, 101. udar, 102. mati, 105. kdo?, 106. vid, 107. Ant, 108. met, 110. ol, 112. ta, 113. os, 115. Ra.

Sejalec: Kar seješ — to žanješ!

Konjiček: Mirna vest je najboljše zglavje. Nar. pr.

Posetnica: Naročnik »Našega doma«.

Odbiralnica: Kadar zlato govori, vse molči!

Skrit pregovor: Ni vina brez pelina.

Črknica: B o h o r, kralj, plašč, liter, DCXVI, karat — O r l i c a, O l š e v a.

Dopolnilnica: Stanoviten vedno, miren nikdar.

Skrit pregovor iz II. zvezka: Ni vse zlato, kar se sveti.

REŠILCI UGANK

Glavno nagradno uganko so prav rešili: Štegmüller Rudolf, Šeškar France, Lončar Matilda, Cuderman Nace, Sodja Franc, Ledinek Franc, Rojec Metka, Fantovski odsek Radna, Boštanj (Salez. mlad. dom), Drobež Marija, Blumer Marijanka, Benedik Franc, Ledinek Jože, Benedejčič Franc, Kapš Stanko, Cirilsko društvo Ljubljana, Kapš Karl, Geratič Mirko, Dijaška Marijina kongregacija v zavodu sv. Stanislava — Št. Vid nad Ljubljano, Titl Julij, Pavlin France, Lovšin Vinko, Prosvetno društvo Litija, Pečnik Angela, Jug Franjo, Benedik Valentin, Novak Jože, Mihelič Marko, Savelli Viljem.

Križanki so prav rešili: Štegmüller Rudolf, Burja Tone, Prijatelj Ivan, Breznik Otilija, Cuderman Nace, Sodja Franc, Ledinek Franc, Rojec Metka, Blumer Marijanka, Ledinek Jože, Benedejčič Franc, Koren Ivan, Kat. prosv. društvo Poljčane (Golob Pavla), Kapš Stanko, Cirilsko društvo Ljubljana, Kapš Karl, Demšar Jelka, Šinkovec Stanislav, Dijaška Marijina kongregacija v zavodu sv. Stanislava — Št. Vid nad Ljubljano, Štukl Jakob, Titl Julij, Pavlin France, Kavčič Zvonimir, Lovšin Vinko, Prosvetno društvo Litija, Pečnik Angela, Jug Franjo, Benedik Valentin, Kračun Ignac in Zvonko, Novak Jože, Mihelič Marko, Savelli Viljem.

Ostale uganke so prav rešili (številka v oklepaju pove število rešenih ugank): Štegmüller Rudolf (7), Burja Tone (7), Prijatelj Ivan (3), Breznik Otilija (2), Cuderman Nace (6), Sodja Franc (5), Ledinek Franc (6), Rojec Metka (6), Blumer Marijanka (6), Benedik Franc (4), Ledinek Jože (6), Benedejčič Franc (6), Koren Ivan (7), Kat. prosvetno društvo Poljčane (Golob Pavla — 7), Kapš Stanko (7), Cirilsko društvo Ljubljana (7), Kapš Karl (7), Geratič Mirko (1), Demšar Jelka (1), Šinkovec Stanislav (1), Dijaška Marijina kongregacija v zavodu sv. Stanislava — Št. Vid nad Ljubljano (6), Štukl Jakob (4), Titl Julij (7), Pavlin France (7), Lovšin Vinko (7), Prosvetno društvo Litija (7), Pečnik Angela (5), Jug Franjo (7), Benedik Valentin (5), Kračun Ignac in Zvonko (5), Novak Jože (3), Mihelič Marko (7), Savelli Viljem (7).

IZZREBANI SO BILI

Za glavno nagrado: Geratič Mirko, Maribor, Koroška cesta 1.

Za križanki: Kavčič Zvonimir, stud. phil., Ljubljana, Cigaletova ulica 1/III (dr. Zajec).

Za ostale: Burja Tone, dijak V. razreda, Rečica 99, p. Bled II. in Kračun Ignac, dijak, Maribor.

UGANKAR KRAMLJA

Zaključujemo letošnji letnik. Mnogo zabave, veselja in razvedrila nam je nudil naš kotichek. Želel bi le, da bi se nas še več zbralo okrog ugank — zlasti risarjev. Vsak nima namreč roke za to. Risarji na plan! — Pogledjmo še glavnega nagrajenca. Gospod Geratič Mirko se prav resno in modro drži. Pa mu privoščimo glavno nagrado, morda mu bo to vsaj malo ustnice raztegnilo pri delu v vesel smehljaj. Saj je vsak dan zakopan med same časopise in le zvečer tu in tam in ob praznikih pride med svoje fante. — Kračun Ignac, pridí po nagrado osebno v upravo. — Cuderman Nace pa je res »fant od fare«. Saj ga poznate, naš rimski romar je. Že šestkrat je bila njegova žena v Rimu in mu je vsakokrat odpustek prinesla. On se pa sedaj spravlja na pot; upamo, da nam bo še več kot šest odpustkov prinesel. Se mu priporočamo. Le čuva se naj, da ga ne vtaknejo še v črno srajco. Za take kot je on, je to nevarno. — Stegmüller Rudolf: S križankami je veliko truda, kakor sam vidiš. Uganka pač mora imeti lepo obliko in pravilno besedilo. To pa se vsakokrat ne posreči rado. Veseli me, da se tako zanimaš za uganke. Z upravo lista se boš pa že še pobotal. Niso tam nedostopni. Seveda radi pa vidijo, če jim kdo pridobi kaj novih naročnikov in plača zanje naročnino. Mogoče si pa zato dobil ček in opomin, ker še nisi pridobil nobenega novega naročnika. Kar pa še storil nisi, stori brž. — Burja Tone: Gospod Žreb so muhasti in so se tokrat spravili na same študente. Menda so bili sami kedaj študent ali pa so še. Uganke le redno rešuj — pa pri sestavljanju se jih loti v potu svojega obraza. — Benedik Valentin: Ali si mislil kramljati o onih časih, ko sva najbrž skupaj komis jedla nekje? No, drugič pa le večji papir v roke, da bo še morda za to prostora. Tvoj Karl Satir pa naj straši po »Našem domu«. Še bi se za kaj boljšega priporočal. — Novak Jože: Kako je z nama? Redkih besedi in pičlih prispevkov nisem bil vajen. — Mihelič Marko: Uganka je že pritekla do cilja, Ti boš pa tudi enkrat, če prej ne, ko boš v grobu. Toda ne misli preduho. Veš, g. Žreb so muhasti. Podkupiti se ne dajo, a udarijo pa včasih kar tja, kjer jih najmanj pričakujejo. Le upaj in čakaj! Od upanja ja živimo! — Rojec Metka: Čestitam, da si prijadrala pod streho šolskega poslopja in se začela ubijati z nepridipravi in jim učenost vtepati v glave. Je hvaležen ta posel, le človek mora z veseljem in ljubeznijo biti pri stvari. Glej, da še srečno kam drugam prijadraš! Na uganke pa ne pozabi. — Blumer Marijanka: G. Žreb so priporočilo vzeli lepo na znanje in se samo hudomušno nasmehnili. Pa to te ne sme zbegati. — Benedejčič Fran: Le korajžno na delo za nove naročnike »Našega doma«. Potem se te bodo najbrž tudi g. Žreb usmili. — Kapš Stanek: »Pri moj trikrat«, nisem vedel, da imamo onega tudi v naši lepi domovini v tvoji osebi. Pa se le potolaži, vsi rogovileži bodo izginili z obličja zemlje. Le v mirnem tihožitju se da priti do odrešenja. Kramarja in Mačka pa pusti tam, kjer sta in kamor spadata! Pa na novo delo!

In Karl May? . . .

*Priznani šolnik prof. Fr. Fink, ravnatelj
meščanske šole v Mariboru, je zapisal:
„Vrednost Karl-Mayevih knjig bi kratko
združili v ugotovitvi, da imajo vse one
vrline, kakršne zahtevamo od dobre
mladinske knjige.“*

Dvajset njegovih najboljših knjig je založila
Tiskarna sv. Cirila v Mariboru